

O'ZBEKISTAN RESPUBLIKASI' XALI'Q BILIMLENDIRIW MINISTR'LIGI

XAYRIDDIN SULTANOV, MURTAZA QARSHIBAYEV

WATAN TUYG'I'SI'

ULUWMA BILIM BERIW MEKTEPLERININ' 5-KLASLARI'
USHI'N WOQI'W QOLLANBASI'

*Milliy ideya ha'm ideologiya ilimiy-a'meliy worayi'
ta'repinen baspag'a usi'ni'lg'an*

*Toli'qti'ri'lg'an ha'm qayta islengen oz'bekshe 7-basi'li'mi'na
sa'ykes qaraqalpaqsha 4-basi'li'wi'*

TASHKENT «MA'NAWIYAT» 2015

UO'K 37.035.6 = 512.121
 KBK 74.200.50
 S96

Usi' qollanba uluwma bilim beriw mekteplerinin' 5-klaslari'na arnalg'an boli'p, wonda Watan ha'm watanpa'rwarli'q penen baylani'sli' bilim ha'm tu'sinikler Prezident Islam Karimovti'n' «Joqari' ma'nawiyat — jen'ilmes ku'sh» ha'm «O'zbekistan g'a'rezsizlikke yerisiw bosag'asi'nda» kitaplari' tiykari'nda bayi'ti'li'p, zamanago'y talaplar ruwx'i'nda sa'wlelendirilgen.

UO'K 37.035.6 = 512.121
 KBK 74.200.50

J u w a p l i' r e d a k t o r :

*filosofiya ilimlerinin' kandidati' **Abdurahim Erkayev***

Sultanov Xayriddin, Qarshibayev Murtaza.

S96

Watan tuyg'i'si': Uluwma worta bilim beriw mekteplerinin' 5-klaslari' ushi'n woqi'w qollanbasi' / X. Sultanov, M. Qarshibayev; juwapli' redaktor A. Erkayev; O'zbekistan Respublikasi' Xali'q bilimlendiriw ministrliqi. — Toli'qti'ri'lg'an ha'm qayta islengen o'zbekshe 7-basi'li'mi'na sa'ykes qaraqalpaqsha 4-basi'li'wi'. — T.: «Ma'nawiyat», 2015. — 120 b.

I. Qarshibayev M.

ISBN 978-9943-04-134-9

SHA'RTLII BELGILER:

— gilt so'zler

— di'qqat penen woqi'n'

— bilip ali'n'

— do'retiwshi pikir ju'ritin'

— yeste tuti'n'

— sorawlarg'a juwap tabi'n'

**Respublikali'q maqsetli kitap qori' qarji'lari' yesabi'nan
 basi'p shi'g'ari'ldi'.**

ISBN 978-9943-04-134-9

© X. Sultanov, M. Qarshibayev, 2015
 © «Ma'nawiyat», 2015

KIRISIW

Hu'rmetli woqi'wshi', usi' ku'nlerde ma'mleketimizde Ga'rezsizlik bayrami'na bag'i'shlangan g'alaba ilajlar, seyil ha'm tamashalar boli'p wo'tpekte. Ana jurti'mi'z haqqi'nda, woni'n' g'a'rezsizligi tuwrali' go'zzal so'zler, qosi'qlar yesitip, ga'rezsizlik qanshelli ulli' bayli'q yekenin ba'rshemiz shi'n ju'rekten sezbektemiz. A'ne usi' demlerde qa'lbimizde «Usi'nday azat ha'm abat Watang'a mu'na'sip perzent boli'w ushi'n qanday pazi'yetlerge iye boli'w kerek?», «Watan tuyg'i'si', Watang'a muhabbat qanday islerde ko'rinedi?» degen sorawlar tuwi'li'wi' ta'biyiy, a'lbeta. Bunday sorawlarg'a juwap tabi'wda «Watan tuyg'i'si'» sabaqli'gi' sizge ja'rdemshi ha'm ma's-la'ha'tshi boladi'', dep woyleymi'z.

Insanni'n' salamat ha'm ba'rkamal boli'p yer jetiwinde Watan tuyg'i'si' u'lken a'hmiyetke iye.

Xalqi'mi'z, Watani'mi'z sizin' salamat ha'm ba'rkamal boli'p wo'siwin'izdi qa'leydi. Buni'n' ushi'n ma'mleketimizde, qala ha'm awi'llari'mi'zda zamanago'y mektepler, akademiya'ly licey ha'm ka'sip-wo'ner kollejlari, joqari' woqi'w wori'nlari', medicina, ma'de-niyat, sport ha'm ko'rkem wo'ner woraylari', jan'a turaq jaylar boy tiklemekte.

«Jaslar ta'rbiyasi', ba'rkamal a'wlad degende, biz O'zbe-kistanni'n' ulli' keleshegin na'zerde tutami'z»¹.

¹ **Islam Karimov.** Watan ha'm xali'q ma'n'gi qaladi'. –T.: A'liysher Nawayi' ati'ndag'i' O'zbekistan Milliy kitapxanası', 2010-ji'l, 131-bet.

Qa'lbinde Watan tuyg'i'si' bolmasa, adam haqi'yqi'y insan bola almaydi', wo'zin ju'da' g'a'rip ha'm ha'lsiz sezedi.

Su'wretlerge itibar berin'! Wolarda sa'wlelengen samolyot-lardi'n' yekewi de shi'rayli'. Lekin ma'mleketimiz bayrag'i' ren'indegi samolyot ayri'qsha aji'rali'p turi'pti. Wol ko'zi-mizge misli shoqtay jarqi'rap ko'rinbekte. Buni'n' sebebi ne dep woylaysi'z?

Siz bu'gin u'yreniwge kirisip ati'rg'an pa'nnin' negizgi maqseti xalqi'mi'zg'a, jurti'mi'zg'a pidayi' ha'm sadi'q jaslardi' ta'rbiyalawdan ibarat.

«Watan tuyg'i'si'» pa'ninin' tiykari'n sali'wshi' O'zbekistan Respublikasi' Prezidenti Islam Karimov boli'p yesaplanadi''. Usi' pa'n Jurtbasshi'mi'zdi'n' 2001-ji'l 18-yanvarda imzаланган «Milliy g'a'rez-sizlik ideyasi': tiykarg'i' tu'sinik ha'm principler» pa'ni boyi'nsha woqi'w bag'darlamalari'n jarati'w ha'm Pespublika bilimlendiriw sistemasi'na yengiziw haqqi'nda»g'i' biyligine muwapi'q woqi'ti'lmaqta.

Turmi'stagi' barli'q bilimlar Watannan, woni' u'yreniwden baslanadi'. Insan tuwi'li'p, a'wele Watanni'n' hawasi'nan na'pes aladi', Watan ra'mzi bolg'an anani'n' mehrinen, aq su'tinen qumari'n qandi'radi'.

Itibar berin', tilimizdagi ko'pshilik so'z ha'm ibaralar asi'p ketse, bir neshe ma'nisti bildiredi. «Watan» so'zi bolsa pu'tkil wo'mirimizdin' mazmuni'n wo'zinde ja'mlegen. Soni'n' ushi'n da Watandi' u'yreniw hesh qashan tu'wesilmeytug'i'n, bir wo'mirge dawam yetetug'i'n process boli'p yesaplanadi'.

Usi' ma'niste, «Watan tuyg'i'si» pa'ni Watan haqqi'ndag'i' barli'q bilimlerde qamti'p ala almaydi'. Woni'n' tiykarg'i' wazi'ypasi' – du'nyadag'i' yen' ulli' ha'm muqa'ddes tuyg'i' bolg'an Watan tuyg'i'si'n tariyxtan, bu'gingi turmi'si'mi'zdan ali'ng'an mi'sallar negizinde sizin' qa'lbin'izge sin'diriwden ibarat.

Soni' umi'tpan', bul wazi'ypani' wori'nlawda ko'p na'rse sizge, sizin' jigerliligini'zge baylani'sli'. Sizin' ha'r bir temani' di'qqat penen wo'zlestirip, mektepte basqa pa'nlerden alg'an bilimlerin'iz benen bekkemlep bari'wi'n'i'zdi' qa'ler yedik.

Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. Siz qaysi' pa'nlerge qi'zi'g'asi'z?
2. Usi' su'wretler menen siz woqi'g'an tekst arasi'nda qanday baylani's bar?

1

2

3

4

3. Sizin' mektebin'izde qanday sharayatlar bar? Siz wolardan qalay paydalani'p ati'rsi'z?
4. Siz keleshekte kim bolmaqshi'si'z?
5. Sizin' salamat ha'm ba'rkamal boli'p wo'siwin'iz haqqi'nda yen' aldi' menen kim g'amxorli'q qi'ladi'? Wo'zin'iz buni'n' ushi'n nelerdi islew gerek dep woylaysi'z?

***Birinshi* bab. ANA JURTI'M – ALTI'N BESIGIM**

WATAN – JALG'I'Z HA'M MUQA'DDES

A'ziz woqi'wshi'! Biz Watan so'zin ko'p yesitemiz. Ana Watani'mi'zdi' shi'n ju'rekten su'yemiz. Lekin woni' toli'q ta'riyplep beriwge qi'ynalami'z.

Watan – wog'ada ulli' ha'm muqa'ddes tu'sinik.

Biz ana jurti'mizdi' teren' muhabbat penen su'ygen, pu'tkil wo'mirin woni'n' g'a'rezsizligi, keleshegi ushi'n bagi'shlag'an insanlardi'n' Watan haqqi'ndag'i' pikirlerin woqi'saq, ko'p na'rseni tu'sinemiz.

Prezidentimiz Islam Karimovti'n' Watanimiz haqqi'nda u'lken mehir menen aytqan pikirlerine itibar berin': **«A'llette, ja'ha'n – ken', du'nyada ma'mleket ko'p, lekin bul du'nyada biyta'kirar ana jurti'mi'z, O'zbekistani'mi'z jalg'i'z birew g'ana. Bul go'zzal jurt, bul muqa'ddes u'lke tek bizge atalg'an»¹.**

Ulli' ag'arti'wshi' babami'z Abdulla Avloniy Watan haqqi'nda bi'lay degen:

«Ha'r bir kisinin' tuwi'li'p wo'sken qala ha'm ma'mleketi sol kisinin' watani' delinedi. Ha'r kim tuwi'lg'an, wo'sken jerin jani'nan arti'q su'yedi. Ha'tte bul watan sezimi, tuyg'i'si' haywanlarda da bar. Yeger bir haywan wo'z watani'nan – u'yirinen ayri'lsa, wo'z jerindegi kibi ra'ha'tlenip jasamaydi', turmi'si' talqi'² boli'p, ha'r qashan da ko'kireginin' bir mu'yeshinde wo'z watani'ni'n' muhabbati' turadi'».

¹ **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. –T.: «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 90-bet.

² **Turmi'si' talqi'** – turmi'si' ashshi'.

Ata-babalari'mi'z bul pikirlerdi qosi'qlar arqali' da bayan yetken. Ataqli' shayi'r ha'm ag'arti'wshi' Sidqiy Xandayliqiydin' to'mendegi qatarlari'na itibar berin':

Watan nedur? Tuwg'an jerim, turg'an jerim,
Wo'sip-wo'nip, woynap-ku'lip jurgen jerim...
Jani'm – Watan, ta'nim – Watan, ko'zim – Watan,
Yesten shi'g'ar woni' ko'rip, ko'rgen jerim¹.

A'ziz woqi'wshi', mine mi'na u'sh pikirdegi bir-birine jaqi'n ma'nili ibaralardi' aji'rati'p ko'rsete alasi'z ba? Ma'selen, «Bul a'lemde biyta'kirar ana jurti'mi'z, O'zbekistani'mi'z jalg'i'z birew g'ana» (birinshi pikir). «Ha'r kim tuwi'lg'an, wo'sken jerin jani'nan arti'q su'yedi» (yekinshi pikir). «Jani'm – Watan, ta'nim – Watan, ko'zim – Watan, Yesten shi'qar woni ko'rip, ko'rgen jerim» (u'shinishi pikir).

Bul ibaralardi'n ha'mmesinde Watanni'n' jalg'i'z yekenligi, wog'an jandi' pida' qi'li'w kerekligi ayti'lmaqta. Ja'ne usi'nday uqsas ibaralardi' tabi'wg'a ha'reket yetin'.

Watan so'zinin' ma'nisi bu'gingi ku'nde ju'da' ken'. Ha'zirgi waqit'ta watan degende tek tuwi'lgan ma'kandi' yemes, yen' aldi' menen wo'zimiz jasap ati'rg'an, woni'n' puqarasi' bolg'an ma'mleketti tu'sinemiz. Insan tuwi'lg'an, yer jetken u'y, ma'ha'lle, awi'l ha'm qala bolsa Watan ishindegi kishi watandur.

«Ma'ha'lle» a'yyemgi so'z boli'p, wori'n, adamlar ja'ma'a't boli'p jasaytug'i'n ma'kan degen ma'nilerdi an'latadi'. Tariyxta wo'nermentler ma'ha'llesi, gu'lallar ma'ha'llesi, nanbaylar ma'ha'llesi kibi ma'ha'lleler bolg'an.

¹ Watan ha'm millet muqa'ddesdur. –T.: «Ma'nawiyat» baspasi', 2000-ji'l, 10-bet.

Ma'ha'lle jaqsi'-jaman ku'nlerde ta'shwish ha'm mashqalalardi' wo'z-ara kelisip, birgelikte sheshiw, mehiraqibet ko'rsetip jasawg'a ja'rdem beredi.

Ko'pshilik boli'p, i'qti'yarli', qali'sli'q penen islenetug'i'n iygilikli isler hashar delinedi.

Hasharlar bu'gingi ku'nde ja'ne de rawajlani'p, ha'r ji'li' Nawri'z ham G'a'rezsizlik bayramlari' qarsan'i'nda ma'ha'llelerde, qala ha'm awi'llarda, pu'tkil ma'mleketimizde uluwma xaliqli'q hasharlar wo'tkerilmekte.

G'a'rezsizlikten buri'n ma'ha'lle organi'ni'n' jumi'slari' sheklep qoyilgan yedi. G'a'rezsizlik ji'llari'nda ma'ha'llege itibar ku'sheydi. Wog'an puqaralardi'n' wo'zin wo'zi basqari'w organi' statusi' berilip, huquq ha'm wa'killiklari ni'zam menen bekkemlendi.

2003-ji'l ma'mleketimizde «Abat ma'ha'lle ji'li'» dep ja'riyalandi'.

«Qi'shlaq» wo'zbekshe so'z, boli'p, qi'slaytugi'n wori'n degen ma'nini bildiredi.

Qa'dimde ata-babalari'mi'z ba'ha'r keliwi menen diyqanshi'li'q yetiw ushi'n dalalarg'a jol alg'an. Tawli' ha'm sho'l jerlerde bolsa mallardi' bagi'w ushi'n qi'r-adi'r ha'm jaylawlari'ga shi'qqan. Gu'z kelip, zu'ra'a't ji'ynap ali'ng'annan' son' adamlar ja'ne qi'shlaqqa qayti'p kelgen. Qi'sti' ja'ma'a't boli'p u'ylerde wo'tkergen. Bunday da'stu'rler ha'zirgi waqit'ta da bar. Diyqanlar, padashi'-shopanlar jaz ma'wsimi kirip keliwi menen jumi's basi'na, yagni'y dalalarg'a, qi'r-adi'rlarg'a shi'g'i'p ketedi.

«Ana Watan degen ulli' ha'm muqa'ddes tu'sinik adamzat ushi'n a'yne qi'shlaq ti'msali'nan baslanadi'»¹.

¹ **Islam Karimov.** Watani'mizdi'n' basqi'shpa-basqi'sh ha'm turaqli' rawajlani'wi'n ta'miynlew – bizin' ulli' maqsetimiz. Shi'g'armalar, 17-tom. –T.: «O'zbekistan» baspa-poligrafiya do'retiwshilik u'yi, 2009-ji'l, 61-bet.

Tariyxqa na'zer taslaytug'i'n bolsaq, du'nyadag'i' yen' iri sha'ha'rler de da'slep kishkene awi'l bolg'ani', zamanlar wo'tiwi menen rawajlani'p, u'lken sha'ha'rge, bazi'da qu'diretli ma'mleketke aylani'p ketkenin ko'remiz. A'yyemde Evropa materigindegi u'lken imperiyag'a tiykar bolg'an Rim sha'ha'ri bugan mi'sal bola aladi'.

Bu'gingi ku'nde xalqi'mi'z paydalanatug'i'n azi'q-awqatlardi'n tiykarig'i' bo'legi awi'llari'mi'zda jetistiriledi. O'zbekistan ta'biyati'ni'n yen' go'zzal ko'rinisleri — asqar tawlar, jap-jasi'l qi'r-adi'rlar, biypayan dalalar, mo'ldir suwli' bulaqlar, saylar, ra'n'ba'ren' haywanat du'nyasi'n awi'llari'mi'zda ko'riw mu'mkin. A'sirese, sada ha'm aq kewil, miynetkesh insanlar, wolar a'sirler dawami'nda qa'sterlep kiyati'rg'an milliy u'rp-a'detler awi'llari'mi'zg'a ayi'ri'qsha sa'n-saltanat, go'zzalli'q bag'i'shlaydi'.

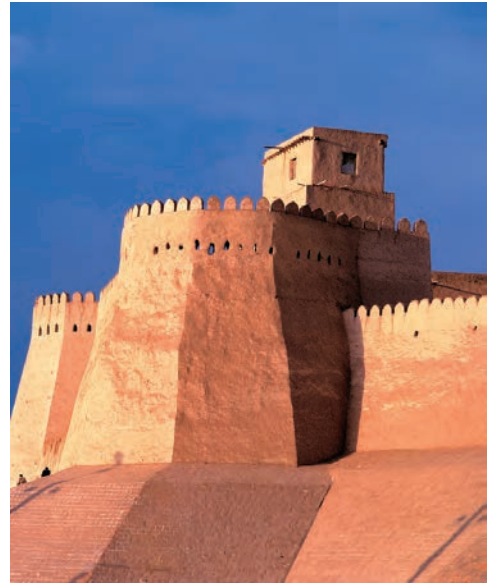
2009-ji'l ma'mleketimizde «Awi'ldi' rawajlandi'ri'w ha'm abadanlasti'ri'w ji'li'» dep ja'riyalandi'.

«Sha'ha'r» so'zi abat wori'n, ma'mleket, u'lke, xali'q ti'g'i'z jasytug'i'n ma'kan degen ma'nilerdi an'latadi'.

Buxara. Ark

Xiywa. Ishanqala

Tariyxta u'lkemiz aymag'i'nda yen' da'slep qorg'an-sha'ha'rler payda bolg'an. Waqi't wo'tiwi menen wolar wo'z-ara birigip, iri ma'mleketlerge aylang'an. Bir gana sha'ha'rden ibarat bolg'an sha'ha'r-ma'mleketler bu'gingi ku'nde de ushi'rap turadi'. Ma'selen, Evropadag'i' Vatikan sha'ha'r-ma'mleketi bug'an mi'sal bola aladi'. Lekin ko'pshilik ma'mleketler ko'plep aymaqlar, sha'ha'r ha'm awi'llardi' wo'z ishine aladi'.

«Sha'ha'r» so'zi wo'zbekshe «qorg'an», «kent», arabsha «qal'a», «ma'dina» so'zleri menen ma'niles boli'p yesaplanadi'.

Jurti'mi'zda ayyemgi ha'm zamanago'y sha'ha'rler ko'p. Wolar-di'n' ha'r biri — bizin' maqtani'shi'mi'z. Wolardi'n' ti'msali'nda biz Watani'mi'zdi'n' ulli' tariyxi'n, biybaha materialli'q ha'm ma'nawiy miyrasi'n, bu'gingi rawajlani'w, ma'deniyat da'rejesin, xalqi'mi'zdi'n' do'retiwshilik danali'g'i'n ko'remiz.

Soni' da bilip qoyi'n', har qanday ma'mlekettegi jan'alani'w na'm wo'zgerisler, rawajlani'w belgileri woni'n' iri sha'ha'rlerinen, aldi' menen paytaxti'nan baslanadi'.

Tashkent 2007-ji'li' «Islam ma'deniyati' paytaxti'» dep ja'riyalandi'. 2009-ji'lda Tashkent sha'ha'rinin' 2200 ji'lli'q tariyxi'y sa'nesi belgilendi.

Jurti'mi'zda Buxara, Xiywa, Termiz, Shahrisabz, Qarshi', Samarqand, Tashkent, Marg'ilan kibi tariyxiy sha'ha'rler bar. Bu'gingi ku'nde wolardi'n' kelbeti barg'an sayi'n ashi'li'p barmaqta. Soni'n' ushi'n da biz wolardi' «Ayyemgi ha'm ha'miyshe na'wqi'ran sha'ha'rler» dep ta'ripleymiz.

«Jurt», «diyar», «u'lke», «ma'mleket», «respublika» — «Watan» so'zine ma'niles boli'p yesaplanadi'.

Watanda jasaw yen' ulli' baxi't. Watannan juda boli'w, watangedayi'li'q u'lken mu'siy'betdur.

Biz ju'da' baxi'tli' insanolarmi'z — du'nyada ten'i joq azat Watan-da jasap, ka'mal tawi'p ati'rmi'z. Jurti'mi'z bayli'qlari' — bizin' bayli'g'i'mi'z, woni'n' tabi'slari' — bizin' tabi'si'mi'z. Jalg'i'z Watan-i'mi'zg'a mu'na'sip perzent boli'w muqa'ddes wazi'ypami'z boli'p yesaplanadi'.

Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. Awi'li'n'i'z yaki ma'ha'llen'iz qalay ataladi'? Woni'n' ma'nisin bilesiz be?
2. Xudojnik bolsan'i'z, Watanni'n' su'wretin qalay salg'an bolar yedin'iz?
3. Watan haqqi'nda to'rt qatar qosi'q ayti'p berin'.
4. Qarli'g'ashlar ne ushi'n ha'r ji'li' ba'ha'rde wo'z uyasi'n adas-pastan tawi'p keledi?

5. Su'wretlerge qarap, insanlar na'm haywanlardag'i' watan tuyg'i'si' haqqi'nda ayti'p berin'.

1

2

3

4

6. Jurti'mi'zdag'i' qaysi' sha'ha'rlerdi bilesiz?

A'meliy sabaq

G'A'REZSIZLIK MAYDANI'

A'ziz woqi'wshi', du'nyadag'i' ha'r bir ma'mla'ket xalqi' ushi'n maqtani'sh ti'msali'na aylani'p ketken muqa'ddes wori'nlari boladi'. G'a'rezsizlik maydani' biz ushi'n a'ne usi'nday teberik ma'kan boli'p yesaplanadi'. Wol paytaxti'mi'z Tashkent qalasi'ni'n' qaq worayi'nda jaylasqan.

G'a'rezsizlik maydani' 1991-ji'l 5-sentyabrde Prezidentimiz Islam Karimovti'n' biyligine muwapi'q so'lkemlestirilgen.

G'a'rezsizlik maydani'

Qa'ne, ayti'n'shi', G'a'rezsizlik maydani' ma'mleketimiz g'a'rezsizlikke yeriskennen son' neshe ku'nnen keyin so'lkemlestirilgen?

Bul wog'ada u'lken maydan ko'p-
lep tariyxi'y waqi'yalarg'a gu'wa
bolg'an.

O'zbekistan Respublikasi' Oliy
Majlisi Senati', Ministrlar Kabineti,
Prezident diywanxanasi' si'yaqli'
ma'mleketimizdin' yen' joqarg'i' or-
ganlari' a'yne usi' maydan a'tira-
pi'nda jaylasqan.

Tashkent metrosi'ni'n' «G'a'rez-
sizlik maydani'» stanciyasi'nan bati's
ta'repke qarap ju'rsek, da'slep appaq
u'stin ha'm portallari' quyash nurla-
ri'nda jarqi'rap turg'an Iygilik arka-
si'na ko'zimiz tu'sedi.

«Arka» so'zi to'besi yari'm shen'ber formasi'ndag'i' da'rwaza yaki usi' ko'rinistegi saltanatli' quri'lma degen ma'ni-ni an'latadi'.

Arka u'lken tariyxi'y waqi'yalar, jen'isli atlani'slar ha'm jen'islerge
bag'i'shlap quri'ladi'. Franciya ma'mleketinin' paytaxti' Parij qa-
lasi'nda imperator Napoleon da'wirinde quri'lg'an Jen'is da'rwazasi'
— Triumfal arka du'nyag'a ma'lim.

Iygilik arkasi' Watani'mi'z g'a'rezsizligi, xalqi'mi'zdi'n' iygilikli umti'li'slarina bag'i'shlap quri'lg'an a'jayi'p yestelik boli'p yesaplanadi'.

Arka to'besidagi kishkene Jer sharidan ko'kke pa'rwaz yetiwge
talpi'ng'an ti'rnalar su'wretlengen. Wolar — kem-kemnen ku'shke
toli'p, rawajlani'p barati'rg'an O'zbekistani'mi'z ti'msali'. Bir ayaqta

turg'an la'yekler bolsa ti'ni'shli'q-abadanshi'li'q, jurti'mi'zda'gi' qut-bereket ti'msali' boli'p yesaplanadi'.

G'a'rezsizlik maydani'ni'n' to'rinde G'a'rezsizlik ha'm iygilik monumenti boy ko'tergen. Bul yestelik yeki bo'limnen — O'zbekistan kartasi' tu'sirilgen Jer shari' ha'm perzentine mehira menen telmizip turg'an Baxti'yar ana ha'ykelinen ibarat. Jer shari' monumenti 1992-ji'li' wornati'lg'an. Wondag'i' O'zbekistan aymag'i'ni'n' ko'rinisi jur-ti'mi'zdi'n' g'a'rezsiz ma'mleket si'pati'nda du'nyada mu'na'sip wor-ni'n tapqani'n, g'a'rezsizligimiz ma'n'gi yekenin bildiredi.

Watani'mi'z ti'msali' bolg'an Baxti'yar ana ha'ykeli bolsa 2005-ji'li' quri'lg'an. Ana wo'z perzentine u'lken u'mit ha'm isenim menen telmizip, woni'n' ga'rezsiz jurti'mi'z ushi'n mu'na'sip perzent boli'wi'n tilep turi'pti'.

Prezidentimizdin' 2006-ji'l 3-yanvardag'i' qarari'na mu-wapi'q, G'a'rezsizlik maydani'ndag'i' ju'da' u'lken yestelik-ke G'a'rezsizlik ha'm iygilik monumenti dep at berildi.

G'a'rezsizlik ha'm iygilik monumenti

Iygilik arkasi' menen G'a'rezsizlik ha'm iygilik monumentin birden-bir ideya birlestirip turadi'. Yag'ni'y yeki yestelik te xalqi'mi'zdi'n' iygilikli maqset-niyetlerin sa'wlelendiredi.

Yel-jur-ti'mi'z min' ji'llar dawami'nda jaqsi' arzi'w-a'rmanlar menen jasap kelgen. Bunnan derlik u'sh mi'n' ji'llar aldi'n jarati'lg'an «Avesto» kitabi'nda jaqsi' pikir, jaqsi' so'z ha'm jaqsi' isler insan wo'mirinin' tiykarg'i' qag'i'y-dasi' boli'wi' kerek, degen ideya bayan yetilgen boli'p, bul da ata-babalari'mi'zdi'n' ju'da' yerte zamanlardan baslap-aq jaqsi'li'qti' wo'mir mazmuni' dep bilgenin tasti'-yi'qlaydi'.

Xalqi'mi'zdi'n' ulli' maqsetlerin sa'wlelendirgeni ushi'n G'a'rezsizlik maydani'n Watani'mi'zdi'n' bas maydani' dep ataymi'z. Woni'n' biyta'kirar kelbetine qarap, pu'tkil ma'mleketimizdi, xalqi'mi'zdi'n' qa'lbin, ju'regin ko'rgendey bolami'z.

G'a'rezsizlik maydani'nda quri'lg'an sha'wketli monument ha'm ha'ykeller, ko'rkem qi'yaban ha'm kompleksler, jasi'l aymaqlar, go'zzal fontanlardi'n' tiykarg'i' avtori' ha'm baslawshi'si' — Prezidentimiz Islam Karimov yekenligin bilip qoyi'n'.

G'a'rezsizlikten aldi'n bul maydan sho'p te wo'speytug'i'n, tek g'ana temirbeton menen qaplang'an ko'rimsiz ha'm payi'zsi'z bir jerge aylani'p jatar yedi.

Bu'gingi ku'nde jurti'mi'zdin' ali'sjaqi'ndag'i' qala ha'm awi'llari'nan watanlari'mi'z, du'nyani'n' tu'rli ma'mleketlerinen sayaxatshi'lar u'lken ha'wes ha'm qi'zi'g'i'w menen bul jerge kelip, Tashkentti, pu'tkil O'zbekistani'mi'zdi jan'adan ashqanday boladi'.

Ha'r ji'li' G'a'rezsizlik bayrami' qar-san'i'nda ma'leketimiz Prezidenti G'a'rezsizlik ha'm iygilik monumenti aldi'na gu'l qo'yadi'. Jurti'mi'zg'a kelgen shet yellerdin', abi'rayli' xali'q arali'q sho'lkemlerdin' basshi'lari', yelimiz ja'miyetshilik wa'killeri de Watani'mi'zg'a, xalqi'mi'zg'a u'lken hu'rmet ko'rinisi si'pati'nda bul monument aldi'na gu'l qo'yi'p, maydandi' aylani'p, woni'n' go'zzalli'g'i'nan zawi'qlanadi'.

Ha'siretli ana ha'ykeli

Su'wretlew ko'rkem wo'neri galereyasi'

Jaslar do'rtiwshilik sarayi'

worayi' si'yaqli' bir-birinen shi'rayli' imaratlar, kompleksler joylasqan.

Arqa ta'repte Yeslew maydani', Ha'siretli ana ha'ykeli, «Tu'r-kistan» sarayi kibi ju'da' u'lken quri'li'slar boy tiklegen.

Tu'slik ta'repte bolsa Senat imarati' ha'm maydani', Ministrlar Kabineti, Prezident diywanxanasi' imaratlari', jap-jasi'l qiyaban ko'zdi quwandi'radi'.

Bati's ta'repte bolsa, mo'ldir suwli' Anhar ha'm woni'n' jag'a-si'ndag'i qali'n' terekler, jan'asha kelbetke yengen u'lken «Paxtakor» stadi'oni', wol jerdegi tu'rli sport wo'yi'nlari' menen shug'i'llani'p ati'rg'an jaslar itibari'mi'zdi tartadi'.

Bir so'z benen aytqanda, G'a'rezsizlik maydani'nda turi'p, xalqi'mi'zdin' pida'kerlik miyneti menen ju'rgizilip ati'rg'an u'lken isler, ten'siz wo'zgerislerdin' jarqi'n ko'rinishi ko'z aldi'mi'zg'a keledi ha'm bunnan qa'lbimiz teren' maqtani'shqa toladi'.

G'a'rezsizlik bizge neshshe a'sirlik tariyxqa iye bolg'an iygilikli islerimiz, qa'diriyat ha'm da'stu'rlerimizdi dawam yettiriw, du'nyada hesh kimnen kem bolmastan, yerkin ha'm ti'ni'sh-tati'w jasaw imkani'n berdi. Biz Ga'rezsizlik maydani'nda doslari'mi'z, shan'araq ag'zalari'mi'z benen seyil yeter yekenbiz, bug'an ja'ne bir ma'rte isenim payda yetemiz.

Soraw ha'm tapsirmalar:

1. G'a'rezsizlik maydani' haqqi'nda buri'n nelerdi biler yedin'iz?
2. Su'wretke qarap, Iygilik arkasi'ni'n' neshe u'stini bar yekenin ayta alasi'zba?

3. Su'wretlerge qarap, Baxti'yar ana ha'm Ha'siretli anani'n' ju'z ko'rinisi haqqi'nda ayti'p berin'.

4. G'a'rezsizlik haqqi'nda qosi'q bilesiz be?

WATANDI' AN'LAW

A'ziz wo'qi'wshi, Watandi' an'law ushi'n woni' shi'n ju'rekten su'yiw, ana jur't tariyxi', woni'n' bu'gingi rawajlani'wi', adamlari', ta'byiati' haqqi'nda ko'p na'rselerdi biliw lazi'm.

Watanni'n' ani'q bir aymaq penen baylani'sli' yekenin ta'n almaytug'i'n, «Biz ushi'n pu'tkil jer ju'zi – watan», dep jasaytug'i'n adamlar ilimde kosmopolitler dep ataladi'. Bundaylar negizinde watansi'zli'q ideyasi'n u'git-na'siyatlaydi'. Bul ideya zi'yanli' boli'p yesaplanadi'.

Ilimde ja'ne bir tu'sinik – woti'ri'qli' turmi's degen ibara boli'p, wol Watan tu'sinigi menen baylani'sli'.

Woti'ri'qli' turmi's – bir jerde bekkem wornalasi'p, a'yne usi' topi'raqqa mehir qoyi'p jasawdi bildiredi.

Woti'ri'qli' xali'qlar du'nya ma'deniyati'ni'n' rawajlani'wi'na u'lken u'les qosqan.

Xiywa. Kelte minar

Buxara. Minarayi' ka'lan

O'zbek xalqi' a'yyem zamanlardan beri woti'ri'qli' turmi's keshirip kiyati'rg'an du'nyadag'i' yen' a'yyemgi xali'qlardan biri.

Su'wretlerge di'qqat penen qaran', mudami' ko'ship ju're-tug'i'n xali'q a'ne usi'nday a'yyemgi yesteliklerdi jarata ala ma?

Balalar qumda ya'ki topi'raqta woynap ati'rg'anda i'lay qari'p, u'ysheler, minaralar jasawg'a ha'reket yetedi. Bul bolsa woti'ri'qli' turmi's bizin' jan-ta'nimizge sin'ip ketkenin ko'rsetedi.

Watannin' ta'biyati', jeri, suwi' ha'm hawasi', ti'ni'q aspani'ni'n' wo'zine ta'n qa'siyeti bar. Ma'sellen, jurti'mi'zdi'n' ha'mme jerinde anar wo'sedi. Lekin hesh jerdin'

anari' Quva yaki Shahrisabz anari'na ten' kelmeydi. U'lkemizdin' ha'mme jerinde a'njir wo'sedi', biraq wolardi'n' ishinde Samarqand a'njirinin' mazasi' ten'siz. Ulli' babami'z Zahiriddin Muhammed Babur Ma'werennaxr wa'layatlari'ndag'i' qawi'nlar haqqi'nda ayti'p, Buxara qawi'ni' tuwrali' ayi'ri'qsha toqtap wo'tedi: «Buxarada ha'r tu'rli sorttag'i' qawi'nlar ko'p boladi' ha'm jaqsi' boladi'».

**Samarqand.
Sherdar medresesi**

Ra'wiyat

SAMARQANDTI'N' NANI'

Aytiwlari'na qarag'anda, a'yyemde Bag'dad patshasi' Samarqandti'n' nani'na ha'wes yetip, wo'z paytaxti'nda sonday mazali' nan japti'rmaqshi boli'pti'. Usi' maqsette Samarqandtan yen' ataqli' nanbaydi' shaqi'rti'p, tapsi'rma beripti. Samarqandli' usta wo'z sha'ha'rinen topi'raq a'kelip, i'lay iylep, tandi'r sog'i'w

kerekligin ayti'пти. Woni'n' aytqani' wori'n'lani'пти'. Usta Samarqandtan wo'ti'n ali'p keliw za'ru'rligin bildiripti. Bul tilek te wori'n'lani'пти'. Samarqand suwi' ha'm uni' a'kelinip, qami'r iylenipti. Ha'mme na'rse tayi'n bolg'annan son' patshag'a xabar berilipti. Patsha nanbay'ga qarap: «Qa'ne, ha'mme na'rse tayar ma, wolay bolsa, isti basla!», – deпти. Sonda nanbay keshirim sorap: «Taq-si'r, yele ha'mmesi tayar bolg'an joq», – deпти ha'm negizinde bul istin' imkani joq yekenine hu'kimdardi'n' wo'zi isenim payda yetsin, degen niyette aqi'rg'i' sha'rtin ayti'пти: «Ha'ziretim, yendi Samarqandti'n' hawasi' menen quyashi' bolsa bolg'ani', nan jabi'wdi' baslayman». Usi'lay yetip, nanbay ha'm jazadan, ha'm imkansi'z istin' azabi'nan quti'li'p qalغان yeken.

A'ziz wo'qi'wshi', sizin'she, quyash penen hawani' bir jerden yekinshi jerge ali'p bari'w mu'mkin be? Ata-babalari'mi'zdin' «Jerimizge, suwi'mi'zg'a duwa ketken» degen so'zlerin qalay tu'sinesiz?

Du'nyadag'i' ha'r bir xali'q, yel-jurtti'n' wo'zine ta'n jasaw salti', milliy da'stu'rleri wolar ma'kan tutqan jer menen baylani'sli' halda qa'liplesedi. Yag'ni'y, wolar a'yne woti'ri'qli' turmi's na'tiyjesi boli'p yesaplanadi'. Ma'selen, da'rya ha'm ten'iz boylari'nda jasag'an xali'qlardi'n' u'rp-a'det ha'm da'stu'rleri sho'l ha'm sahra aymaqlari'nda jasaytug'i'n xali'qlardikinen pu'tkilley wo'zgeshe.

«Xalqi'mi'zdi'n' turmi's ha'm woy-pikir salti'na na'zer taslaytug'i'n bolsaq, basqalarg'a hesh usamaytug'i'n, min' ji'llar dawami'nda qa'liplesken, tek wo'z-ara qatnas g'ana yemes, al turmi'si'mi'zdi'n' aji'ralmas bo'legi si'pati'nda ko'zge taslan-

tug'i'n bir qatar wo'zine ta'n wo'zgesheliklerdi ko'remiz. Mi'sal ushi'n, tilimizdegi mehir-aqi'bet, mehir-muhabbat, miyrim-sha'pa'a't, qa'dir-qi'mbat degen, bir-birin teren' mazmun-mag'ana menen bayi'tatug'i'n ha'm to'li'qti'ratugi'n ibaralardi' alayi'q. Qanshelli yersi tu'yilmesin, bul ibaralardi' basqa tillerge tap wo'zindey yetip awdari'wdi'n' wo'zi mu'shkil bir ma'sele»¹.

Watanni'n' wo'zine ta'n wo'zgeshelikleri, ha'tte, insanni'n' ju'z du'zilisi, bet-a'lpetinde de ko'rinedi. Ma'selen, o'zbekti yaponnan, arabti' tu'rkten, lati'n amerikalini' evropali'dan ju'zi ha'm ko'zine qarap ayi'ri'w mu'mkin.

Ta'g'dir talabi' menen insan wo'z jurti'nan uzaq jerlerde jasap qalatug'i'n bolsa, woni'n' qa'lbinde Watani'nan miyras boli'p kelgen tuyg'i' ha'm pazi'yetler qayta woyanadi' ha'm woni' ana diyari' bawi'ri'na shaqi'radi'. Bunday jag'daydi' bazi'da «Ata-babalari'mi'zdi'n' ruwx'i' shaqi'rmaqta» dep te tu'sindiredi. Sizin' «A'debiyat» sabaqli'g'i'n'i'zda gruzin jazi'wshi'si' Nodar Dumbadzenin' «Hellados» – «Watan» atli' gu'rrin'i' bar. Wonda insang'a ta'n a'ne usi' jag'day ju'da' ta'sirli yetip su'wretlengen. «Hellados» Greciya ma'mleketinin' a'yyemgi ati'. Woni' a'yyemgi Ellada dep te ataydi'. Itibarli' ta'repi sonnan ibarat, bul gu'rrin' Greciya haqqi'nda yemes, al ju'rektegi Hellados – kewildeg'i Watan haqqi'nda.

Bizin' ulli' ata-babalari'mi'z ha'miyshe Watang'a muhabbat tuyg'i'si' menen jasap kelgen.

«Shin'g'isxan soni'n'day bir zuli'm ku'sh yedi, ha'tte du'n-yadag'i' mine men degen qansha adamlar woni'n' aldi'nda diz sho'gip, qulliq' qi'li'p jasawg'a tayar yedi. Muhammed Xorezmshah² a'tirapi'ndag'i' ko'plep bekler de jaw qoli'na ta'slim boli'wdi' abzal ko'rgende, Jalaliddin bul pikirge qarsi'

¹ **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. –T.: «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 8-bet.

² **Muhammed Xorezmshah** – Xorezm hu'kimdari', Jalaliddin Manguberdinin' atasi'.

shi'g'i'p, wo'zinin' ten'siz ma'rtligi ha'm qaysarli'g'i'n ko'rsetti. Sol waqi'tqa shekem jen'ilip ko'rmegen mong'ol la'shkerlerine qarsi' won bir ji'l u'zliksiz sawash ju'rgizdi. Ha'm g'a'nimlerge ku'shli qi'yрати'wshi' soqqi' bergeni sonshelli, ha'tte Shin'g'isxanday ma'kkar ha'm reyimsiz, du'nyani'n' yari'mi'n iyelegen basqi'nshi' da woni' ta'n ali'wg'a ma'jbu'r boldi'»¹.

U'rgenish. Jalaliddin Manguberdi ha'ykeli

Insandi jurti'nan, ata ma'kani'nan ayi'ri'w, woni' wo'z u'yinde ti'ni'shisi'zlandi'ri'w yen' u'lken gu'na boli'p yesaplanadi'. Ha'r bir insanni'n' u'yi — woni'n' qol qati'lmaytug'i'n watani'. Soni'n' ushi'n, xalqi'mi'zdi'n' da'stu'rine ko're, ku'tilmegende birewdin' u'yine bari'wg'a tuwra kelip qalsa, u'y iyesinen keshirim soroladi'. Atababalari'mi'z tek insandi' g'ana yemes, al ha'r qanday janzatti' watani'nan ayi'ri'p qoyi'wdi' gu'na dep bilgen.

Ra'wiyat

QUMI'RI'SQANI'N' WATANI'

A'liysher Nawayi' bir a'njumannan shi'g'i'wi' menen u'yine qarap tamang'a asi'g'i'p ju'rip ketipti. Keyin doslari' wonnan buni'n' sebebin sorapti'. A'liysher Nawayi' juwap beripti: «Joljo'nekey bir qumi'ri'sqa kiyimime ilesip, menin' menen birge kelip qalg'an yeken. Biyshara watani'nan ayi'ri'li'p qali'pti'-g'oy, dep wo'z ma'kani'na apari'p qoymaqshi' boldi'm. Asi'qqani'mni'n' sebebi sol yedi».

¹ **Islam Karimov.** Azat ha'm abat Watan, yerkin ha'm pa'rawan turmi's — negizgi maqsetimiz. —T.: «O'zbekistan» baspasi', 2000-jj'l, 73-bet.

Birinshi sabag'i mi'z dag'i' haywanlarda da watan sezimi bar, degen so'zler yadi'n'i'zda ma? Sol so'zlerdi usi' ra'wiyat penen sali'sti'ri'p ko'rip, pikirin'izdi ayti'n'.

Du'nyada sonday jawi'z ku'shler bar, wolar pu'tin-pu'tin xali'qlardi' da wo'z watani'nan juda qi'ladi'. Ma'selen, g'a'rezsizlikten aldi'n hu'kim su'rgen sovet ha'kimiyati' qi'ri'm tatarlari'n wo'z jurti'nan quwg'i'n qi'li'p, basqa u'lkelerge, soni'n' ishinde, bizin' diyari'mi'zga da ko'shirip jibergen. Buni'n' aqi'betinde wolar derlik yari'm a'sir watani'nan juda boli'p jasaki'. Tek sovet imperiyasi' qulag'annan keyin g'ana wolar wo'z jurti' – Qi'ri'm yari'm atawi'na qayti'p bardidi'. Xalqi'mi'z ata-babalari'mi'zdi'n' da'stu'rlerine sadi'q qali'p, wolar g'a yen' awi'r ku'nlerde da'rtin bo'listi, wo'z bawi'ri'nan jay berdi.

Yekinshi ja'ha'n uri'si' ji'llari'nda bolsa xalqi'mi'z SSSRdi'n' fa-shistler basi'p alg'an aymaqlari'nan ko'shirip a'kelingen tu'rli millet wa'killerin – derlik 1 million ash-a'ptada, kiyim-kenshekke, baspanag'a, mehirage mu'ta'j adamlarg'a duz-nesiybe, baspana berdi. Wolardi'n' 200 mi'n'i' balalar yedi. Bir g'ana Tashkent qalasi'ni'n' wo'zinde 2323 jetim balalardi' watanlaslari'mi'z perzent qi'li'p algan. Wolar xalqi'mi'zdi'n' miyrim-sha'pa'a'ti sebepli O'zbekistang'a bir wo'mir perzentlik muhabbati' menen baylani'si'p qaladi'. Bul insanlar jurti'mi'zdi' wo'zleri ushi'n haqi'yqi'y Watan dep bildi.

Yel-jurti'mi'zdi'n' bunday mehribanli'gi' Watanda jasaw qanday ulli' baxi't, watansi'zli'q qanshelli u'lken qayg'i'-japa yekenin teren' sezetug'i'ni'ni'n' ayqi'n da'lili.

Juwmaqlap aytqanda, Watandi' an'law – insan ushi'n bir wo'mir dawam yetetug'i'n process. Insan wo'zin, qa'dir-qi'mbati'n an'lag'an sayi'n Watandi' da tu'sinip, an'lap baradi'.

Soraw ha'm tapsi'malar:

1. Siz tez-tez miymang'a bari'p turasi'z ba?
2. Miymanda wo'zin'izdi qalay sezesiz? U'yde she?
3. Qa'pestegi qus penen yerkin ushi'p ju'rgen qus arasi'nda qanday parq bar?

4. Su'wretlerdegi u'y haywanlari'ni'n' atlari'n ayti'n'. Wolardi' ne ushi'n u'y haywanlari' deymiz?

1

2

3

4

5. Sizin' awi'li'n'i'z yaki qalan'i'zda qaysi' miywe ag'ashi' ko'p ha'm ne ushi'n?

A'meliy sabaq

TP'NI'SHLI'Q – BIYBAHA BAYLI'Q

A'ziz wo'qi'wshi, bizin' ma'mleketimizde go'zzal, a'yyemgi ha'm zamanago'y bayramlar ko'p. Wolardan biri 9-may – Yeslew ha'm qa'dirlew ku'ni boli'p yesaplanadi'.

Yeslew ha'm qa'dirlew ku'ni 1999-ji'ldan baslap jurti'mi'zda ken'nen belgilenip kelmekte.

Bul bayram Yekinshi ja'ha'n uri'si'nda qurban bolg'an, yel-jurti'mi'z azatli'g'i', rawajlani'wi' joli'nda gu'resip, miynet yetip, du'nyadan ko'z jung'an barli'q insnlardi' yeslew, bu'gingi ku'nde kekselikte ra'ha'tli turmi's keshirip ati'rg'an uri's ha'm miynet veteranlari'n qa'dirlew maqsetinde sho'lkemlestirilgen.

«Yeslew» so'zi – yad yetiw, yadtan shi'g'armaw, umi'tpas-tan jasaw degen ma'nilerdi bildiredi.

Bul bayram ku'nlerinde marhumlar yeske ali'ni'p, wolardi'n' qa'birleri ziyarat qi'li'nadi', kekseler qutli'qlani'p, wolarg'a sawg'alar beriledi, jaqsi' tilekler bildiriledi.

«Qa'dir» so'zi qanday da bir na'rsenin' tutqan worni'n ha'm a'hmiyetin duri's bahalap, wogan hu'rmet-izzet ko'rsetip jasawdi' bildiredi.

A'sirese, 9-may ku'ni Watani'mi'z paytaxti' – Tashkent qalasi'ni'n worayi'nda jaylasqan Yeslew maydani' ayi'ri'qsha go'zzal tu'ske yenedi. Yerte tan'nan bul jerde Yekinshi ja'ha'n uri'si' qatnasi'w-shi'lari', sol su'renli ji'llarda front arti'nda gu'resken watanlaslari'mi'z, miynet veteranlari', ja'miyetshilik, ma'mleketlik ha'm ma'mleketlik yemes sho'lkemlerdin' wa'killeri, ma'ha'lle belsendileri, jaslar, g'alaba xabar qurallari' xi'zmetkerleri toplanadi'. Ziyaratlaw worni'na O'zbekistan Respublikasi' Prezidenti Islam Karimov keledi. Ma'mleketimiz basshi'si' uri's ha'm miynet veteranlari', ja'miyetshilik wa'killeri menen ko'risip, wolardi' bayram menen shi'n ju'rekten qutli'qlaydi'.

Maydanni'n' to'rinde – shi'g'i's ta'repinde jaylasqan Ha'siretli ana ha'y-keli aldi'na gu'l qoyi'p, Yekinshi ja'ha'n uri'si'nda qurban bolg'an watanlaslari'mi'zdi' hu'rmet penen yeslew usi' ma'resimnin' yen' tolqi'nlandi'ri'wshi' bo'limi boli'p yesaplanadi'.

Bunnan son' maydanni'n' arqa ha'm tu'slik ta'repinde quri'lg'an a'ywanlardagi uri'sta qurban bolg'anlardi'n' familiyalari', tuwi'lg'an ha'm qayti's bolg'an ji'llari' wa'layatlar boyi'nsha jazi'p qoyi'lg'an alti'n ren'li taxtalar ko'zden keshirilib, marhumlar ja'ne bir ma'rte yeske ali'nadi'.

Ma'mleketimiz basshi'si'ni'n' g'alaba xabar qurallari' ushi'n intervyusi ma'resimnin' yen' a'hmiyetli waqi'yasi' boli'p yesaplanadi'.

Jurtbasshi'mi'zdi'n' 2013-ji'l 9-maydag'i' intervyusi «O'zbek xalqi'na ti'n'i'shli'q ha'm amanli'q kerek» degen shaqi'ri'q so'zler menen ko'pshiliktin' yadi'nda qaldi'. A'ne usi' at penen kitap tu'rinde baspadan shi'g'ari'lg'an bul intervyude ba'rinen de buri'n Yekinshi ja'ha'n uri'si'nda yerisilgen jen'is xalqi'mi'z ushi'n qanshelli qi'mbatga tu'skeni atap wo'tiledi.

Uri'stan aldi'n O'zbekistanda 6,5 million'ga jaq'i'n xali'q jasag'an, sonnan 1,5 millioni' sawashlarda qatnasqan. Watanlari'mi'zdan 500 min'g'a jaq'i'ni' uri'sta qurban bolg'an. Qansha adam biyda'rek jog'alg'an yaki mayi'p boli'p qaytqan.

Alti yari'm million adamni'n' yari'mi'nan ko'bin balalar, kekseler qurag'an bolsa, miynetke jaramli' xali'qti'n' qanshasi' uri'sta qatnasqan? Uri'sqa ketkenlerdin' worni'na miynet yetiw kimnin' moyni'na tu'sken?

Tilekke qarsi', bu'gingi ku'nde du'nyada, jan-a'tirapi'mi'zda tu'rli qarama-qarsi'li'qlar ha'm talas-tarti'slar saqlani'p turg'ani', terrorizm, ekstremizm qa'wpi ku'sheyip barati'rgani', fashizm degen apat ja'ne bas ko'terip ati'rgani' adamzat yele de tariyxtan za'ru'r juwmaqlar shi'g'armag'ani'n ko'rsetedi.

Awg'ani'standa uri's dawam yetip ati'rg'ani'na wotiz bes ji'ldan asip ketti. Bul bolsa jurti'mi'zdagi' ti'ni'shli'q ha'm turaqli'li'qqa sezilerli qa'wip tuwdi'rmaqta Uri's da'wirinde bul ma'mlekette ti'ni'sh turmi's ne yekenin bilmeytug'i'n bir a'wlad yer jetti.

«Bizge ti'ni'shli'q kerek, degen shaqi'ri'q bu'gin pu'tkil xalqi'mi'z ushi'n birden-bir shaqi'ri'q boli'wi' lazi'm. O'zbekistanga' ti'ni'shli'q kerek, ti'ni'sh turmi's kerek. Rawajlani'wi'mi'z ushi'n hesh bir tosi'q kerek yemes»¹.

Xalqi'mi'z duwag'a qol jayg'anda Jaratqannan yen' aldi'menen ti'ni'shli'q, amanli'q boli'wi'n tileydi. Bul yeki so'z yel-jurti'mi'zdi'n' aqi'l-sanasi'na sin'ip, turmi'si'ni'n' mazmuni'na, milliy qa'diriyatqa aylani'p ketken.

Watanaslari'mi'z to'besinde jarqi'rap turg'an quyashti', ti'ni'sh aspandi' amanli'q ha'm ti'ni'shli'qti'n', pa'rawanli'qti'n' yen' a'hmiyetli belgisi dep bileli.

Ti'ni'shli'q bolg'an jerde rawajlani'w boladi'. Bir-birewge hu'rmet, awi'zбирshilik bolmag'an jerde hesh qashan rawajlani'w bolmaydi'.

Ti'ni'shli'q wo'z-wo'zinen kelmeydi. G'a'rezsiz rawajlani'wi'mi'z, pa'rawan turmi'si'mi'zdi'n' negizi bolg'an ti'ni'shli'q-amanli'q ushi'n gu'resiw, kerek bolsa, bul jolda pidayi'li'q ko'rsetiw lazi'm.

Ti'ni'sh-tati'w turmi'sti'n', turaqli'li'qti'n' yen' a'hmiyetli sha'rti — biyg'amli'q ha'm biypa'rwali'qqa jol qoymastan, mudami' sergek, ha'r ta'repleme sezgir ha'm woyaw boli'w, tariyxtan, turmi'stan juwmaq shi'g'ari'p jasawdan ibarat.

Prezidentimiz kitabi'nda a'ne usi'nday ko'z-qaras, keypiyat ha'm-me watanaslari'mi'zdi'n' turmi'sli'q maqsetine aylani'wi' za'ru'rli'gi ayi'ri'qsha atap wo'tilgen.

¹ **Islam Karimov.** O'zbek xalqi'na ti'ni'shli'q ha'm amanli'q kerek. —T.: «O'zbekistan», 2013-ji'l, 27-bet.

A'ziz woqi'wshi'! Usi' shi'g'armani'n' qi'sqasha mazmuni'nan-aq ko'rinip turg'ani'nday, wonda ju'da' a'hmiyetli ha'm aktual pikirler bayan yetilgen. A'ne usi' maqset ha'm wazi'ypalardi' a'melge asi'ri'wg'a u'les qosi'w ushi'n siz aldi' menen jaqsi' woqi'wi'n'i'z, waqti'n'i'zdi'n' bir minuti'n da biykar wo'tkermesten, ti'ni'msi'z izleniwin'iz, ata-anan'i'z, yel-jurti'mi'z xi'zmetine mudami' tayar boli'p, ana Watani'mi'zdi' shi'n ju'rekten su'yip jasawi'n'i'z kerek.

Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. Yeslew ha'm qa'dirlew ku'ninde siz yen' aldi' menen kimdi qutli'qlaysi'z?
2. Ti'ni'shli'qti'n' qa'dirin qalay tu'sinesiz?
3. Sizin' ata-balalari'n'i'z arasi'nda uri's yamasa miynet veteranlari' bar ma? Wolar tuwrali' ayti'p berin'.
4. Su'wretlerde ti'ni'shli'q belgileri qalay sa'wlelengen?

1

2

3

4

WATAN TUYG'ISI

A'ziz woqi'wshi! Insanni'n' sezim-tuyg'i'lari' da wol jasap ati'rg'an jerge baylani'sli' boladi'.

Siz ingliz jazi'wshi'si' Kiplingtin' «Maugli» shi'g'armasi' tiykari'nda jarati'lg'an kinofilmda ko'rgen bolsan'i'z kerek. Wonda jas balani'n' tog'aydag'i' haywanlar arasi'nda jasap, sezim-tuyg'i'lari' wo'zgerip ketkeni tuwrali' gu'rrin' yetiledi.

Watan tuyg'i'si' insang'a wo'mir boyi' joldas boli'p, woni'n' ju'rek to'rinde jasaydi'.

Watanni'n' ati' ayti'li'wi' menen woni'n' qushag'i'nda wo'tken ji'llari'mi'z, ata-anami'z, qa'dirdan u'yimiz yesimizge tu'sedi, qa'lbimiz shiyrin sezimlarga toladi'.

Jurti'mi'zdi'n' biyta'kirar ta'biyati'n tamasha yetkende woni'n' bayli'qlari'nan da'm tatqanda, ali's yellerde watanlari'mi'z benen ko'riskende, wolardi'n' sport, ma'deniyat, ko'rkem wo'ner ha'm basqa da tarawlarda yerisken tabi'slari'n yesitkende wo'z-wo'zimizden quwanami'z.

Watan tuyg'i'si' insang'a ana ha'yyiwi, babalar na'siyati', ata aqi'li', shan'araq, mektep ta'rbiyasi', woqi'ti'w, ana ta'biyat penen tani'si'w procesinde sin'edi. Watan tuyg'i'si' qi'yi'nshi'li'qqa dus kelgen waqi'tlari' bizge ku'sh-quwat beredi, xalqi'mi'zdi', jurti'mi'zdi' du'nyag'a tani'ti'wg'a, ata-babalari'mi'zdi'n' ulli' da'stu'rlerine sadi'q boli'wg'a shaqi'radi'.

A'dette, insanlar si'rt yellerga barmaqshi' bolsa, wo'zi menen birge Watani'n yesletip turatug'i'n, wo'zi ushi'n qa'dirli' bolg'an na'r-seni ali'p ketedi. Ata-babalari'mi'z uzaq u'lkelerga ketip barati'rg'anda

jurt topi'rag'i'nan bir qi'si'm ali'p, kishkene woramalg'a tu'yip qoyg'an. Ali's jurtlarda Watan sag'i'ni'shi' ju'reklerin wo'rtegende a'ne usi' topi'raqti' iyiskep, ko'zlerine toti'ya qi'li'p, qa'dirdan diyari'mi'z mehrin, na'pesin sezgen.

Ulli' insanlar qa'lbindegi Watang'a umti'li'w tuyg'i'si' ku'shli bolg'ani' sonshelli, wolar tek tiri waqti'nda g'ana yemes, al bul du'n-yadan ko'z jung'annan son' da ana jurt topi'rag'i'na jaqi'ni'raq boli'wdi' a'rman yetken. Uzaq Hindistan u'lkesinde patshali'q yetken Zahiriddin Muhammed Babur babami'z qayti's bolg'annan keyin wo'z su'yegin usi' jurtqa yemes, al Watani'na jaqi'n bolg'an jerge — Awg'ani'stanni'n' ha'zirgi paytaxti' bolg'an Qabul qalasi'na qoyi'wdi' wa'siyat yetken. Bul ulli' babami'zdi'n' mu'ba'rek qa'biri ha'zir Qabul qalasi'nda.

Watani'mi'z g'a'rezsizlikke yeriskennen son' Babur tuwi'lg'an jurt — A'ndijan qalasi'nda ulli' babami'zdi'n' ra'mziy qa'biri quri'li'p, woni'n' a'tirapi'nda u'lken bag' jarati'ldi'.

Watan tuyg'i'si' insandag'i' miyrasxorli'q tuyg'i'si' menen ti'g'i'z baylani'sli'. Miyrasxorli'q yen' a'hmiyetli qa'siyet ha'm qa'diriyatlardi'n' atadan balag'a, a'wladlardan a'wladlarga miyras boli'p wo'tiwin bildiredi.

Ha'zir g'ana biz tilge alg'an Babur babami'zdi'n' miyrasxorlari' – baburiylar dinastiyasi'ni'n' ko'pshilik wa'killeri ata-babalari'ni'n' jurti' – O'zbekistan jerinde jasamag'an bolsa da, Watan tuyg'i'si' wolardi' usi' teberik topi'raqqa shaqi'ri'p turg'an. Wolardi'n' bu'gingi a'wladlari' da mine usi' u'lkeni wo'zlerinin' tariyxi'y Watani' dep bileadi.

A'ndijan. Zahiriddin Muhammed Babur ha'ykeli

Tariyxi'y Watan tuyg'i'si' basqa xali'qlarg'a da ta'n qubi'li's. Ma'selen, ha'zirgi ku'nde Amerika materiginde jasap ati'rg'an xali'qlardi'n' ata-babalari' a'yyemgi waqi'tlari' Evropadan ko'ship barg'an. Soni'n' ushi'n da bul xali'qti'n' bu'gingi a'wladlari' Evropa ma'mleketlerin wo'zinin' tariyxi'y watani' dep yesaplaydi'.

Ata-babalari'mi'z miyrasxorli'q da'stu'rlerin saqlaw ushi'n wo'zlerinin' ata tegi tariyxi'n – shejiresin jazi'p barg'an. Bul da Watang'a muhabbat, woni'n' tariyxi'n ko'zdin' qarashi'g'i'nday qa'sterlewge bolg'an umti'li'sti'n' bir ko'rinisi boli'p yesaplanadi'.

Siz Watani'mi'zdan jetisip shi'qqan dani'shpanlar tuwrali' ko'p yesitkensiz.

«Dani'shpan» parsi'sha so'z boli'p, ali'm, bilimli, dana degen ma'nilerdi an'latadi'.

Ulli' dani'shpanlari'mi'z Watan tuyg'i'si' ha'r iste, ha'r qa'demde ma'datkar bolsi'n dep, wo'z ismi-sha'riplerine tuwi'lg'an jerlerinin' ati'n qosi'p jazg'an. Buxariy, Zamaxshariy, Samarqandiy, Tashkendi, Ferg'aniy, Marg'unaniy, Xorezmiy, Termiziy, Nasafiy si'yaqli' ismler usi'layi'nsha payda bolg'an.

G'a'rezsizlik ji'llari'nda a'ne usi' dani'shpan babalari'mi'zdi'n' ilimiy miyraslari'n teren' u'yreniw ha'm du'nya ko'leminde u'git-

na'siyatlaw boyi'nsha ju'da' u'lken jumi'slar islendi. 2014-ji'li' 15–16-may ku'nleri Samarqand qalasi'nda «Worta a'sirler Shi'g'i's dani'shpanlari' ha'm woy-pikir iyelerinin' tariyx'i'y miyrasi', woni'n' zamanago'y civilizaciya rawajlani'wi'ndag'i' roli ha'm a'hmiyeti» temasi'nda wo'tkerilgen xali'q arali'q konferenciya usi'lar qatari'na kiredi.

«MOBIL TELEFON ISHINDEGI O'ZBEK»

Du'nyag'a ken'nen belgili Bi-Bi-Si kompaniyasi' ulli' watanlasi'mi'z Muhammed Xorezmiy haqqi'nda 10 minutli'q film tayarladi'. Wonda dani'shpan babami'zdi'n' matematika tarawi'nda ashqan u'lken jan'ali'qlari', atap aytqanda, wonli'q pozicion yesaplaw sistemas'i' ha'm nol belgisin birinshi boli'p ilimg'e yengizgeni, «algoritm» so'zi a'l-Xorezmiy isminen ali'ng'ani' tuwrali' gu'rri'n' yetiledi. Bi-Bi-Si sholi'wshi'si' qoli'ndag'i' mobil telefondi' ko'rsetip: «Men ha'r sapari' bunnan paydalang'ani'mda woni'n' ishinde woti'rg'an Ulli' o'zbekke ta'zim yetemen», – dep atap ko'rsetedi. Bul so'zleri menen wol Xorezmiy babami'z matematika a'lemindegi ulli' jan'ali'qlari' menen mobil telefon si'yaqli' bu'gingi ma'limleme qurallari'na shama menen bunnan 12 a'sir buri'n tiykar salg'ani'n minnetdarli'q penen ta'n aladi'.

A'ne usi'nday ta'n ali'w ha'm minnetdarshi'li'q so'zleri Samarqandta wo'tkerilgen xali'q arali'q konferenciya ku'nleri si'rt yelli miymanlar ta'repinen qayta-qayta ayti'ldi'.

Globusti' kim woylap tapqani'n bilesiz be? Ha'r sapari' globustan paydalang'ani'mi'zda qaysi' babami'zg'a ta'zim yetiwimiz kerek?

A'ziz woqi'wshi! Siz ingliz jazi'wshi'si' Daniel Defoni'n' Robinzon Kruzo haqqi'ndag'i' ataqli' shi'g'armasi' tiykari'nda jarati'lg'an filmda ko'rgensiz. Woni'n' qaharmani' wo'z Watani'nan ji'raqta, jalg'i'zli'qta qi'ynaladi'. Kimsesiz atawg'a tu'sip qalg'an bul adam insanli'q kelbetin saqlap qali'w ushi'n ti'ni'msi'z ha'reket yetedi ha'm aqi'ri' jalg'i'zli'qtan quti'ladi'. Bunda wog'an Watan tuyg'i'si' ja'rdem bergenine hesh gu'man joq.

! Jurt kolonialli'q zuli'mi' asti'nda qalg'an waqi'tta Watan tuyg'i'si' Watan qayg'i'si'na aylanadi'.

U'lkemizde derlik 130 ji'l dawam yetken kolonialli'q da'wirde ata-babalari'mi'zdi'n' jurtqa baylani'sli' sezim-tuyg'i'lari' tek g'ana qayg'i' tu'rinde ko'riner yedi. Maxmudxoja Behbudiy, Munawwar qari', Abdulla Qadiri'y, Abdulhamid Sholpan kibi babalari'mi'zdi'n' teren' ha'siret penen jazi'lg'an maqala ha'm qosi'qlari'n woqi'g'anda Watan topi'rag'i'nda turi'p, Watannan ayrali'q da'rti menen jasaw qanshelli awi'r da'rt yekenin sezemiz.

Yel-jurt azat, ma'mleket g'a'rezsiz bolsa, insan woni'n' rawajlanishi' joli'nda bar ku'sh-g'ayrati'n jumsaydi', Watang'a baylani'sli' sezimlari maqtani'sh tuyg'i'si'na aylanadi'. Bu'gin Watani'mi'z tuwrali' so'z yetkende, yen' aldi' menen, a'ne usi'nday maqtani'sh sezimlerin kewlimizga tu'yemiz. Sebebi jurti'mi'z azat ha'm abat boli'p, ku'nnen-ku'nge rawajlanip barmaqta.

! Watan tuyg'i'si' watanpa'rwarli'q pazi'yetlerine tiykar boladi'.

«Watang’a muhabbat sezimi adamni’n’ qa’lbinde ta’biyy tu’rde payda boladi’. Yag’ni’y, insan wo’zligin an’lag’an, ata-tegin bilgen sayi’n ju’reginde Watang’a muhabbat tuyg’i’si’ tami’r baylap, jetilip baradi’. Bul tami’r qansha teren’ bolsa, tuwi’li’p wo’sken jurtqa muhabbat ta sonshelli sheksiz boladi’»¹.

Watanpa’rwarli’q ana jurtti’ su’yiw ha’m qa’sterlew, woni’ qorg’aw sezimi menen jasaw, usi’ joldag’i’ pidayi’li’q boli’p yesaplanadi’.

Pidayi’li’q — wo’zin, bar ku’sh-g’ayrati’n ha’m aqi’l-za’kawati’n iygilikli ha’m ulli’ maqsetler joli’na bag’i’shlaw degeni.

Sorawlar ha’m tapsi’rmalar:

1. Siz mobil telefoni’n’i’zdan paydalang’anda, woni’ kim woylap tapqani’ tuwrali’ woylap ko’rdin’iz be?
2. Siz shet yelge sayaxatqa shi’qsan’i’z, wo’zin’iz benen nelerdi alg’an bolar yedin’iz?
3. Watan tuyg’i’si’ tuwrali’ qosi’q bilesiz be?
4. Su’wretlerge qarap, watanpa’rwarli’q tuwrali’ ayti’p berin’.

1

2

3

¹ **Islam Karimov.** Azat ha’m abat Watan, yerkin ha’m pa’rawan turmi’s — basli’ maqsetimiz. —T.: «O’zbekistan», 2000-ji’l, 8-tom, 502-bet.

BUL MUQA'DDES WATANDA A'ZIZDUR INSAN

A'ziz woqi'wshi! Jurti'mi'zda jer asti', jer u'st bayli'qlari', qa'di-riyat ha'm da'stu'rler ko'p. Biraq biz ushi'n ja'ne de ulli' bir bayli'q bar — wol wo'z miyneti, talanti' ha'm ta'jiriybesi menen topi'rag'i'mi'zdi' alti'ng'a aylandi'ri'p, qala ha'm awi'llari'mi'zdi' abat yetip ati'rg'an insanlar boli'p yesaplanadi'.

Insandi' Allani'n' wo'zi a'ziz ha'm muqa'ddes yetip jaratqan. Ha'r bir insan — wo'z aldi'na a'jayi'p du'nya. Du'nyadag'i' barli'q xali'qlar menen milletler de Jaratqan-ni'n' ulli' ka'ramati' si'pati'nda hu'rmet-izzetke mu'na'sip.

Tilekke qarsi', tariyxti'n' barli'q da'wirlerinde de insan mu'na'sip qa'dir-qi'mbatqa iye bolg'an dep ayti'w qi'yi'n. A'sirese, ma'mleket basqi'nshi'lar zuli'mi' asti'na yamasa jawi'zli'q tori'na tu'sip qalg'an waqi'tta, aldi'n'g'i' sabag'i'mi'zda ayti'lg'ani'nday, Watan tuyg'i'si' qayg'i'g'a aylanadi', insanlar hu'rmet yetiliw worni'na ja'birlew ha'm quwg'i'nlarg'a, bazi'da ha'tte g'alaba qi'rg'i'nlarg'a da duwshar yetiledi.

Ana jurti'mi'z da neshshe ma'rte jawi'z basqi'nshi'lar hu'jimlerin bastan keshirgen. Ma'selen, erami'zdan aldi'n'g'i' a'sirlerde Iran shahlari' Kir ha'm Doro, a'yyemgi grek a'skerleri, XII a'sirde bolsa mong'ol basqi'nshi'lari' jurti'mi'z topi'rag'i'na basti'ri'p kelgen. Yel-jurti'mi'z wolarg'a qarsi' ma'rdana gu'resip, ha'r sapari' azatli'qqa yerisken.

Ja'ha'ndegi qu'diretli ma'mleketlerdin' armiyasi' tu'rli u'lkelerdi basi'p ali'wi', wo'zine bag'i'ndi'ri'wi' mu'mkin, biraq wolar hesh qashan xali'qlardi'n' qa'lbin, ruwxin jen'e almaydi'. Sonli'qtan da du'nyadag'i' qaysi' ma'mleket tuwrali' so'z yetilgende, da'slep usi' jurtti'n' ali'mlari'n, shayi'r ha'm wo'yshi'llari'n yeske alami'z. Sebebi wolar insaniyatqa iygiilkli xi'zmet yetken.

XIX a'sirdin' 60-ji'llari' wortalari'nan baslani'p, XX a'sirdin' 91-ji'li'na shekem, derlik 130 ji'l dawam yetken patsha Rossiyasi' ha'm sovet hu'kimetinin' kolonialli'q siyasaki' xalqi'mi'zdi'n' basi'na ko'plep awi'r si'naqlardi' ha'm mu'siybetlerdi' saldi'.

TARIYXTI'N' YEN' QARA BETI

Biz sovetler zamani'n jaqi'n tariyxi'mi'zdi'n' yen' qara, azapli' betleri si'pati'nda yeske alami'z.

«Belgili bolg'ani'nday, 1937-1953-ji'llarda buri'ng'i' SSSR aymag'i'nda qayg'i'li' g'alaba siyasiy repressiyalar a'melge asi'ri'lg'an yedi. Woni'n' unamsi'z aqi'betlerin ko'z aldi'mi'zg'a keltiriw ushi'n bir g'ana O'zbekistan boyi'nsha derlik 100 mi'n' adam repressiyag'a ushi'rap, 13 mi'n' adam ati'p taslang'ani'n yeslew jetkilikli»¹.

Bul pikirlerde keltirilgen mi'sallardi' bu'gingi turmi'si'mi'z benen sali'sti'ri'n'. Bu'gingi turmi'si'mi'zdi' tariyxti'n' qanday beti si'pati'nda bahalaw mu'mkin?

Sovet du'zimidagi zuli'mli'qlar, zorli'q-zombi'li'qlar 1989-ji'ldi'n' iyun ayi'na shekem — Islam Karimov O'zbekistan basshi'si' si'pati'nda is baslag'ang'a deyin dawam yetti.

Jurti'mi'zdi'n' awi'r awhalg'a tu'sip qalg'ani', bunnan quti'li'w ushi'n Respublikami'z basshi'si' u'lkem ma'rtlik penen gu'res ju'rgizgeni tuwrali' Prezidentimiz Islam Karimovti'n' «O'zbekistan g'a'rezsizlikke yerisiw bosag'asi'nda» kitabi'nda ha'r ta'repleme bayan yetilgen.

G'a'rezsizliktin' birinshi ji'llari'nan baslap ma'mleketimizde «Reformalar reformalar ushi'n yemes, yen' aldi' menen insan ushi'n»

¹ **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat — jen'ilmes ku'sh. —T.: «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 97-bet.

Sheyitler yesteligi qi'yabani'

degen qag'i'yda basli' wo'lshe'm yetip ali'ndi'. Buni'n' ma'nisi sonnan ibarat, reformalar insan turmi'si'n jaqsi'lawg'a xi'zmet yetiwi kerek.

Insan, woni'n' wo'miri, huquq ha'm yerkinlikleri yen' joqari' qa'diriyat yekeni Konstituciyami'zda belgilep qoyi'lg'an.

Kolonialli'q ji'llari'nda nahaqtan ja'bir ko'rgen insanlarga' baylani'sli' tariyxi'y a'dalatti', ulli' ata-babalari'mi'zdi'n' mu'ba'rek ismleri menen yesteligin, biybaha miyraslari'n tiklewge ayi'ri'qsha itibar berilmekte. Ma'selen, 2000-ji'li' paytaxti'mi'zdi'n' Yunusabad rayoni'nda «Sheyitler yesteligi qi'yabani'» yestelik kompleksi quri'ldi'. Keyin ala usi' atamadag'i' fond ha'm Qatag'an qurbanlari' yesteligi muzeyi sho'lkemlestirildi.

«Qatag'an» so'zi kesiw, asi'w, wo'ltiriw degen ma'nilerdi bildiredi.

Bir waqi'tlari' bul jerde, yag'ni'y Bozsuw kanali' boyi'nda Albasti' ko'pir dep qorqi'ni'shli' at alg'an jar bolg'an. XX a'sirdin' 30-ji'llari'nda mine usi' awlaq jerge tu'nlerde xalqi'mi'zdi'n' ko'plep hasi'l perzentleri mashinada jasi'ri'n ali'p kelingen ha'm reyimsizlik penen ati'p taslang'an. Son'i'nan kepinsiz, xabar-atarsi'z ko'mip jiberilgen.

31-avgust jurti'mi'zda Qatag'an qurbanlari'n yeslew ku'ni si'pati'nda belgilenedi.

Ha'r ji'li' 31-avgustta Prezidentimiz bul jerge kelip, qatag'an qurbanlari'n yeslep, hu'rmet ko'rsetedi.

Bu'gingi ku'nde jurti'mi'zda ti'ni'sh-tati'w turmi's, tu'rli millet ha'm xali'qlar wa'killeri arasi'nda dosli'q ha'm awi'zбирshilik wortali'g'i' bekkemlenip barmaqta. «Bul muqa'ddes Watanda a'ziz-dur insan» degen so'zler a'meliy mazmun-mag'anag'a iye bolmaqta.

Ha'zirgi waqi'tta shetten turi'p turmi'si'mi'zdi' buzi'wg'a uri'natug'i'n, u'lkemiz bayli'qlari'na iyelik yetip, xalqi'mi'zdi' ja'ne bag'i'ndi'rmaqshi' bolg'an jawi'z ku'shler de, tilekke qarsi', joq yemes. Bunday qa'wip-qa'terler xali'q arali'q terrorism, ekstremizm, diniy fundamentalizm, a'dep-ikramsizli'q degen atamalar menen belgili. A'lbeste, pu'tkil du'nya boylap tami'r atqan, adamlardi', a'sirese jaslardi' duzaqqa tu'sirip, wolardi' wo'z jayg'an, ata-anasi'na qarsi' qayrawg'a umti'latug'i'n bunday ku'shlerden saq boli'p, Watani'mi'z g'a'rezsizligin ko'z qarashi'g'i'nday asi'rap-abaylap jasaw ba'rshe-mizdin' muqa'ddes wazi'ypami'z boli'p yesaplanadi'.

Sorawlar ha'm tapsi'rmalar:

1. Insanlar bir-biri menen ne ushi'n quwani'si'p ko'risedi?
2. Na'reste tuwi'lsa ne ushi'n quwanami'z?

3. Insandi' hu'rmet yetiwge qarati'lg'an qanday u'rp-a'detlerdi bilesiz? Su'wretlerge qarap, wolar tuwrali' ayti'p berin'.

1

2

3

4. Siz ata-anan'i'z, ustazlari'n'i'z ha'm doslari'n'i'zg'a hu'rmetin'izdi qalay ko'rsetesiz?
5. Insanni'n' a'zizligi tuwrali' qanday naqi'l-maqallardi' bilesiz?

SHAN'ARAQ – WATAN Tİ'MSALI'

A'ziz woqi'wshi'! Yeger «Watanni'n' su'wretin sali'p berin'», dese, aldi' menen nenin' ko'rinishin qag'azg'a tu'sirgen bolar yedin'iz? Buni'n' ushi'n da'slep wo'zimiz bilgen na'rselerdi ko'z aldi'mi'zdan wo'tkeremiz. Sonda biz ushi'n yen' qa'dirdan ha'm tu'sinikli ma'kan wo'zimiz tuwi'li'p-wo'sken u'yimiz boli'p ko'rinedi.

Watan tuyg'i'si' shan'araqtan, ana bawi'ri'nan baslanadi'.

Insandi' yer jetkizetug'i'n, wog'an yen' go'zzal tuyg'i'lardi sin'diretug'i'n, woni'n' sana-seziminde da'slepki bilim ha'm ko'n-likpelerdi qa'liplestiretug'i'n ma'kan – shan'araq boli'p yesaplanadi'.

«Shan'araq ja'miyettin' negizgi buwi'ni' boli'p, wol ja'miyet ha'm ma'mleket qorg'awi'nda boli'w huquqi'na iye»¹.

Prezidentimiz Islam Karimov shan'araqqa mi'naday si'patlama bergen: **«Bul jaqti' du'nyada wo'mir bar yeken, shan'araq bar. Shan'araq bar yeken, perzent dep atalatug'i'n biybaha na'g'met bar. Perzent bar yeken, adamzat ha'miyshe iygilikli arzi'wlar ha'm umti'li'slar menen jasaydi'»².**

¹ O'zbekistan Respublikasi'ni'n' Konstituciyasi', 63-statya. – T.: «O'zbekistan», 2014-ji'l, 21-bet.

² **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. – T.: «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 55-bet.

A'yyemgi ra'wiyatlarg'a ko're, jer ju'zindegi birinshi shan'araq Adam Ata ha'm Hawa Yene ta'repinen du'zilgen. Du'nyadag'i adamlar, xali'qlar ha'm milletler a'ne usi' shan'araqdan tarqalg'an yeken. Soni'n' ushi'n insaniyatti' bir ata-ana perzentleri deymiz, wolardi' dos ha'm joldas boli'p jasawg'a shaqi'rami'z.

Na'reste ko'z ashi'p du'nyag'a kelgennen son' da'slep anasi'n tani'ydi' ha'm woni'n' bawi'ri'nan pana ha'm i'ri'sqi'-nesiybe tabadi'. Ana ko'ksinde ti'ni'sh ha'm biyg'am uyqi'laydi', dem aladi'. Insan shan'araqta wo'zin yerkin ha'm azat sezedi. «Wo'z u'yim – wo'len' to'segim» degen naqi'l usi'ni' na'zerde tuti'p ayti'lg'an.

Du'nyadag'i' ha'mme na'rsenin' tiykari' bolg'ani'nday, shan'araqti'n' da tayani'sh su'tinleri boladi'. Wolar – ata ha'm ana boli'p yesaplanadi'.

Ana – mehir-muhabbat, iygilik ha'm pidayi'li'q ti'msali'. Woni' Watang'a ten'eymiz. Watandi' ta'riplegende aldi' menen «Ana Watan» deymiz. Ana Watan tuwrali' tu'siniklerimiz bir-birine uqsap ketedi. Watan da, ana da perzentinin' baxti' ushi'n hesh na'rseni

ayamaydi'. Soni'n' ushi'n da Watani'mi'zdi'n' bas maydani' bolg'an G'a'rezsizlik maydani'nda «Baxtiyar ana» ha'ykeli wornati'lg'an.

Anani'n' ha'yyiwinde Watan tuyg'i'si' – basli' tema boli'p tabi'ladi'. Ha'yyiwde «wo'nip-wo's, u'lkey», «yel-jurti'n'a xi'zmet yet» dep ji'rnlani'wi' da tosi'nnan yemes.

Ana ha'yyiwi menen birge balani'n' qa'lbine milliy ruwx kiredi. Bul milliy ruwx – Watan tuyg'i'si' boli'p yesaplanadi'.

Ra'wiyat

IMAM BUXARIYDIN' ANASI'

Ra'wiyat yetiwlerine qarag'anda, Ismayi'l uli' Muhammed Buxariydin' ko'zi na'reste payti'nda bir baxi'tsi'z ha'diyse sebepli a'zzilenip qalg'an yeken. Anasi' balani'n' ko'zine shi'pa ber, dep ku'ni-tu'ni Allag'a jalbari'nar yeken. Bir ku'ni anani'n' tu'sine payg'ambar Ibrayi'm a'layhissalam yenipti ha'm wog'an: «Duwalari'n' qabi'l boldi', balan' shi'pa tabadi'», – dep boljapti'. Sonnan son' jas Muhammedtin' ko'zi ashi'li'pti'. Wol wo'z wo'mirin payg'ambari'mi'z Muhammed a'layhissalamni'n' ha'dislerin toplawg'a bag'i'shlawg'a bel baylapti' ha'm ulli' ha'distani'wshi' boli'p jetisipti.

Anasi' duwa yetpese, Imam Buxariy pu'tkil du'nyag'a tani'lar ma yedi?

Jurti'mi'zda 1998-ji'l – «Shan'araq ji'li'», 2001-ji'l – «Analar ha'm balalar ji'li'», 2012-ji'l bolsa – «Bekkem shan'araq ji'li'» dep ja'riyalandi'.

Shan'araqti'n' ja'ne bir u'stini – a'ke boli'p yesaplanadi'. A'ke – shan'araq basshi'si', u'yde a'dalat ti'msali' boli'p, ba'rshege u'lgi ko'rsetetug'i'n insan. A'yyemde qanday da bir perzent jaqsi' yamasa

jaman minezi menen ja'miyetshilik itibari'n tartsa, da'rhal wonnan: «Atan' kim, kimnin' balasi'san'?» — dep sorag'an. Sebebi atani'n kimligi perzent tuwrali' yen' a'hmiyetli baha yesaplang'an.

A'dette, ul balalar atag'a, qi'zlar bolsa anag'a yeliklep wo'sedi. Soni'n' ushi'n ul balalar tuwrali' so'z yetkende, «Ata uli'», qi'zlar tuwrali' aytqanda, «Ana qi'zi'» deydi.

Ra'wiyat

TAMBASQA SHI'QPAG'AN BALA

A'yyemde bir balag'a anasi': «Balam, tambasqa shi'g'i'p, woti'n ali'p tu's», — deпти. Bul waqta balani'n' a'kesi u'yde uyqi'lap ati'rg'an yeken. Soni'n' ushi'n bala: «A'kem jati'rg'an u'ydin' to'besine qalay shi'g'aman», — dep, a'kesinin' uyqi'dan woyani'wi'n ku'tken yeken.

Bala a'kesi sezbevtug'i'n da'rejede a'stelik penen tambasqa shi'qsa bolmas pa yedi?

Shan'araqta «ata ka'sibi» degen tu'sinik bar. Perzent ata ka'sibin iyelese, adamlar «Atasi'ni'n' qoli'n ali'pti'», «Atasi'ni'n' dawamshi'si' boli'pti'», dep bug'an quwanadi'.

Ata ka'sibin dawam yettiriw negizinde ataqli' dinastiyalar payda bolg'an. Ma'selen, ma'mleketimizde ko'rkem wo'ner tarawi'nda Yunus Rajabiy tiykar salg'an rajabiyler dinastiyasi', cirk tarawi'nda tashkenbaevlar dinastiyasi' ha'm basqa da dinastiyalar bar.

Bunday dinastiyalar tariyxta da ko'p bolg'an. Ma'selen, jurti'mi'zda temuriyler dinastiyasi', baburiyler dinastiyasi', Hindistanda gandiler

dinastiyasi'ni'n' atlari' a'lemge belgili. Bunday dinastiyalar shan'araq da'stu'rlerin qa'sterlew arqali' Watandi' qa'sterlewge xi'zmet yetedi.

Ta'rbiya insanni'n' salamat ha'm ha'r ta'repleme jetik boli'p wo'siwi, turmi'sqa tayar boli'wi' ushi'n kerekli bilim ha'm ko'nlikpelerdi tu'sindiriw, u'yretiw ha'm u'lgi ko'rsetiw negizinde sin'dirip bari'w joli' boli'p yesaplanadi'.

Qarshi'. «Yel-jurt tayani'shi'» ha'ykeli

Shan'araqta u'lken turmi's ta'jiriybesine iye bolg'an babalar ha'm mamlarlardi'n' pa'ndiw-na'siyatlari' da u'lken ta'rbiyali'q a'hmiyetke iye.

Xalqi'mi'z: «Qus uyasi'nda ko'rgenin qi'ladi'», – deydi. «Uya» degende baqsha yamasa mektep yemes, al shan'araq na'zerde tuti'lg'anli'g'i' woni'n' insan ta'rbiyasi'ndag'i' ta'siri qanshelli u'lken yekengigin an'latadi'.

Ja'miyet mi'n'lap shan'araqlardan quraladi'. Sonli'qtan da shan'araqti' ja'miyettin' tiykari', woni'n' negizgi buwi'ni' deymiz.

Ja'miyet – birgelikte jasawdi'n' joqari' formasi'. Sebebi wonda tek adamlar yemes, al tu'rli toparlar, taypa ha'm qatlamlar da birlesedi.

G'a'rezsizlik ji'llari'nda jurti'mi'zda birinshi ma'rte Qarshi qalasi'nda «Yel-jurt tayani'shi'» degen at penen shan'araqqa ha'ykel wornati'ldi'.

Sorawlar ha'm tapsi'rmalar:

1. Azanda shan'araqta da'slep kimgе sa'lem beresiz?
2. Anan'i'z qanday ha'yyiw aytqani'n yesley alasi'z ba?
3. «Ata i'razi' – Quda i'razi'» degen naqi'ldi' qalay tu'sinesiz?

4. Ana tuwrali' to'rt qatar qosi'q ayti'p bere alasi'z ba?
5. Su'wretlerge qarap, shan'araqi'n' insan ta'rbiyasi'na ta'siri tuwrali' ayti'p berin'.

1

2

3

A'meliy sabaq

KISHKENE CHEMPIONLAR

A'ziz woqi'wshi! Salamat ha'm ha'r ta'repleme jetik a'wladti' ta'rbiyalawda sportti'n' a'hmiyeti ku'shli. Sonli'qtan da ma'mleketimizde balalar sporti'n rawajlandi'ri'wg'a u'lken itibar qarati'lmaqta.

O'zbekistanda 2002-ji'li' Balalar sporti'n rawajlandi'ri'w fondi' sho'lkemlestirildi. Fondti'n' Qa'wenderlik Ken'esinin' basli'g'i' ma'mleketimiz Prezidenti Islam Karimov boli'p yesaplanadi'.

Yelimizdin' sportshi' jaslari' abi'rayli' xali'q arali'q jari'slarda u'lken tabi'slarg'a yerispekte. A'sirese, aqi'l gimnastikasi' yesaplang'an shaxmat boyi'nsha jurti'mi'zdan ko'plep jas chempionlar jetisip shi'qpaqta.

Nadirbek Abdusattarov 8 jasi'nda Sloveniyani'n' Maribor qalasi'nda shaxmat boyi'nsha wo'tkerilgen ja'ha'n chempionati'nda alti'n medaldi' jen'ip aldi'.

Nadirbek 2004-ji'li' Tashkent qalasi'nda tuwi'lg'an, Yunusabad rayoni'ndag'i' 152-sanli' mektepte woqi'ydi'. Wol 2008 ha'm 2010-ji'llarda O'zbekistan chempioni', 2011 ha'm 2014-ji'llarda Aziya chempioni' bolg'an.

Ag'a-ini shaxmatshi'lar Javohir ha'm Islambek Sindorovlardi'n' atlari' da ko'pshilikke tani's. Adamnan ku'shli aqi'l-za'kawat, qunt ha'm shi'dam talap yetetug'i'n shaxmat woyi'ni' boyi'nsha ja'ha'n chempionlari' bolg'an bul kishkene balalar yerisken u'lken jen'is pu'tkil xalqi'mi'zda sheksiz maqtani'sh sezimlerin woyatti'.

Javohir ha'm Islambek 2014-ji'l 13–17-iyun ku'nleri Greciyani'n' Kavala qalasi'nda wo'tkerilgen shaqqan shaxmat boyi'nsha ja'ha'n chempionati'nda rapid ha'm blits bag'darlari' boyi'nsha 4 alti'n medaldi' qolg'a kirgizdi.

Jas shaxmatshi' doslari'mi'z du'nyani'n' ko'plep ma'mleketlerinen wa'killer qatnasqan jari'slarda bir ma'rte de jen'iliske ushi'ramadi'.

Javohir to'rt yari'm jasi'nan baslap shaxmat penen shug'i'llanadi'. Wol xali'q arali'q maydandag'i' da'slepki jen'isine 2012-ji'li Hindistanni'n' Deli qalasi'nda yerisken. Woni'n' u'kesi Islambek te a'jayi'p talant iyesi yekenin ko'rsetpekte. Iranda 2013-ji'li boli'p wo'tken Aziya chempionati'nda wol qatari'na u'sh alti'n medaldi' jen'ip aldi'.

Prezidentimiz 2013-ji'l 7-dekabrde «O'zbekistan» a'njumanlar sarayi'nda Konstituciya ku'nine bag'i'shlang'an saltanatli' ji'ynali'stag'i' bayanati'nda Islambek Sindorovti'n' jen'isleri tuwrali' ayi'ri'qsha toqtap wo'tti: «5 jasar – itibar berin', 5 jasar – kishkene perzentimiz Islambek Sindorovti'n' Aziya chempioni' degen hu'rmetli' ataqqa miyasar bolg'ani'n aytasi'z ba, qa'ne ayti'n', a'ziz doslar, bunday tabi'slar menen maqtanbaw mu'mkin be?»

Balali'qtan baslap u'lken-u'lken islarga, joqari' sheklarga umti'li'p jasaw xalqi'mi'zdi'n' qani'nda a'zelden bar qa'siyet.

A'biw A'liy ibn Sina, A'biw Rayxan Beruniy kibi dani'shpanlari'mi'z balali'q ji'llari'nan baslap ten'siz ilimiy talanti'n ko'rsetken. Ulli' woyshi'l shayi'ri'mi'z A'liysher Nawayi' 3-4 jaslari'nan baslap tu'rki ha'm parsi' tillerindeki qosi'qlardi' yadtan woqi'g'ani', keyin ala wo'zi de g'a'zzeller jazg'ani' tariyxi'y dereklerden ma'lim. Ja'ne bir babami'z Zahiriddin Muhammed Babur bolsa 12 jaslari'nda A'ndijan taxti'na woti'ri'p, atasi'nan miyras qalg'an ma'mleketi basqari'wg'a kirisen.

Biz atlari'n ko'rsetip wo'tken jas chempionlari'mi'z ti'msali'nda ata-babalari'mi'zdi'n' mu'na'sip dawamshi'lari'n ko'remiz. Xalqi'mi'z so'zi menen aytqanda, aqqan da'rya ag'a beredi, hesh qashan toqtap qalmaydi'. Soni'n' menen birge, bunday tabi'slar O'zbekistanda sportti'n' ha'mme tu'rleri qatari'nda shaxmatti' rawajlandi'ri'wg'a ko'rsetilip ati'rg'an u'lken itibardi'n' na'tiyjesi boli'p yesaplanadi'.

Qa'nigelerdin' pikirinshe, ma'mleketimizde shaxmat penen shug'i'llani'p ati'rg'an jigit-qi'zlar sani' ji'ldan ji'lg'a ko'beymekte. Ha'zirgi ku'nde yelimizde 8 mi'n'nan aslam shaxmat do'gerekleri is ju'rgizbekte, wolarda 150 mi'n'nan aslam jas shaxmatshi', soni'n' ishinde 76 mi'n'nan ko'birek qi'z balalar sabaqlarda turaqli' qatnashaqta.

G'a'rezsizlik ji'llari'nda O'zbekistan perzenti jurti'mi'z tariyxi'nda birinshi boli'p shaxmat boyi'nsha ja'ha'n chempioni' boldi'. Jurtlasi'mi'z Rustam Qasi'mjanov 2004-ji'li' Liviya ma'mleketinin' paytaxti' Tripoli qalasi'nda ja'ha'n shaxmat taji'n qolg'a kirgizdi.

O'zbek shaxmat sporti' tariyxi'nda umi'ti'lmas iz qaldi'rg'an tag'i' bir waqi'ya – jas sportshi'mi'z Nafisa Muminova jurti'mi'z hayal-qi'zlari' arasi'nan birinshi boli'p Xali'q arali'q shaxmat federaciyasi' – FIDE ta'repinen beriletug'i'n xali'q arali'q grossmeyster atag'i'na miyasar boldi'.

Ma'mleketimiz Prezidenti Islam Karimov sportshi'lari'mi'zdi'n' tabi'slari'n hesh qashan itibarsi'z qaldi'rmaydi'. Wolardi' qolg'a kirgizgen jen'isleri menen qutli'qlap, qi'mbat bahali' sawg'alar, ma'mleketlik si'yli'qlar berip kelmekte.

A'ne usi' da'stu'r boyi'nsha, 2013-ji'li' 28-mart ku'ni Nadirbek Abdusattarovqa, 2014-ji'l 18-iyul ku'ni Javohir ha'm Islambek Sindorovlarga Jurtbasshi'mi'zdi'n' qi'mbat bahali' si'yli'qlari' tapsi'ri'ldi'.

Bunday kishkene chempionlar — g'a'rezsizlik perzentleri. G'a'rezsizlik arqasi'nda wo'zlerinin' talanti' menen qa'biyetlerin ko'rsetip kiyati'rg'an bunday balalardi'n' yerisetug'i'n basli' jen'isleri, u'lken-u'lken shekleri yele aldi'nda. Wolardi'n' wo'mirinde bunday quwani'shli', ta'sirli ku'nler yele ko'p boladi'. Soni'n' menen birge, «Biz hesh kimnen kem yemespiz» dep, alg'a umti'li'p jasap ati'rg'an bul kishkene chempionlarga Prezident sawg'asi' tapsi'ri'lg'an ku'n wolardi'n' wo'mirindegi yen' jarqi'n ku'n boli'p qaladi', a'l-bette.

Siz de a'ne usi'nday jaslari'mi'z qatari'nan wori'n ali'p, yel-jurti'mi'zdi'n' hu'rmet-itibari'na miyasar boli'w ushi'n turmi'sta, woqi'wda mudami' alg'a umti'li'p jasaysi'z, dep isenemiz.

Sorawlar ha'm tapsi'rmalar:

1. Siz sportti'n' qaysi' tu'rine qi'zi'g'asi'z?
2. Awi'li'n'i'z yaki ma'ha'llen'izde sport penen shug'i'llani'w ushi'n qanday imkaniyatlar bar? Siz wolardan paydalanasi'z ba?
3. Ataqli' sportshi'lari'mi'zdan ja'ne kimlerdi bilesiz? Wolarday bo-li'wdi' a'rman yetesiz be?
4. Su'wretlerde qanday sport woyi'nlari' sa'wlelengen?

1

2

3

5. Sport penen shug'i'llani'wdi'n' qanday paydasi' bar, dep woy-laysi'z?

WATANG'A MUHABBAT

Aziz woqi'wshi'! Insan qa'lbindegi arzi'w-a'rmanlardi'n' yen' ulli'si' – ata-anag'a, yel-jurtqa pida'kerlik xi'zmet yetiw, wolar aldi'ndag'i' perzentlik wazi'ypani' shi'n kewilden atqari'wdan ibarat. Bug'an yerisiw ushi'n balali'qtan baslap aldi'mi'zg'a ani'q maqset qoyi'p, zamanago'y bilim ha'm qa'sip-wo'nerlerdi puxta iyelew, fizikali'q ha'm ruwx'i'y jaqtan ku'shli boli'wi'mi'z lazi'm.

«Tariyx haqi'yqati' ko'rsetkenindey, tami'ri'nda milliy maqtani'sh, Watan i'shqi' ma'wij uri'p turg'an adam g'ana ulli' islerdi atqara aladi'»¹.

Ana jurtqa mehirl-muhabbat a'piwayi' insanlarga da u'lken ku'sh-qu'diret bag'i'shlap, wolardi' ma'rtlikke jeteleydi. Ma'selen, Shi'raq haqqi'ndag'i' ra'wi'yatti' yesleyik. Shi'raq – a'piwayi' shopan. Woni'n' qural-jarag'i' joq. Tek Watani'na sheksiz muhabbati' bar. A'ne usi' ulli' tuyg'i' woni' qu'diretli jawg'a qarsi' jalg'i'z gu'resiwge shaqi'radi'. Wol dushpan qoli'nda wo'letug'i'ni'n bilse de, usi', joqari'da ayti'l-g'ani'nday, yen' ulli' maqset – Watan azatli'g'i' joli'ndag'i' wo'lim yekenin jaqsi' an'lap, wonnan qorqpaydi'. Wol wo'zinin' qaharmanli'g'i' arqali' hesh qashan zuli'mli'q ha'm basqi'nshi'li'q penen pu'tin bir xali'qti' jen'ip bolmaytug'i'ni'n, woni'n' ma'rt perzentleri bug'an hasla jol qoymaytug'i'ni'n da'lilleydi.

Shi'raq si'yaqli' qorqpas ha'm bati'r jigitler du'nyadag'i' ha'mme xali'qlarda da bolg'an. Sebebi ha'r bir xali'qti'n' ti'ni'sh-tati'w turmi'si', baxi't-saadati' woni'n' ma'rt ha'm bahadi'r perzentlerine baylani'sli'.

¹ **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. –T.: «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 90-bet.

BIR QARI'S JER

Buri'ng'i zamanda bir jurtqa jaw basti'ri'p kirmekshi boli'pti'. Biraq ma'mleket patshasi' dani'shpan ha'm ti'ni'shli'q ta'repdari' yeken. Wol qan to'giliwine jol qoymaw ushi'n dushpan la'shker-basshi'si'na ju'yirik arg'i'mag'i'n, yag'ni'y hasi'l tuqi'mli' ati'n sawg'a yetipti. Biraq dushpan uri's baslaymi'z, dep qorqi'ti'wi'n dawam yetipti. Patsha ja'ne sabi'rli'li'q penen dushpan la'shker-basshi'si'na tilla qi'li'shi'n berip jiberipti. Biraq ma'kkar dushpan bug'an da qa'na'a't qi'lmapti'. Wol: «Yelin'degi hesh na'rse wo's-peytug'i'n taslaq jerden bir qari'si'n beresen', bolmasa jurti'n'di' qang'a boyaymi'z», – dep sha'rt qoyi'pti'. Sonda patsha taqati' taq boli'p, la'shkerlerine buyi'ri'pti': «A'y, jurti'mni'n' ma'rt jigitleri, qa'ne, gu'reske atlani'n'! Ma'kkar dushpan muqa'ddes topi'rag'i'mi'zg'a ko'z alartpaqta. Ata-babalari'mi'zdan miyras Watanni'n' bir qari's jerin de dushpang'a berip qoymaymi'z», – dep la'shkerin sawashqa baslag'an yeken.

Qa'ne, ayti'n'shi', tilla qi'li'sh qa'dirli me yamasa bir qari's jer me?

Du'nya xali'qlari'ni'n' yerteklerinde, qosi'q ha'm da'stanlari'nda da ma'rtlik ha'm pidayi'li'q tiykarg'i' temalardi'n' biri. Ma'selen, hindlerdin' «Mahabxarat» ha'm «Ramayana» da'stanlari', a'yyemgi greklerden' Prometey, Antey, Gerakl ha'm Odissey si'yaqli' a'psanawiy qaharmanlari', biz jasap ati'rg'an Worayli'q Aziya aymag'i'nda jasawshi' xali'qlardi'n' Rustemi da'stan, Suxrab, Siyavush, Farhad kibi alp palwanlari' ti'msali'nda mine usi'nday pazi'yuletler ko'terin'kilik penen ji'rlandadi'.

Xalqi'mi'zdi'n' «U'sh ag'ayinli bati'rlar», «Semurg' ha'm Bunyad», «Tahi'r ha'm Zuhra» si'yaqli' yertekleri, «Alpami's», «Go'rug'li'» kibi da'stanlari'nda ma'rtlik ha'm jaqsi'li'q ji'rlandadi'. Usi' ruwxta ta'rbiya alg'an ata-babalari'mi'z Watang'a muhabbat penen jasawdi' yen' muqa'ddes wazi'ypa dep bilgen.

«Xalqi'mi'zdi'n' jen'ilmes bahadi'ri' – Alpami's ti'msali'nda biz Watani'mi'zdi' jaman ko'zlerden, ba'le-qadalardan qorg'ay alatug'i'n, kerek bolsa, bul jolda jani'n da pida' yetiwge tayar azamat ullari'mi'z – bu'gingi alpami'slardi'n' ruwx'i'y kelbetin ko'remiz»¹.

Joqari'dag'i' pikirler ha'm mi'sallar sizler si'yaqli' salamat ha'm ha'r ta'repleme jetik a'wladti' ta'rbiyalaw teren' tariyx'i'y ha'm ma'nawiy tiykarlarga' iye yekenin ko'rsetedi.

Jurti'mi'zda ha'r bir jigit xalqi' ha'm Watani' aldi'ndag'i' muqa'ddes wazi'ypasi' bolg'an a'skeriy xi'zmetke kirise woti'ri'p, a'sker kiyimin kiyip, saltanatli' ant beredi.

Siz Tashkent qalasi'ndag'i' «Watang'a ant» ha'ykelin televizor arqali' ko'rgensiz. Watan qorg'awshi'lari' hu'rmetine quri'lg'an usi' yestelikte mine usi' ant beriw saltanati' ko'rkemlik penen sa'wlelendirilgen.

Keltirilgen mi'sallar Watang'a muhabbat sezimi insan qa'lbini teren' wori'n alg'an jag'dayda qanshelli qu'diretli ku'shke aylanatug'i'ni'n ko'rsetedi. Yeger bul tuyg'i' mi'n'lap, millionlap jaslar di'n' ju'reginen jay alsa, bunday ku'shti hesh kim jen'e almaydi'.

Prezidentimiz Islam Karimov joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh yekenin ayi'ri'qsha atap wo'tip, jaslarg'a arnap jazi'lg'an kitabi'n a'yne usi'lay atag'ani' tosi'nnan yemes.

O'zbekistan Qaharmani', ataqli' shayi'ri'mi'z Abdulla Aripovti'n' «Men ne ushi'n su'yemen O'zbekistandi'?» degen qosi'g'i'n artistlerimiz atqari'wi'nda ko'p ma'rte yesitkensiz. Bul qosi'qti' woqi'p, «Men ne ushi'n su'yemen O'zbekistandi'?» degen sorawg'a juwap tapqanday bolami'z.

¹ **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. –T.: «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 34-bet.

Watandi' tek ten'siz bayli'qlari', go'zzal ta'biyati', qolayli' sharayatlari' ushi'n g'ana su'yemeydi. Ana jurt i'qli'mi', ta'biyati' qanday boli'wi'na qaramastan, insan ushi'n hesh na'rsege almasti'ri'p bolmaytug'i'n, woni'n' jani', ruwx'i' ra'ha't tabatug'i'n muqa'ddes ma'kan boli'p yesaplanadi'.

«Biz tu'rkistanli'lar¹ wo'z watani'mi'zdi' jani'mi'zdan arti'q su'ygenimiz kibi, arablar Arabstani'n, qumli'qlari' menen ja'ziyra sho'llerin, eskimoslar² arqa ta'replerdi, yen' suwi'q, qar ha'm muz benen qaplang'an jerlerin basqa jerlerden ko'birek su'yedi. Yeger su'yemegende, hawasi' jaqsi', tirishilik yetiw an'sat bolg'an jerlerge wo'z watanlari'n taslap ko'ship ketken bolar yedi».

Qaharmanli'q, ma'rtlik, pidayi'li'q bu'gingi ku'nde de yen' ulli' pazi'ylet boli'p yesaplanadi'. Prezidentimizdin' to'mendegi so'zleri a'yne usi' haqi'yqatti' an'lawg'a shaqi'radi':

«A'y, ulli' O'zbekistanni'n na'wqi'ran a'wladl'i! Sizin' bul wo'mirdegi arzi'w-u'mitlerin'iz, go'zlegen maqsetlerin'iz, isleytug'i'n islerin'iz ko'p. Biraq hesh qashan umi'tpan', sizin' yen' ulli', yen' muqa'ddes wazi'ypan'i'z — jurti'mi'zdi'n' g'a'rezsizligin, xalqi'mi'zdi'n' yerkinligin ha'm azatli'g'i'n ko'zdin' qarashi'g'i'nday asi'raw, woni'n' qa'wipsizligin qorg'aw boli'p yesaplanadi'»³.

Xorezmli ulli' dani'shpan Najmiddin Kubra babami'z Shi'n'g'i's-xan basshi'li'g'i'ndag'i' mong'ol la'shkerleri basi'p kirgen waqi'tta a'dewir qartayi'p qalg'an yedi. Dushpanlar wol adamni'n' abi'ray-

¹ 1924-ji'lg'a shekem, yag'ni'y Wortu Aziyada bolshevikler ta'repinen milliy shegaralar wo'tkerilgenge deyin ha'zirgi O'zbekistan, Qi'rg'i'zstan, Qazaqstan, Ta'jikistan ha'm Tu'rkmenistan aymag'i' uli'wma at penen Tu'rkistan, usi' jerde jasawshi' xali'qlar bolsa tu'rkistanli'lar dep atalg'an.

² **Eskimoslar** — arqa polyuske jaqi'n u'lkelerde jasaytug'i'n xali'q.

³ «Xalq so'zi» gazetasi', 2000-ji'l 1-sentyabr sani'.

ma'rtebesin yesapqa ali'p, qamal yetilgen Go'ne U'rgenish qalasi'nan shi'g'i'p ketiw ushi'n wog'an ruqsat beredi. Lekin ma'rt ha'm dani'shpan babami'z dushpanni'n' bul sha'rtine ko'nbeydi. Wol wo'z watanlaslari' menen birge ana jurti'n qorg'ap, qaharmanlarsha qurban boladi'.

Neshshe mi'n' ji'llar dawami'nda ata-babalari'mi'z ko'z qarashi'g'i'nday asi'rap kiyati'rg'an a'ziz Watani'mi'zdi' su'yip, woni'n' ha'r bir qari's topi'rag'i'n ko'z qarashi'g'i'nday qa'sterlep jasaw — bizin' yen' ulli' wazi'ypami'z.

Watandi' su'ymew — yen' ulli' insani'y baxi'ttan, sezimlerden ayi'ri'li'w degen so'z. Ana yurt ta'g'dirine biypa'rwa qaraw — woni' wo'zgeler qoli'na tapsi'ri'p qoyi'w menen barabar.

Haqi'yqi'y perzent Watandi' pu'tkil jan-ta'ni menen su'yedi, woni' qa'sterlew, rawajlandi'ri'w ushi'n bar ku'sh-g'ayrati'n ha'm imkaniyatlarin' bag'i'shlaydi'.

Sorawlar ha'm tapsi'rmalar:

1. Watan haqqi'nda qanday qosi'q yamasa naqi'l bilesiz?
2. Watan azatli'g'i' ushi'n gu'resken qaharman insanlar tuwrali' ayti'p berin'.
3. Su'wretlerde Watang'a muhabbat sezimi qalay sa'wlelendirilgen?

1

2

3

4. «Men ne ushi'n su'yemen O'zbekistandi'?» qosi'g'i'nan bir shuwmag ayti'p bere alasi'z ba?

SAHI'PQI'RAN AMIR TEMUR

A'ziz woqi'wshi! Watan haqqi'nda, Watang'a muhabbat haqqi'n-da so'z yetkende, yen' aldi' menen qaharman ata-babalari'mi'zdi yeske alami'z. Sahi'pqi'ran Amir Temur babami'z a'ne usi'nday ulli' tulg'a.

Amir Temur 1336-ji'li' 9-aprelde a'yyemgi Kesh, ha'zirgi Shaxrisabzge jaqi'n jerdegi Xojailg'or qi'shlag'i'nda tuwi'lg'an boli'p, atasi' Amir Tarag'ay, anasi' Takinabegim ismleri menen belgili.

Sahi'pqi'ran so'zi jen'impaz ha'm saadatli' insan, Zuhra ha'm Mushtariy planetalari' bir-birine jaqi'n kelgende (qi'randa) tuwi'lg'an degen ma'nini an'latadi'.

Amir Temur tek Watani'mi'z yemes, al du'nya tariyxi'nda da yen' jarqi'n ha'm siyrek ushi'rasatug'i'n shaxslardan biri dep ta'n ali'nadi', u'lken qi'zi'g'i'wshi'li'q penen u'yreniledi.

Sahi'pqi'ran wog'ada qi'yi'n ha'm quramali' tariyxi'y sharayatta wo'z jurti'n – ha'zirgi O'zbekistan aymag'i'n da wo'z ishine alg'an a'yyemgi Tu'rkistan topi'rag'i'n mong'ollar zuli'mi'nan azat yetti. Keyin «Amir Temur ha'm temuriyler ma'mleketi», «Amir Temur ha'm temuriyler da'wiri», «Amir Temur ha'm temuriyler renessansi'» degen atlar menen ja'ha'n tariyxi'nan wori'n alg'an qu'diretli ma'mleketke tiykar saldi'. Du'nya tariyxi'nda bunday ulli' islerdi a'melge asi'rg'an shaxslar kemnen kem tabi'ladi'.

«Temuriyler» degende, Amir Temur isin dawam yettirgen woni'n' perzentleri ha'm barli'q a'wladlari'n tu'sinemiz.

Amir Temur yendi g'ana u'lken wo'mirge qa'dem qoyi'p ati'r-g'anda jurti'mi'z dushpan qol asti'nda yedi. Mong'ol ati'n yesitse, ha'mme titireser yedi. Ha'tte, wo'zinin' bati'rli'g'i' menen at shi'g'ar-g'an, «bahadi'r» degen u'lken ataqqa iye bolg'an Amir Temurdi'n

Tashkent. Amir Temur ha'ykeli

atalas ag'asi', Kesh wa'layati'ni'n' ha'kimi Amir Xoja Barlos ta mong'ol xanlari'ni'n' qa'ha'rinen qorqadi'. Wol mong'ol xani' Tug'luq Temur Mawerennaxr xalqi'n jazalaw ushi'n kiyati'rg'ani'n yesitip, A'miwda'ryadan wo'tip, shet u'lkelerge bas ali'p ketedi. 24 jasar Temurbek bolsa ag'asi'nan ruqsat sorap, keynine qaytadi'.

Mong'ollar Amir Temurdi'n' ma'rtligine ta'n berip, woni' Kesh wa'layati'na darug'a, yag'ni'y basli'q yetip tayi'nlaydi'.

Amir Temur ulli' sa'rkarda, dani'shpan siyasatshi' yedi. Wol jen'is a'skerdin' ko'pligine, al jen'ilis bolsa la'shkerdin' azli'g'i'na yemes, ba'lkim Ta'n'irinin' ma'detine ha'm bendesinin' is-ilajlari'na baylani'sli', dep yesaplaydi'.

«Ta'jiriybemnen ko'rgenimdey, isbilermen, ma'rt ha'm bati'r, taysalmas, istin' ko'zin biletug'i'n ha'm sergek bir kisi mi'n'-mi'n'lap istin' ko'zin bilmeytug'i'n, biypa'rwa kisilerden jaqsi'dur»¹.

¹ Temur tu'zu'kleri. – T.: G'afur G'ulam ati'ndag'i' baspa-poligrafiya birlespesi, 1991-ji'l, 15-bet.

*Bir g'ana adam mi'n' adamni'n' jumi'si'n isley ala ma?
Siz buni' qalay tu'sindire alasi'z?*

Amir Temur babami'z wo'z wo'mirinde bul so'zlerge qatan' a'mel qi'ladi'. Ma'selen, Qarshi' qalasi' ushi'n bolg'an sawashta 243 a'skeri menen dushpanni'n' 12 mi'n'li'q atli' a'skerleri u'stinen jen'iske yerisedi. Bul, haqi'yqattan da, istin' ko'zin biletug'i'n bir kisinin' mi'n'lap woysi'z, biypa'rwa adamlardan abzal yekenin ko'rsetetug'i'n mi'sal boli'p tabi'ladi'.

Samarqand. Amir Temur ha'ykeli

Amir Temur ha'mme tarawda a'dillikni basli' wo'lshem dep bilgen. «Ku'sh — a'dillikte» degen urang'a a'mel qi'li'p jasag'an.

Sahi'pqi'ranni'n' «Tu'zu'kler» kitabi'nda ma'mleketti basqari'w, a'skeriy islerdi ju'rgiziw boyi'nsha ta'jiriybeleri, keleshek a'wladlar ushi'n ma'sla'ha't ha'm ko'rsetpeleri bayan yetilgen.

«Ha'r ma'mlekette a'dillik yesigin ashti'm, zuli'mli'q ha'm yeziwshiliktin' joli'n tosti'm», — dep jazadi' ulli' babami'z «Tu'zu'kler»de.

Amir Temur ulli' do'retiwshi insan yedi.

Siz Samarqand, Buxara, Shahrisabz, Qarshi', Tashkent, Marg'ulan kibi a'yyemgi qalalari'mi'zdag'i' tariyxi'y-arxitekturali'q yestelikler tuwrali' yesitken bolsan'i'z kerek. Wolardi'n' arasi'nda Amir Temur babami'z qurg'an imaratlar da saqlani'p qalg'an. Wol Samarqand qalasi' ha'm woni'n' a'tirapi'nda 14 u'lken bag' jaratqan.

Amir Temur ilim ha'm ag'arti'wshi'li'q, ma'deniyat, a'debiyat ha'm ko'rkem wo'ner tarawlarina g'amxorli'q yetti.

Woni'n' da'wirinde joqari'da atlari' atalg'an qalalar ilim, ma'deniyat, arxitektura, a'debiyat ha'm ko'rkem wo'ner woraylari'na aylandi'.

Amir Temur ha'm temuriyler zamani'nda Mi'rza Ulug'bek, A'liy Qusshi' si'yaqli' dani'shpanlar, Bahawatdin Naqshband, Xoja Ahrar Valiy kibi a'ziz a'wliyeler, Ma'wlana Lutfiy, Sakkokiy, Atayi', A'liysher Nawayi' kibi shayi'rlar, Mahmud Muzahhib, Kamaladdin Behzadtay xudojnikler jetisip shi'qti'.

G'a'rezsizlikke yeriskenimizden keyin ha'mme ata-babalari'mi'z si'yaqli', Amir Temur babami'z yesteligine de u'lken hu'rmet-izzet ko'rsetilmekte.

1993-ji'l 31-avgustta Tashkent qalasi'nda Amir Temur ha'ykeli ashi'ldi'. 1996-ji'l ma'mleketimizde «Amir Temur ji'li'» dep ja'riyalandi'. Usi' ji'li' 26-aprelde ma'mleketimizdin' joqari' si'yli'qlari'ni'n' biri — «Amir Temur» ordeni sho'lkemlestirildi.

1996-ji'li' Tashkent qalasi'nda Temuriyler tariyxi' ma'mleketlik muzeyi, Samarqand ha'm Shahrisabzda bolsa Sahi'pqi'ran babami'zg'a ha'ykeller ashi'ldi'.

**Temuriyler tariyxi'
ma'mleketlik muzeyi**

Tashkent qalasi'ndag'i' worayli'q qi'yaban ha'm ko'she, metro stanciyasi' Amir Temur ati' menen ataladi'. Ma'mleketimizdin' basqa qalalari'nda da ulli' babami'zdi'n' ati'na qoyi'lg'an ma'kanlar ko'p.

Juwmaqlap aytqanda, Sahi'pqi'ran babami'zdi'n' mu'ba'rek ismi, yesteligi, tariyxi'y miyrasi' joqari' qa'dir-qi'mbatqa iye boli'p, ma'nawiy turmi'si'

mi'zdi'n' aji'ralmas bo'legine aylandi' ha'm jurti'mi'zda jan'a ma'm-
leket ha'm ja'miyet quri'wg'a xi'zmet yetpekte.

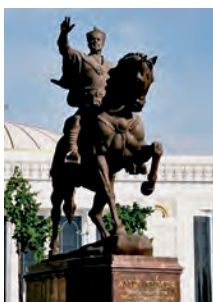

Sorawlar ha'm tapsi'rmalar:

1. Sizin' qalan'i'zda yaki rayoni'n'i'zda Amir Temur ismi menen atalatug'i'n wori'nlr bar ma?
2. Amir Temurday babalari'mi'zg'a mu'na'sip boli'w ushi'n ne islew kerek, dep woylaysi'z?
3. Su'wretlerdegi ha'ykeller jurti'mi'zdi'n' qaysi' qalalari'nda jaylasqani'n ayti'p berin'.

1

2

3

4. «Ku'sh — a'dillikte» degen uranni'n' ma'n'isin tu'sindiriwge ha'reket yetin'.

TA'KIRARLAW

«WATAN – JALG'IZ HA'M MUQA'DDES» TEMASI' BOYI'NSHA SORAWLAR

1. Abdulla Avloniydin' Watan haqqi'ndag'i' pikirlerin ayti'p berin'.
2. Sidqiy Xondaylidiy Watan haqqi'nda qanday qosi'q qatarlari'n jazg'an?
3. Watan ishindegi kishi Watan degende nelerdi tu'sinemiz?
4. «Ma'ha'lle» ha'm «qi'shlaq» so'zlerinin' ma'nisin tu'sindirin'.
5. «Sha'ha'r» so'zining' ma'nisin ayti'p berin'.
6. Su'wretlerde jurti'mi'zdi'n' qaysi' pasi'llari' sa'wlelengen?

1

2

3

TESTLER

1. Watan degende neni tu'sinemiz?

- A) Kindik qani'mi'z tamg'an jerdi
- B) Ko'z jasi'mi'z tamg'an jerdi
- C) Peshana terimiz tamg'an topi'raqti
- D) Duz-nesiybemiz shashi'lg'an ma'kandi

2. «Ma'ha'lle» so'zi qanday ma'nisti an'latadi'?

- A) Wori'n degen ma'nisti
- B) Ana degen ma'nisti
- C) Watan degen ma'nisti
- D) Gu'zar degen ma'nisti

3. Kewildegı watan tuwralı' gu'rrin'nin' atı'

- A) «Hellados»
 B) «A'yyemgi Greciya»
 C) «Uri's ha'm paraxatshi'li'q»
 D) «Sum bala»

4. Ulli' babami'z Jalaliddin Manguberdi kim bolg'an?

- A) Ulli' sa'rkarda
 B) Ulli' shayi'r ha'm ali'm
 C) A'piwayi' a'sker
 D) Samarqand qalasi'ni'n' ha'kimi

«WATAN TUYG'I'SI'» TEMASI' BOYI'NSHA SORAWLAR

1. «Maugli» shi'g'armasi'nda ne tuwralı' gu'rrin' yetiledi?
 2. Watan tuyg'i'si' ne ushi'n insang'a wo'mir boyi' joldas boli'p, woni'n' ju'rek to'rinde jasaydi'?'
 3. Zahiriddin Muhammed Babur qa'biri qay jerde?
 4. Pidayi'li'q degende neni tu'sinesiz?
 5. Su'wretlerde Watan tuyg'i'si' qalay sa'wlelendirilgen?

TESTLER

1. «Maugli» shi'g'armasi'nda ne haqqi'nda gu'rrin' yetiledi?

- A) Haywanlar wortali'g'i'na tu'sip qalg'an bala haqqi'nda
 B) Ata-anasi'n sag'i'ng'an bala haqqi'nda
 C) Adamlar wortali'g'i'na u'yrenisip ketken pi'shi'q haqqi'nda
 D) Jabayi' haywanlar haqqi'nda

2. Insang'a wo'mir boyi' joldas boli'p, woni'n' ju'rek to'rinde jasaytug'i'n tuyg'i'

- A) Sag'i'ni'sh tuyg'i'si'
 B) Shi'dam tuyg'i'si'
 C) Watan tuyg'i'si'
 D) Jetiklik tuyg'i'si'

3. Dani'shpan so'zinin' ma'nisi ne?

- A) ali'm, bilimli, dana
 B) ali'mlardi'n' ali'mi'
 C) Tariyxshi' ali'm
 D) Ulli' sa'rkarda

4. 2014-ji'l 15-16-may ku'nleri xali'q arali'q konferenciya wo'tkerilgen qalani' tabi'n'.

- A) Tashkent
 B) Jizzax
 C) Samarqand
 D) Qoqan

«SHAN'ARAQ – WATAN TI'MSALI» TEMASI BOY'NSHA SORAWLAR

- ?** 1. Prezidentimiz Islam Karimov shan'araqti' qalay ta'riplegen?
 2. «Wo'z u'yim – wo'len' to'segim» degen hikmetli so'zdin' ma'nisin tu'sindire alasi'z ba?
 3. Anani' ne ushi'n Watang'a ten'eymiz?
 4. Qanday ataqli' dinastiyalardi' bilesiz?
 5. «Qus uyasi'nda ko'rgenin qi'ladi'» degen naqi'ldi' tu'sindirip beriwge ha'reket yetin'.
 6. Su'wretlerge qarap, shan'araqti'n' insan wo'mirindegi a'hmiyeti tuwrali' ayti'p berin'.

TESTLER

1. Watandi' ko'z aldi'mi'zg'a keltirgende yadi'mi'zg'a aldi' menen ne tu'sedi?

- A) Tuwi'lg'an, yer jetken u'yimiz
 B) Mektebimiz
 C) Da'pterimiz
 D) Ko'shemiz

2. G'a'rezsizlik maydani'ndag'i' ha'ykeldin' ati'?

- A) «Yel-jurt tayani'shi»
 B) «Baxtiyar ana»
 C) «Ha'siretli ana»
 D) «Iygilik arkasi'»

3. Ataqli' tariyxi'y dinastiyalar atlari' jazilg'an qatardi' ko'rsetin'.

- A) Woqi'ti'wshi'lar, shi'pakerler
 B) Ali'mlar, shayi'rlar, ziyali'lar
 C) Injenerler, arxitektorlar
 D) Temuriyeler, baburiyeler

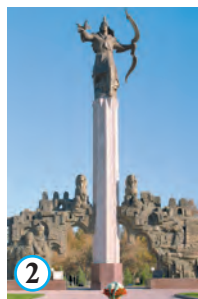
4. Shan'araqti' ne ushi'n ja'miyet tiykari' deymiz?

- A) Ja'miyet mi'n'lap shan'araqlardan quralg'ani' ushi'n
 B) Insan shan'araqta qa'lipleskeni ushi'n
 C) Tiykarg'i' waqti'mi'z shan'araqta wo'tkeni ushi'n
 D) Shan'araq muqa'ddes qorg'an bolg'ani' ushi'n

**«WATANG'A MUHABBAT» TEMASI' BOY'NSHA
 SORAWLAR**

1. Insanni'n' yen' ulli' a'rmani' ne?
2. Shi'raqqa ku'sh ha'm isenim bag'i'shlag'an na'rse ne dep woy-laysi'z?
3. Prezidentimiz Islam Karimov «Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh» kitabi'nda Alpami's haqqi'nda qanday pikirlerdi bildirgen?
4. Su'wretler arasi'nan «Watang'a ant» ha'ykelin ko'rsetin'.

5. Siz de a'sker boli'p, saltanatli' ant beriwdi qa'leysiz be?

TESTLER

1. Insan ushi'n yen' ulli' a'rman ne?

- A) Du'nya boylap sayaxat yetiw
- B) Ka'sip-wo'ner, bilim-ilim iyesi boli'w
- C) Ata-anag'a, yel-jurtqa shi'n ju'rekten xi'zmet yetiw
- D) Basqalardan artta qali'p ketpew

2. «Tariyx haqi'yqati' ko'rsetkenindey, tami'ri'nda milliy maqtani'sh, Watan i'shqi' ma'wij uri'p turg'an adam g'ana ulli' islerdi atqara aladi'» degen so'zler Prezidentimiz Islam Karimovti'n' qaysi' kitabi'nan ali'ng'an?

- A) «Alla qa'lbimizde, ju'regimizde» kitabi'nan
- B) «Joqari' ma'nawiyat — jen'ilmes ku'sh» kitabi'nan
- C) «Watang'a ant beriw — ma'rtlik ha'm bati'rli'q gimni» kitabi'nan
- D) «Do'retiwshilik joli'nan» kitabi'nan

3. Shi'raqqa ku'sh ha'm isenim bag'i'shlag'an na'rse ne?

- A) Wo'zine degen ku'shli isenim
- B) Dushpandi' jaqsi' bilgeni
- C) Ana jurtqa degen u'lken mehir-muhabbat
- D) Doslari' ko'p bolg'ani'

4. «Watang'a ant beriw» ha'ykeli qaysi' qalada quri'lg'an?

- A) Samarqand
- B) Tashkent
- C) Termiz
- D) Qarshi'

Yekinshi bap. ANA WATANI'MI'Z – MAQTANI'SHI'MI'Z

O'ZBEKISTAN DEP ATALADI'

A'ziz woqi'wshi'! Yendi siz benen ana diyari'mi'z – O'zbekistan haqqi'nda sa'wbetlesemiz. Bul ju'da' qi'zi'qli' sa'wbet-sayaxat boli'p yesaplanadi'.

O'zbekistan du'nyadag'i' yen' a'yyemgi ha'm biyta'kirar u'lkelerdin' biri. Wol Aziya materiginin' worayli'q bo'liminde, yag'ni'y Worayli'q Aziya aymag'i'nda jaylasqan.

«Aymaq» so'zi bir betkey jer, a'tirap, do'gerek, wo'z aldi'na bo'leklengen ko'lemlı jer degen ma'nilerdi an'latadi'.

O'zbekistan arqa-shi'g'i'sta Qi'rg'i'zstan, arqa ha'm arqa-bati'sta Qazaqstan menen, arqa-bati'sta Tu'rkmenistan, arqa-shi'g'i'sta Ta'jikistan menen, tu'slikte bir bo'legi Awg'ani'stan menen shegaralas.

O'zbekistanni'n' uluwma maydani' 447 mi'n' 400 kvadrat kilometr di quraydi'. Maydani'ni'n' besten to'rt bo'legi tegislik, az bo'legi taw, adi'r, taw janbawi'rlari'nan ibarat.

O'zbekistan aymag'i'nan Worayli'q Aziyani'n' yen' u'lken da'ryalari' – A'miwda'rya ha'm Si'rda'rya ag'i'p wo'tedi. Ma'mleketimizdin' shi'g'i's ha'm tu'slik-shi'g'i's bo'leginde Tyan-Shan, Alay, Tu'r-kistan, Zarafshan ha'm Hisar tawlari' bar. Bul tawlar arasi'nda Ferg'ana, Zarafshan, Kitab-Shahrisabz, Surxan-Sherabad, Shi'rshi'q-Ahangaran si'yaqli' u'lken woypatli'qlar jaylasqan. Xali'qti'n' tiyqarg'i' bo'legi mine usi' woypatli'qlarda jasadı'.

Watani'mi'zdi'n' paytaxti' – Tashkent qalasi'. O'zbekistan bir Respublika ha'm 12 wa'layattan quralg'an. Bular – Qaraqalpaqstan Respublikasi', A'ndijan, Buxara, Jiz-zax, Nawayi', Namangan, Samarqand, Si'rda'rya, Surxan-da'rya, Tashkent, Ferg'ana, Xorezm, Qashqada'rya wa'la-yatlari'.

«Watani'mi'zdag'i' ha'r bir wa'layat, rayon, ha'r bir qala ha'm awi'l – ba'rshesinin' wo'zine ta'n kelbeti, wo'zine i'nti'q-ti'ratug'i'n go'zzalli'g'i' bar»¹.

O'zbekistandi' bir ko'rgen adam woni' su'yip qalatug'i'ni'na gu'man joq. Jurti'mi'zg'a mi'n'-mi'n'lap sayaxatshi'lar keledi ha'm wolardi'n' ha'mmesi bunday go'zzal, quyashli' u'lke wolardi' tan' qaldi'rg'ani' tuwrali' tolqi'nlani'p so'z yetedi.

O'zbekistan alti'n zapaslari' boyi'nsha du'nyada to'rtinshi wori'nda turadi'. Ma'mleketimizde uran, neft ha'm gaz, mi's, gu'mis, litiy, fosfor, kaliy si'yaqli' mineral qazi'lmalardi'n' da bay zapaslari', 20 mramor ka'ni, 15 granit ha'm qi'mbat bahali' taslar ka'nleri bar.

O'zbekistan ji'ldi'n' to'rt pasli' toli'q wo'zin ko'rsetetug'i'n kemnen-kem ma'mleketlerdin' biri boli'p yesaplanadi'. Jurti'mi'zdi'n' diyqanishi'li'q ushi'n qolay, hasi'ldar topi'rag'i', da'rya ha'm ko'lleri, siyrek ushi'rasatug'i'n ta'biyati', abadan qala ha'm awi'llari', ko'plep sanaat ka'rxanalari', temir ha'm avtomobil jollari', ta'lim-ta'rbiya, medicina, ma'deniyat woraylari' – bulardi'n' ha'mmesi milliy bayli'g'i'mi'z boli'p yesaplanadi'.

Siz «Neksiya», «Damas», «Matiz», «Lasetti», «Spark», «Kobalt», «Malibu», «Orlando» jen'il avtomobillerin, «Sudzuki» avtobuslari'n,

¹ **Islam Karimov.** Xali'q isenimi – joqari' juwapkershilik. –T.: «O'zbekistan» baspa-poligrafiya do'retiwshilik u'yi, 2000-ji'l, 225-bet.

«Man» ju'k mashinalari'n ko'rgensiz. Bul mashinalar g'a'rezsizlik ji'llari'nda Asaka ha'm Samarqand qalalari'nda is baslag'an avtomobil zavodlari'nda islep shi'g'ari'ladi'.

Ma'mleketimiz du'nyada avtomobil islep shi'g'ari'w sanaati'na iye bolg'an 28 ma'mlekettin' biri boli'p yesaplanadi'.

Jurti'mi'z xalqi'ni'n' derlik ju'z procenti sawatli' yekeni bizin' u'lken ma'nawiy bayli'g'i'mi'z. Samarqand, Buxara, Xiywa, Tashkent, Qarshi', Termiz, Karmana, Shahrisabz, Marg'ulan, Qoqan si'yaqli' a'yyemgi qalalari'mi'zdag'i' siyrek ushi'rasatug'i'n yestelikler de bizin' maqtani'shi'mi'z.

Ma'mleketimizdegi tu'rli institutlar, kitapxana ha'm muzeylerde ju'da' siyrek ushi'rasatug'i'n qoljazzbalar saqlanadi'. Zardushtiylerdin' a'yyemgi kitabi' «Avesto» da bizin' diyari'mi'zda – a'yyemgi Xorezm topi'rag'i'nda jarati'lg'an.

Musi'lman du'nyasi'nda ta'n ali'ng'an alti' ulli' ha'dista-ni'wshi'lardan u'shewi bizin' u'lkemizdin' perzentleri. Bular – Imam Buxariy, Imam Termiziy ha'm Imam Nasayi'.

ULLI' BABAMI'ZDI'N' ULLI' KITABI'

A'ziz watanlas! Du'nyada qi'zi'qli ha'm paydali' kitaplar ko'p. Biraq wolardi'n' arasi'nda pu'tkil insaniyat ushi'n birdey qa'dirli bolg'an, mi'n' ji'llar wo'tse de qa'dirin jog'altpay-tug'i'nlari' barmaq penen sanarli'q.

Biz ha'r qansha maqtansaq arzi'y-tug'i'n ta'repi sonnan ibarat, insan aqi'l-za'kawati' menen jarati'lg'an kitaplardi'n' yen' ulli'si' a'yne bizin' ulli' babami'z Imam Buxariy ismi menen baylani'sli'. Bul – pu'tkil musi'lman du'nyasi'nda ta'n ali'ng'an haqi'yqat.

«Bul teberik insan miyrasi'ni'n' gu'ltaji' bolg'an yen' isenimli ha'disler toplami' – «Al-jomei as-sahih»¹ kitabi' islam dininde Qurani' ka'rimnen keyin yekinshi muqa'ddes derek boli'p, islam du'nyasi'ni'n' ta'n ali'wi'na ko're, wol adamzat ta'repinen do'retilgen kitaplardi'n' yen' ulli'si' boli'p yesaplanadi'. Mine, won yeki a'sirden beri bul kitap millionlap insanlar qa'lbin iyman nuri' menen jaqti'landi'ri'p, haq ha'm diyanat joli'na shaqi'ri'p kelmekte»².

A'ziz woqi'wshi'! Siz ja'ne qanday ulli' kitaplardi' bilesiz?

A'yyemgi zamanlarda Qi'taydan baslani'p, Shi'g'i's penen Bati'sti' baylani'sti'rg'an Ulli' jipek joli' Watani'mi'z aymag'i'nan wo'tken. Bul jol arqali' u'lkemizge kerekli tovar ha'm wo'nimler menen birge tu'rli xali'qlarg'a ta'n ma'deniyat belgileri de kirip kelgen.

¹ «Al-jomei as-sahih» – sahih, yag'ni'y isenimli toplami' degeni.

² **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. –T.: «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 38-bet.

Ulli' jipek joli' jipek gezlemelerdi Qi'taydan ali's Evropa yellerine ali'p bari'p, materikler, yel-yelatlar di' baylani's-ti'ri'wg'a xi'zmet yetkeni ushi'n da a'yne usi'lay atalg'an.

G'a'rezsizlik ji'llari'nda milliy bayli'qlari'mi'zg'a bayli'q qosi'w joli'nda u'lken jumi'slar islenbekte. A'sirese, sizdey jas a'wlad wa'killeri tek materialli'q jaqtan g'ana yemes, al ma'nawiy ta'repten de hesh kimnen kem bolmastan yer jetiwi ushi'n barli'q sharayatlar jarati'lmaqta.

Bizin' yen' u'lken bayli'g'i'mi'z – wo'z Watani'n shi'n kewilden su'yip, ha'r bir qari's jerin ko'zine toti'ya yetip jasaytug'i'n, niyeti pa'k, maqseti ulli', ma'rt ha'm ar-nami'sli' xalqi'mi'z boli'p yesaplanadi'. Yelimizdegi barli'q bayli'qlardi'n' iyesi, do'retiwshisi, wolardi' tu'rli si'naq ha'm mashaqatlardan asi'rap, za'rorsiz saqlap kiyati'rg'an qu'di-retli, do'retiwshi ku'sh – bizin' xalqi'mi'z boli'p tabi'ladi'.

O'zbekistan – jer ju'zindegi birden bir, jalg'i'z g'ana Watani'mi'z. Jaqsi' ku'nlerimiz de, jaman ku'nlerimiz de mine usi' muqa'ddes ma'kan qushag'i'nda wo'tedi. Ata-babalari'mi'zdi'n' su'yegi, wolardi'n' yesteligi, mamalari'mi'zdi'n' ha'yyiwi, bu'gingi ha'm yerten'gi ku'nimiz – pu'tkil wo'mirimiz usi' Watanni'n' rawajlani'wi'na baylani'sli'. Solay yeken, wo'zimiz wo'nip-wo'sken, muqa'ddes topi'rag'i'nda ayaqlari'mi'zdi'n' izleri qalg'an, ha'r ku'ni, ha'r ma'writte biybaha bayli'qlari'nan na'r alatug'i'n usi' jurt ushi'n mudami' xi'zmetke tayar boli'wi'mi'z kerek.

Sorawlar ha'm tapsi'rmalar:

1. Siz shayi'r bolsan'i'z, O'zbekistang'a mehirin'izdi qalay bildirgen bolar yedin'iz?
2. Ha'r pasi'ldi'n' ta'biyattag'i' worni' ha'm go'zzalli'g'i' tuwrali ayti'p bere alasi'z ba?
3. Sizge qaysi' pasi'l ko'birek unaydi'?
4. Yelimizdin' qaysi' qalalari'n bari'p ko'riwdi qa'leysiz?

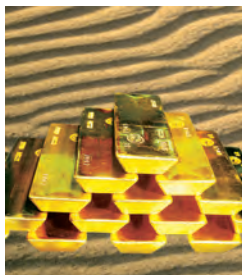
5. Su'wretlerge qarap, jurti'mi'zdi'n' bayli'qlari' tuwrali' ayti'p berin'.

1

2

3

4

A'meliy sabaq

O'ZBEKISTANNI'N' MILLIY KITAPXANASI'

A'ziz woqi'wshi'! Insan wo'mirinde kitap wog'ada u'lken wori'n tutadi'. A'sirese, xat-sawat shi'g'ari'w, bilim ali'w, yen' za'ru'r ka'sip-wo'ner ha'm ko'nlikpelerdi iyelewde wol biz ushi'n yen' jaqi'n ma'sla'ha'tshi boli'p xi'zmet yetedi.

Kitap a'zel-a'zelden bilim-ilm, jaqsi'li'q deregi boli'p kelgen. Yendi g'ana topi'raqti' jari'p shi'qqan na'lshe quyashqa umti'lg'ani' kibi, adamzat ta kitapqa, bilimge ti'ni'msi'z talpi'ni'p jasadidi'.

Basqi'nshi' dushpanlar qaysi' jurtqa basti'ri'p kirse, woni'n' basqa siyrek ushi'rasatug'i'n bayli'qlari' menen bir qatarda kitaplari'n da

joq yetiwge yamasa wolja si'pati'nda ali'p ketiwge uri'ng'ani' tosi'nnan yemes. Dushpanlar usi' jol menen wo'zleri basi'p alg'an xali'qti' ma'nawiyati'nan, tariyx'i'y yadi'nan ayi'ri'p, woni' pu'tkilley wo'zine bag'i'ni'shli' yetiwge uri'ng'an.

Du'n'ya xali'qlari'ni'n' ma'deniy bayli'g'i' yamasa rawajlani'w tariyx'i' tuwrali' so'z yetkende birinshi gezekte wolardi'n' ali'mlari', shayi'r ha'm jaz'i'wshi'lari' qanday ulli' shi'g'armalar do'retkenligi tilge ali'nadi'.

Biz ushi'n Imam Buxariydin' «Al-jomei as-sahih», A'biw Rayxan Beruniydin' «A'yyemgi xali'qlardan qalg'an yestelikler», Ibn Sinani'n' «Tib ni'zamlari'», A'liysher Nawayi'ni'n' «Xamsa» shi'g'armalari' ha'm basqa da kitaplar ulli' bayli'q boli'p yesaplanadi'.

Kitap arqali' biz tariyxtan, ulli' ata-babalari'mi'zdi'n' wo'miri, keleshek a'wladlarga miyras yetip qaldi'rg'an jumi'slari', u'gitna'siyatlari'nan xabardar bolami'z. Kitap woqi'p, du'nyadag'i' basqa xali'qlardi'n' turmi's ta'rizi, tili, dini, u'rp-a'detleri tuwrali' tu'siniklerge iye boli'p, wolardi' g'ayi'ptan jaqsi' ko'rip qalami'z. Kitap arqali' wo'zimizdi basqalarga tani'tami'z.

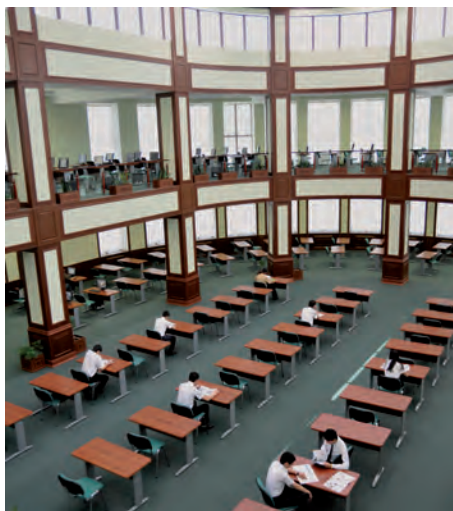
Kitap — ma'mleket ha'm ja'miyet rawajlani'wi'n ko'rsetetug'i'n ulli' wo'lshem. Kitap barli'q zamanlarda da hu'rmet yetilgen. Ata-babalari'mi'z woni' a'ziz ha'm muqaddes bilip, u'ydin' to'rine, arnawli' tekshelerga, bazi'da ha'tte temir sandi'qlarda saqlag'an.

Kitapti' asi'rap-saqlaw ha'm wonnan paydalani'wdi'n' yen' qolay joli' kitapxana boli'p yesaplanadi'. Kitapxanalar atqaratug'i'n xi'zmeti, u'lken yaki kishi boli'wi'na qarap, ha'r tu'rli boladi'. Yelimizde a'yem zamanlardan baslap-aq ha'r bir u'ydin' kitapxanasi' bolg'an. Bul shan'araq yamasa jeke kitapxana dep ataladi'. Ha'r bir woqi'w worni'nda da woqi'wshi'lar, woqi'ti'wshi'lar paydalanatug'i'n

kitapxanalar boladi'. Bu'gingi ku'n-de wolar kompyuter texnikasi' ha'm texnologiyalari', Internet tarmag'i' menen u'skenelengeni ushi'n ati'da, wazi'ypasi' da wo'zgerip, ma'limleme-resurs woraylari' dep ataladi'. Siz de mektebin'izde mine usi' woraydan paydalanasi'z, a'l'bette.

Kitapxanani'n' ja'ne de balalar kitapxanasi', jaslar kitapxanasi', ilimiy kitapxana, sho'lkem kitapxanasi', ma'mleketlik kitapxana si'yaqli' tu'rleri bar.

Du'nyadag'i' ha'r bir ma'mlekettin' ma'nawiy-intellektual potentsiali'n ko'rsetetug'i'n worayli'q yamasa milliy kitapxanasi' boladi'.

O'zbekistan Respublikasi' Prezidentinin' 2002-ji'l 20-fevraldag'i' Pa'rmani'na muwapi'q, yelimizde A'liysher Nawayi' ati'ndag'i' O'zbekistan milliy kitapxanasi'na tiykar sali'ndi'.

Bul kitapxana 1870-ji'li' Tashkent xali'q kitapxanasi' degen at penen is baslag'an, keyninen Tu'rkistan ma'mleketlik kitapxanasi', Worta Aziya ma'mleketlik kitapxanasi', O'zbekistan ma'mleketlik xali'q kitapxanasi' degen atlar menen ju'rgizilgen kitapxana negizinde sho'lkemlestirildi.

Milliy kitapxana 2012-ji'li' ha'zirgi saltanatli' ha'm zamanago'y imaratta jumi's basladi'. Bul imarat go'zzal ha'm biyta'kirar ko'rinisi menen ha'r qanday adamdi' lal qaldi'radi'. Wol Ag'arti'wshi'li'q worayi' dep atalatug'i'n, Milliy kitapxana menen birge Simpoziumlar sarayi'n wo'z ishine alg'an kompleks qurami'na kiredi. Bul a'jayi'p saray Tashkent qalasi'ni'n' A'liysher Nawayi' ko'shesinde jaylasqan.

Simpoziumlar sarayi'nda O'zbekistan rawajlani'wi'ni'n' tu'rli tarawlari'nda yerisilgen tabi'slarg'a bag'i'shlang'an xali'q arali'q konferenciyalar wo'tkeriledi. Bul a'njumanlarda ma'mleketimiz Prezidenti Islam Karimov qatnasadi' ha'm bayanat qi'ladi'.

Ag'arti'wshi'li'q worayi'ni'n' shi'g'i's ta'repinde muzi'kali' fontan, woni'n' a'tirapi'nda bolsa jasi'l maydan ha'm qi'yabanlar jaylasqan.

Milliy kitapxanani'n' ishine kiritilgan benen tan'lani'wi'n'i'z ja'ne de artadi'. Bul jerde ja'mi 12 zal boli'p, wolardi'n' ha'r biri ani'q bir wazi'yapani' atqaradi'. Tu'rli zallarda jaylasqan kitap muzeyi, balalar bo'lmesi, kino woray, bufet, dem ali'w zonalari',

woqi'w worayi', elektron kitapxana da ken' ha'm jaqti'li'g'i', barli'q qolayli'qlari' menen bul jerge keliwshilerga jaqsi' keypiyat bag'i'shlaydi'.

Kitapxanani'n' kitap ha'm ma'limleme-resurs fondi' wog'ada bay ha'm ha'r tu'rli. Woni'n' uluwma ko'lemi 6 million nusqadan arti'q. Wolardi'n' arasi'nda Qurani' ka'rimnin' a'yyemgi nusqalari'nan baslap, A'liysher Nawayi' ha'm basqa da klassik shayi'r ha'm jazi'w-shi'lari'mi'z shi'g'armalari'ni'n' siyrek ushi'rasatug'i'n qoljazbalari'na shekem, XIX-XX a'sirlerdegi milliy baspaso'z u'lgileri, o'zbek, ja'ha'n a'debiyati' du'r danalari' ha'm tu'rli tarawlarg'a tiyisli ilimiy, ilimiyko'pshilik kitaplar, wolardi'n' baspa ha'm elektron nusqalari', Internet materialleri'n tabi'w mu'mkin.

Kitapxana bir waqi'tti'n' wo'zinde 900 adamg'a xi'zmet ko'rsete aladi'. Bul jerde 220 woqi'wshi' worni' kompyuter menen u'skenelengen, bir akademiya'q saat ko'leminde Internetten biypul paydalani'w mu'mkin. Bunnan ti'sqari', kitapxanada netbuklardi' ijarag'a beriw jol'g'a qoyi'lg'an, sonday-aq, 10 infokiosk, brayl jazi'wi'ndag'i',

yag'ni'y ko'zi a'zziler ushi'n kitaplar, brayl klaviaturasi' menen u'skenelengen kompyuterler bar.

Bir so'z benen aytqanda, Milliy kitapxana yelimizdin' ma'nawiy g'a'ziynesi boli'p yesaplanadi'. Ha'r ku'ni usi' qutli' da'rgayg'a ilim-bilimge degen talabi'n qandi'ri'w ushi'n kelgen ko'plep jaslardi' ko'rip, xalqi'mi'z haqi'yqattan da joqari' ma'nawiyatli' xali'q yekenine ja'ne bir ma'rte isenim payda yetemiz.

Sorawlar ha'm tapsi'rmalar:

1. Siz kitapti' su'yesiz be?
2. Sizin' jeke kitapxanan'i'z bar ma'?
3. Wonda qanday kitaplar bar?
4. Mektebin'izdegi ma'limleme-resurs worayi'nan paydalanasi'z ba'?
5. Kompyuter kitapti'n' worni'n basa ala ma'?
6. Su'wretlerdegi qaysi' kitaplardi' tan'lag'an bolar yedin'iz ha'm ne ushi'n?

O'ZBEKISTAN XALQI'

A'ziz woqi'wshi! Bizin' yen' u'lken bayli'g'i'mi'z – miynetkesh ha'm dani'shpan xalqi'mi'z yekenin aldi'n'g'i' sabag'i'mi'zda bilip aldi'q. Soni'n' ushi'n Watani'mi'zdi' qanshelli su'yip, ardaqlasaq, woni'n' pu'tkil ju'gin tawday jelkesinde ko'terip kiyati'rg'an xalqi'mi'zdi' da sonshelli qa'sterleyimiz.

Du'nyadag'i' yen' go'zzal so'zler, ta'ripler Watani'mi'zg'a qanshelli jarassa, xalqi'mi'zg'a da sonshelli jarasadi'. Yen' muqa'ddes at – «ana» so'zin de da'slep «Watan», «xali'q» degen so'zlerge qosi'p aytami'z.

Watandi' ha'm xali'qti' hesh qashan bir-birinen aji'ratqan halda ko'z aldi'mi'zg'a keltirip bolmaydi'. Xalqi'mi'z ti'msali'nda Watani'mi'zdi' ko'rsek, Watani'mi'z ti'msali'nda xalqi'mi'zdi' ko'remiz.

Xalqi'mi'z du'nyadag'i' yen' a'yyemgi xali'qlardan biri. Da'slep, Watani'mi'zdi'n' a'yyemnen bar yekenligi, woni'n' topi'rag'i'nda u'sh mi'n' ji'llar buri'n' a'ne usi' xali'q qala ha'm awi'llar, milliy ma'm-leket, ma'deniyat payda yetkeni bul haqi'yqatti' ayqi'n da'lilleydi.

«Xali'q» so'zi ana tilimizge arab tilinen kirip kelgen boli'p, jarati'lg'an degen ma'nisti bildiredi. Yag'ni'y, iygilikli isler ushi'n jarati'li'p, bir tilde so'ylep, uluwma da'stu'r ha'm qa'diriyatlar negizinde jasap, birden-bir maqsetti go'zlegen adamlar xali'q boli'p yesaplanadi'. Bul so'z worni'na millet, yel, ulus, yelat, xalayi'q so'zleri de qollani'ladi'.

«O'zbekistan xalqi'n, milletine qaramastan, O'zbekistan Respublikasi'ni'n' puqaralari' quraydi'»¹.

¹ O'zbekistan Respublikasi'ni'n' Konstituciyasi'. 8-statya. –T.: «O'zbekis-tan» baspa-poligrafiya do'retiwshilik u'yi, 2014-ji'l, 5-bet.

Ma'mleketimiz ko'p millatli boli'p, yelimizde o'zbeklerden ti'sqari' qaraqalpaq, ta'jik, qazaq, tu'rkmen, wori's, ukrrain, koreys, nemis, a'rmen, a'zerbayjan, evreyler kibi 130 dan arti'q millat ha'm xali'qlar wa'killeri jasaydi' ha'm wolardi'n' ha'mmesi birgelikte O'zbekistan xalqi'n quraydi'. Bul ma'mleketimiz ushi'n ju'da' siyrek ushi'rasatug'i'n qubi'li's desek qa'telespeymiz. Sebebi ha'r bir millat Jaratqanni'n' a'jayi'p sawg'asi'. Tu'rli millat ha'm xali'qlar wa'killeri wo'z-ara qatnasi'q na'tiyjesinde bir-birinen ko'p na'rseni u'yrenedi, da'stu'r ha'm qa'diriyatlari'n bayi'tadi'. Bunday wortali'q jurti'mi'z puqaralari'nda milliy ha'm diniy kewliken'lik, basqa xali'qlar ma'deniyati'na hu'rmet penen qaraw tuyg'i'lari'n da rawajlandi'radi'.

Xalqi'mi'z qurami'nda o'zbekler ko'p sanli' ha'm ma'mleketimizge at bergen millat boli'p yesaplanadi'. Sonli'qtan da milliy ma'mleketshiligimizdi o'zbek ma'mleketshiligi, woni'n' ati'n bolsa O'zbekistan dep ataymi'z. O'zbekistan – o'zbekler jasaytug'i'n jer degendi an'latadi'.

O'zbek xalqi' degende, O'zbekistanda ha'm du'nyani'n' basqa da ma'mleketlerinde jasaytug'i'n o'zbek millatine tiyisli xali'q, yag'ni'y o'zbekler tu'siniledi.

O'zbek xalqi' du'nya rawajlani'wi'na u'lken u'les qosqan xali'q-lardan biri boli'p yesaplanadi'. Bul xali'qtan Jalaliddin Manguberdi, Amir Temur, Zaxiriddin Muhammed Babur si'yaqli' ma'rt ha'm bahadi'r sa'r kardalar, Imam Buxariy, Imam Termiziy, Imam Moturidiy, Najmiddin Kubra, Maxmud Zamaxshariy, Bahawatdin Naqshband kibi a'ziz-a'wliyeler, Ahmed Ferg'aniy, Muhammed Xorezmiy, Inb Sina, Abu Rayxan Beruniy, Mi'rza Ulug'bek kibi ulli' ali'mlar, A'liysher Nawayi', Mashrab, Agahiy kibi ulli' shayi'r ha'm woysi'llar shi'qqan.

O'zbekistan xalqi'ni'n' qurami' ko'p milletli bolg'ani' si'yaqli', o'zbek milletinin' qurami' da ko'p yelatli'.

Sog'diylar, saklar, massagetlar kibi tu'rkiy qa'wimler ha'zirgi o'zbeklardan a'yyemgi ata-babalari' bolg'an. Siz massagetlar jol-basshi'si' Tumaristin' Iran la'shkerine, sak qa'wiminen shi'qqan Shi'raqti'n' Doro a'skerlerine, sog'd perzenti Spitamennin' grek la'shkerlerine qarsi' gu'res ju'rgizgeni tuwrali' gu'rrin'lerdi woqi'g'an bolsan'i'z kerek.

O'zbek xalqi' qurami'n qa'liplestiriwge qarluq, og'uz, nayman, qi'pshaq, keneges, barlas, man'g'i't kibi ko'plep qa'wim ha'm uri'wlar wa'killeri de a'hmiyetli u'les qosqan.

Insanni'n' qaysi' uri'w, jer yamasa yelatqa tiyisli yekenligi woni'n' basqalardan u'stin yaki ayi'ri'qsha imtiyazg'a iye boli'wi'n bildirmeydi. Biz birden-bir O'zbekistan, birden-bir o'zbek xalqi'na tiyisli yekenimizdi teren' an'lap, buni'n' menen mudami' maqtani'p jasawi'mi'z kerek.

«Du'nyada birden-bir o'zbek milleti bar, xorezmli, ferg'ana-li', surxanda'ryali' arasi'nda hesh qanday milliy parq joq, wolar-di'n' ha'mmesi o'zbek xalqi'ni'n' perzenti dep tu'siniwimiz, jas a'wladi'mi'zdi' a'ne usi' ruwxta ta'rbiyalawi'mi'z za'ru'r»¹.

¹ **Islam Karimov.** Jaoqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. –T.: «Ma'nawiyat» baspasi', 2013–ji'l, 90–91-betler.

A'yyemgi ata-babalari'mi'z a'zel-a'zelden A'miwda'rya ha'm Si'rda'rya boylari'n ma'kan tuti'p, bul aymaqtag'i' oazis ha'm woypatli'qlarda ayi'ri'qsha civilizaciya, yag'ni'y ma'deniy rawajlani'wg'a tiykar salg'an. A'yyemgi ji'ralar menen jartaslarg'a sali'ng'an su'wretler, jazi'wlar, klassik nama-qosi'qlari'mi'zdi' wo'z ishine alg'an «Shashmaqam» kibi ma'deniyat yestelikleri, Varaxsha, Afrasiyab, Kesh, Naxshab, Quba, Axsikent, Mi'n'erik, Shahruhiya kibi qalalar worni'nan tabi'li'p ati'rg'an siyrek ushi'rasatug'i'n yestelikler a'ne usi' civilizaciyani'n' na'tiyjesi boli'p yesaplanadi'.

«Civilizaciya» lati'nsha so'z boli'p, ma'deniy rawajlani'w degen ma'nisti an'latadi'.

«Xali'q ma'mleketlik ha'kimiyatti'n' birden-bir deregi boli'p yesaplanadi'»¹.

Xalqi'mi'z yelimizdagi barli'q bayli'qlardi'n' iyesi bolg'ani' ushi'n ma'mleketimizdagi u'lken wo'zgerisler woni'n' i'razi'li'g'i' almay turi'p a'melge asi'ri'lmaydi'. Bu'gingi ku'nde ma'mleketimizdi basqari'w, reformalardi' a'melge asi'ri'w boyi'nsha a'hmiyetli qararlar qabi'l yetiwde a'ne usi' qag'i'yda basshi'li'qqa ali'nbaqta.

Siz ata-anan'i'zdan ma'ha'lle ma'jilislerine barg'ani'n, bazi'da «Dawi's berip keleyik» dep, yerte tan'da saylaw uchastkasi'na ketkenligin ko'rgen bolsan'i'z kerek. Adamlar ma'mleket ha'm ja'miyet turmi'si'na baylani'sli' bolg'an yen' a'hmiyetli islerge wo'z mu'na'sibetin usi'layi'nsha bildiredi. Xali'q yerki'qi'rari'ni'n' ko'rinisi dep usi'g'an ayti'ladi'. A'ne usi'nday mi'n'lap, millionlap puqaralardi'n' pikiri toplani'p, pu'tkil xali'qti'n' yerki'qi'rari'na aylanadi'.

Puqara — ma'mleket aymag'i'nda turaqli' jasaytug'i'n, ma'mleket ha'm ja'miyet turmi'si'na tiyisli ma'selelerdi sheshiwde qatnasi'w huquqi'na iye bolg'an adam.

¹ O'zbekistan Respublikasi'ni'n' Konstituciyasi'. 7-statya. —T.: «O'zbekistan» baspa-poligrafiya do'retiwshilik u'yi, 2014-ji'l, 5-bet.

Juwmaqlap aytatug'i'n bolsaq, O'zbekistan xalqi' yelimizde quri'li'p ati'rg'an jan'a turmi's, jan'a ja'miyettin' tiykarg'i' do'retiwshisi boli'p yesaplanadi'. Bul ja'miyettin' mazmun-mag'anasi'n, rawajlani'w da'rejesin ha'm keleshegin usi' xali'qti'n' arzi'w-u'mitleri menen ha'reketleri belgileydi.

Sorawlar ha'm tapsi'rmalar:

1. Biz xalqi'mi'zdi' ne ushi'n su'yemiz?
2. Su'wretlerde xalqi'mi'zdi'n' qanday u'rp-a'detleri ko'rsetilgen?

1

2

3

3. Siz xalqi'mi'zdi'n' qaysi' pazi'yetlerin jaqsi' ko'resiz?
4. Turmi'si'n'i'zda mine usi' pazi'yetlerden paydalanasi'z ba?
5. O'zbek xalqi'ni'n' perzenti yekenin'izden maqtanasi'z ba? Ne ushi'n?
6. Xalqi'mi'z tuwrali' qanday qosi'q bilesiz?

A'meliy sabaq

MI'RZA ULUG'BEK MUZEYI

A'ziz woqi'wshi'! Siz Samarqand qalasi'nda bolg'ansi'z ba?

Samarqand 2750 ji'ldan aslam tariyxqa iye. Wol du'nyadag'i' Rim, Damasq, Afina si'yaqli' a'yyemgi qalalar qatari'nda turadi'.

Bul qalada adamdi' lal qaldi'ratug'i'n tariyxi'y yestelikler, saltanatli' arxitekturali'q imaratlar ko'p. Solardan biri – qalani'n' shi'g'i's ta'repinde, yeski Shopanata to'beliginde joylasqan Mi'rza Ulug'bek observatoriyasi' boli'p yesaplanadi'.

Observatoriya – juldi'zlar ha'm aspan denelerinin' ha'reketin baqlaytug'i'n quri'lma.

Mi'rza Ulug'bek – Sahi'pqi'ran Amir Temurdi'n' su'yikli aqli'g'i', Shi'g'i's Woyani'w da'wirinin' yen' jarqi'n wa'killerinin' biri, ja'ha'n iliminin' rawajlani'wi'na ten'siz u'les qosqan ulli' ali'm ha'm ma'mleketlik g'ayratker. Woni'n' hasli' ismi Muhammed Tarag'ay bolg'an. Amir Temur «Ulug' begim» dep yerketkeni ushi'n Mi'rza Ulug'bek degen at penen dan'q shi'g'arg'an.

Observatoriya XIV a'sirde Mi'rza Ulug'bektin' pa'rmani'na muwapi'q quri'lg'an. Woni'n' imarati' u'sh qabattan ibarat boli'p, diniy wo'shpenlilik, ti'ni'sh-si'zli'q hu'kim su'rgen da'wirlerde buzi'li'p ketken. Ha'zirgi ku'nde tek sekstant dep atalatug'i'n to'mengi bo'limi g'ana saqlani'p qalg'an.

Ma'mleketimiz Prezidenti Islam Karimovti'n' baslamasi' menen 2010-ji'li' observatoriya jani'nda Mi'rza Ulug'bek muzeyi boy tikledi.

Muzeydin' ken' ha'm jaqti'li' zali' boylap aylanar yekensiz, aldi' menen Amir Temur ha'm temuriylerdin' ja'ha'n tariyxi'ndag'i' worni' tuwrali' gu'rrin' yetetug'i'n ko'rinisler, usi' dinastiya da'wirinde tariyxi'y qalalari'mi'zda quri'lg'an arxitekturali'q yestelikler menen tani'sasi'z. Ulli' woyshi'l shayi'ri'mi'z A'liysher Nayayini'n' «Temirxan na'slinen sultan Ulug'bek, Hesh a'lem ko'rmedi sultan ani'n'dek» degen ataqli' qosi'q qatarlari'n woqi'ymi'z.

Mi'rza Ulug'bektin' astronomiya mektebi, ilim tarawi'nda ashqan ulli' jan'ali'qlari', woni'n' «Ziji jadidi Kurag'aniy», yag'ni'y «Kurag'aniydin' jan'a juldi'zlar kelesi» kitabi'ni'n' nusqalari' da bizde u'lken qi'zi'g'i'wshi'li'q woyatadi'. Bul kitapta 1018 juldi'zdi'n' jaylasi'wi' ani'q ko'rsetilgeni, Mi'rza Ulug'bek qanday a'sbaplar ja'rdemide ilimiy baqlawlar ju'rgizgeni tuwrali' mag'luwmatqa iye bolami'z.

Muzeyde worta a'sirlerde jasad wo'tken ulli' polyak astronomi' Yan Geveliy ta'repinen jarati'lg'an graviyurani'n' u'lkeytilgen nusqasi' qoyi'lg'an. Wonda Mi'rza Ulug'bek a'yyemgi a'psanalarg'a ko're astronomiya mabudasi', yag'ni'y qudayi' yesaplang'an Uraniyani'n' won' ta'repinen jay alg'an. Bul su'wrette Mi'rza Ulug'bek Ptolomey, Kopernik, Galileo Galiley si'yaqli' ja'ha'nnin' ulli' astronomlari' qatari'nda sa'wlelengen. Biraq wolardan tek bizin' babami'z g'ana yen' ulli' ma'rtebege i'layi'q ko'rilgen. Mi'rza Ulug'bektin' bas ta'repinde «Wo'z ismimdi mu'na'sip a'wladlari'ma qaldi'rdi'm» dep jazip qoyi'lg'an. Yag'ni'y, ulli' babami'zdi'n', menin' ashqan jan'ali'qlari'mdi' keleshek a'wladlari'm a'l'bette dawam yettiredi, degen isenimi bul so'zlerde ayqi'n sa'wlelengen.

Haqi'yqattan da, bu'gingi ku'nde jas ali'mlari'mi'z ulli' dani'shpanlardi'n' islerin mu'na'sip dawam yettirmekte. O'zbekistan Ilimler akademiyasi'ni'n' Astronomiya instituti'nda ha'm wog'an qararli' bolg'an, Qashqada'rya wa'layati'ni'n' Kitab rayoni'nda jaylasqan May-

danak observatoriyasi'nda aspan denerin u'yreniw boyi'nsha na'tiyjeli ju'mi'slar ju'rgizilmekte. Mine usi'nday baqlawlar na'tiyjesinde 2010-j'i'li' jan'a kishi planeta ashi'ldi'. Ma'mleketimiz Prezidenti Islam Karimovti'n' usi'ni'si' menen bul planetag'a «Samarqand» dep at berildi.

Mi'rza Ulug'bek ashqan ulli' jan'a-li'qlar bu'gingi ku'nde de pu'tkil du'nya xalqi'n lal qaldi'ri'p kelmekte. Buni' to'mendegi turmi'sli'q waqi'ya da tas-ti'yi'qlaydi'.

KOMPYUTERDIN' QA'TESI

Prezidentimiz Islam Karimov 1996-j'i'li' Parijde YUNESKO Bas xatkeri Federiko Mayor menen bolg'an sa'wbetin yeslep, bi'lay dep jazadi': «Sonda mi'rza Mayor Ulug'bektin' ilimiy miyrasi'n joqari' bahalap, woni'n' juldi'zlar ha'reketine tiyisli yesap-kitaplari' bu'gingi ku'nde kompyuter ja'rdeminde tekserip ko'rilgende bari'-jog'i' bir neshe minutqa g'ana parq yetetug'i'ni' ani'qlandi', degen so'zdi ayti'p qaldi'. Sonda men wog'an juwap retinde, joq, mi'rza Federiko Mayor, Ulug'bek qa'telesken boli'wi' mu'mkin yemes, al kompyuterler qa'te jibergen boli'wi' mu'mkin, degen yedim. Bul jerdegi so'zler dosli'q lebizi menen ayti'lg'an bolsa da, woni'n' negizinde teren' haqi'yqat sa'wlelengen»¹.

Muzeyde mine usi' so'zlerdi de woqi'wi'mi'z mu'mkin.

Aziz woqi'wshi'! Sizin'she, insan ko'p qa'te jibere me, yaki kompyuter me?

¹ **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat — jen'ilmes ku'sh. —T.: «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-j'i'l, 46-bet.

Mi'rza Ulug'bek muzeyinen shi'g'ar yekenbiz, woni'n' arqa ta'repindegi go'zzal maydanda dani'shpan babami'zdi'n' saltanatli' ha'ykeli boy tiklegenin ko'remiz.

Bul jerdegi tamashadan son' Samarqand qalasi'ni'n' worayi'nda, Registan maydani'nda jaylasqan, XIV a'sirde Mi'rza Ulug'bek qurdi'rg'an ha'm ko'p ji'llar talabalarg'a sabaq bergan Ulug'bek medresesin bari'p ko'riwimiz mu'mkin. Sonda ulli' babami'z tuwrali' ja'ne de ken' tu'siniklerge iye bolami'z.

Sorawlar ha'm tapsi'rmalar:

1. Siz tu'nde juldi'zli' aspandi' ko'rdin'iz be?
2. Juldi'zlar tuwrali' biliwge qi'zi'g'asi'z ba?
3. Mi'rza Ulug'bek observatoriyani' ne ushi'n to'belik jerge qurg'an?
4. Mi'rza Ulug'bek ha'ykeli qaysi' su'wrette sa'wlelengen?

1

2

3

5. Maydanak observatoriyasi' qay jerde jaylasqan?

O'ZBEKISTAN PAYTAXTI'

A'ziz woqi'wshi! Du'nyadag'i ha'r bir xali'qti'n arzi'w-a'rmanlari'n, tilek-niyetlerin a'melge asi'ri'w, woni'n ma'plerin qorg'awda ma'mleket ju'da u'lken a'hmiyetke iye.

Ma'mleket xali'qti'n wo'z ma'plerin woylap du'zgen, wa'killik biyligi negizinde basqari'w usi'li' boli'p yesaplanadi'.

O'zbekistan aymag'i'nda erami'zdan buri'ng'i', yag'ni'y ha'zirgi ji'l yesabi' baslanbastan aldi'n'g'i' a'yyemgi da'wirlerde de ma'mleketler bolg'an. Buni' qalay bilemiz? Zardushtiylik ta'liyati'ni'n bas kitabi' bolg'an «Avesto» bunnan derlik u'sh mi'n' ji'llar buri'n bizin' jurti'mi'zda, bu'gingi Xorezm u'lkesinde jarati'lg'an. Demek, «Avesto» erami'zdan aldi'n'g'i' VIII–VII a'sirlerde jazi'lg'an. Bul kitapta sol da'wirlerde adamlar birlesip jasag'ani', wolardi'n' arasi'nan hu'kimdarlar saylang'ani', qala-qorg'anlar quri'lg'ani' tuwrali' ayti'ladi'. Bulardi'n' ha'mmesi bolsa biz ha'zir jasap ati'rg'an aymaqta milliy ma'mleketshilik bolg'ani'nan derek beredi.

Watani'mi'z paytaxti' – Tashkent qalasi'nda «Worda» degen jer bar. A'yyemde xanlardi'n' sarayi' jaylasqan jer worda dep atalg'an. Demek, Tashkent qalasi'ndag'i' bu'gingi «Worda» worni'nda a'yyemde xan sarayi' bolg'an.

«Worda» «worta» so'zininn' wo'zgergen formasi' boli'p, wortali'qtag'i' jer, woray degen ma'nisti an'latadi'.

Samarqand qalasi'ndag'i' Ko'ksaray Sahi'pqi'ran Amir Temur babami'zdi'n' rezidenciyasi' bolg'ani', Buxara, Xiywa ha'm Qoqan qalalari'ndag'i' Ark ha'm Worda imaratlari', jurti'mi'zdi'n' tu'rli

aymaqlari'nda saqlani'p qalg'an qala ha'm qorg'an qaldi'qlari' da a'yyemgi ma'mleketshiligimizdin' tariyxi'y ti'msallari' boli'p yesaplanadi'.

Ma'mleketimiz aymag'i'nda a'yyemde Sog'd, Baktriya (Boxtar za'min), Parkana, Kushan, Turan, Tu'rkistan, Ma'werennaxr, Samaniyler, Qaraxaniyler, G'aznawiylar, Xorezm ma'mleketleri rawajlang'an.

XIV a'sirde bolsa Sahi'pqi'ran Amir Temur qu'diretli ma'mleketke tiykar salg'ani'n siz aldi'n'g'i' sabaqlari'mi'zdan jaqsi' bilesiz. Tilekke qarshi', Amir Temur babami'z qayti's bolg'annan son' bul ma'mleket kishi-kishi xanli'qlarg'a bo'linip ketedi. Wolar arasi'nda wo'z-ara dushpanli'q ha'm gu'res ha'wij aladi'. Buni'n' aqi'betinde shettegi basqi'nshi' ku'shler jurti'mi'zg'a topi'ladi'. Da'shti Qi'p-shaqtan kelgen la'shkerler, Iran la'shkerleri, XIX a'sirde bolsa patsha

Rossiyasi' armiyasi' jurti'mi'zdi' basi'p aladi'.

Birlesken Milletler Sho'lkemi imarati'

1917-ji'l oktyabr ayi'nda Rossiyada bolsheviklar partiyasi' ma'mleketlik awdari'spaq qi'li'p, ha'kimiyat basi'na kelgennen son' jurti'mi'zda kolonialli'q zuli'mi' ja'ne de ku'sheydi. Bolsheviklar hu'kimeti 1924-ji'li' Wortu Aziya aymag'i'nda milliy shegaralaw ilajlari'n wo'tkerdi. Wog'an muwapi'q Watani'mi'zdi'n' ha'zirgi aymag'i'nda O'zbekiston sovet socialistlik respublikasi' sho'lkemlestirildi.

Jurti'mi'z bul da'wirde tek ati'na g'ana «respublika» dep atalatug'i'n yedi. Wol negizinde bag'i'ni'shli' respublika yedi. Tek 1991-ji'li' 31-avgustta Prezidentimiz Islam Karimov

basshi'li'g'i'nda wo'z g'a'rezsizligimizge yeriskenimizden son' g'ana biz shi'n ma'niste milliy ma'mleketimizge iye boldi'q.

O'zbekistan 1992-ji'li' 2-martta du'nya ma'mleketlerinin xali'q arali'q birlespesi – Birlesken Milletler Sho'lkemine qabi'l yetildi. Bu'gingi ku'nde wol ja'ha'n sheriklesliginin ten' huquqli' ag'zasi' boli'p yesaplanadi'.

Ja'ha'n sheriklesligi degende, uluwma maqsetler negizinde birlesip ha'reket yetip ati'rg'an ma'mleketler ha'm xali'q arali'q sho'lkemler, ja'ha'ndegi barli'q jaqsi' niyetli ku'shler tu'siniledi.

O'zbekistan – du'nyawiy ma'mleket. Du'n'yawiy ma'mleket degende, xali'qti'n' yerki-i'qi'rari' menen qabi'l yetilgen Konstituciya ha'm woni'n' tiykari'ndag'i' ni'zamlarg'a su'yengen halda rawajlanatug'i'n ma'mleket tu'siniledi.

«O'zbekistan – suveren demokratiyali'q respublika. Ma'mleketin' «O'zbekistan Respublikasi'» ha'm «O'zbekistan» degen atamalari' bir ma'nisti an'latadi'»¹.

Demek, ma'mleketimiz ra'smiy tu'rde «O'zbekistan Respublikasi'», «O'zbekistan» degen atlar menen ju'ritiledi. Ra'smiy hu'jjetlerde ma'mleketimizdin' ati' mine usi' tu'rde jazi'ladi' ha'm ayti'ladi'. A'piwayi' so'ylew procesinde bolsa woni' «yelimiz», «ma'mleketimiz», «Watani'mi'z», «jurti'mi'z» si'yaqli' so'zler menen ko'rsetiwimiz mu'mkin.

O'zbekistanni'n' ma'mleketlik sistemasi', yag'ni'y ma'mleketlik basqari'w ha'm ja'miyet quri'li'si'ni'n' mazmun-mag'anasi' tiykarg'i' ni'zami'mi'z – Konstituciyami'zda belgilep qoyi'lg'ani' ushi'n ma'mleketlik sistema tuwrali' so'z yetkende konstituciya'li'q du'zim degen ibara da qollani'ladi'.

¹ O'zbekistan Respublikasi'ni'n' Konstituciyasi'. 1-statya. –T.: «O'zbekistan» baspa-poligrafiya do'retiwshilik u'yi, 2014-ji'l, 4-bet.

Ma'mleketimiz bu'gingi ku'nde huquqi'y demokratiyalı'q ma'mleket quri'w joli'nan barmaqta. Huquqi'y demokratiyalı'q ma'mlekette barlı'q isler ni'zam tiykari'nda ju'rgiziledi.

«Demokratiya» grekshe so'z boli'p, «demos» – xali'q, «krateos» – ha'kimiyat, yag'ni'y xali'q ha'kimiyati' degen ma'nisti bildiredi.

Huquqi'y demokratiyalı'q ma'mlekette ma'mleket turmi'si'na tiyisli a'hmiyetli ma'seleler xali'q penen, woni'n' wa'killeri bolg'an deputatlar menen ma'sla'ha'tlesiw negizinde sheshiledi. Yag'ni'y, bunday ma'mlekette puqaralardi'n' huquq ha'm yerkinlikleri, xali'q yerki'qi'rari' birinshi wori'nda turadi'.

Ma'mleketimizde ha'zirgi ku'nde huquqi'y demokratiyalı'q ma'mlekettin' barlı'q belgileri menen wo'zgeshelikleri, prinsipleri qa'liplesip, jetilisp barmaqta.

O'zbekistan Prezidenti Islam Karimov ta'repinen «Ku'shli ma'mlekettin – ku'shli puqarali'q ja'miyetine qaray» degen ideya alg'a qoyilg'an boli'p, woni'n' ma'nisi – huquqi'y demokratiyalı'q ma'mleket puqarali'q ja'miyetin quri'wdi' talap yetedi degendi an'latadi'.

Puqarali'q ja'miyeti ma'mleket ha'm ja'miyet basqari'wi'nda puqaralar menen wolar ta'repinen du'zilgen ma'mleketlik yemes sho'lkemler, wo'zin wo'zi basqari'w organlari' belsendilik penen qatnasatug'i'n ja'miyet boli'p yesaplanadi'.

Siz wo'zin'iz jasap ati'rg'an jerdegi ma'kan puqaralar ji'yi'ni' ken'sesin jaqsi' bilesiz. Ma'kan puqaralar ji'yi'ni' wo'zin wo'zi basqari'w organi' boli'wi' menen birge, puqarali'q ja'miyetinin' wo'zine ta'n u'lgisi boli'p tabi'ladi'.

Prezidentimizdin' derlik barlı'q shi'g'i'p so'ylewlerinde ha'm bayanatlari'nda huquqi'y demokratiyalı'q ma'mleket ha'm puqarali'q ja'miyetin quri'wdi'n' yen' a'hmiyetli ma'seleleri tuwrali' so'z yetilip,

wolardi' sheshiw boyi'nsha a'meliy wazi'ypalar belgilep berilgen. A'sirese, ma'mleketimiz basshi'si' ta'repinen 2010-ji'l 12-noyabrde O'zbekistan Oliy Majlisi Senati' ha'm Ni'zamshi'li'q palatasi'ni'n' qospa ma'jilisinde bayan yetilgen Ma'mleketimizde demokratiyalik reformalardi' teren'lestiriw ha'm puqarali'q ja'miyetin rawajlandi'ri'w koncepciyasi' bul bag'darda u'lken a'hmiyetke iye boldi'. Mine usi' koncepciya tiykari'nda Konstituciyami'zg'a u'lken a'hmiyetke iye wo'zgerisler ha'm qosi'mshalar kirgizildi, bir neshe ni'zam hu'jjetleri qabi'l yetildi. Bulardi'n' ha'mmesi O'zbekistanni'n' huquqi'y demokratiyalik ma'mleket ha'm puqarali'q ja'miyetin du'ziw joli'nan izshil ha'm taysalmastan barati'rg'ani'n ko'rsetedi.

Sorawlar ha'm tapsi'rmalar:

1. Ma'kan puqaralar ji'yi'ni' ma'jilislerinde sizin' shan'arag'i'ni'zdan kimler qatnasadi'?
2. Bul ma'jilislerde neler tuwrali' so'z yetilgeni menen qi'zi'g'i'p ko'rdin'iz be?
3. Su'wretlerdegi a'yyemgi qorg'an ha'm saraylar ne ushi'n quri'lg'an dep woylaysi'z?

4. Ma'mleket bolmasa, adamlar ti'ni'sh-tati'w jasawi' mu'mkin be?

G'A'REZSIZLIK – YEN' ALDI' MENEN HUQUQ DEGENI

A'ziz woqi'wshi! Watan azat ha'm g'a'rezsiz bolsa g'ana woni'n' ku'sh-qu'direti barg'an sayi'n arti'p, bunday u'lkede jasaw haqi'yqi'y baxi'tqa aylanadi'. Sonli'qtan da ana jur't haqqi'nda so'z yetkende, g'a'rezsizlik temasi'n shetlep wo'tiwge bolmaydi'.

«G'a'rezsizlik» so'zi «biyg'a'rezlik, azatli'q, yerkinlik» degen ma'nilerdi an'latadi'. G'a'rezsizlik —bul birewg'e bag'i'ni'shli' bolmastan, wo'z huquqi'na, ana jur'ti'na wo'zi iyelik yetip, yerkin ha'm azat jasawdi' an'latadi'.

Wo'z ta'g'dirin wo'zi belgileytug'i'n, bu'gingi ha'm yerten'gi turmi'si'n wo'z xalqi'ni'n' yerki'qi'rari' tiykari'nda, woni'n' ma'plerin go'zlep sho'lkemlestiretug'i'n, biyg'a'rez ishki ha'm si'rtqi' siyasat ju'rgizetug'i'n, aymag'i'n, shegaralari'n qorg'ap, puqaralar wo'mirine qol qati'lmasli'g'i'n saqlay alatug'i'n ma'mleket g'ana haqi'yqi'y g'a'rezsiz ma'mleket boli'p yesaplanadi'.

G'a'rezsizlik so'zi yerkinlik, azatli'q, hu'rriyat kibi so'zler menen ma'niles. Suverenitet bolsa francuz tilinen ali'ng'an so'z boli'p, joqari' ha'kimiyat degen ma'nisti an'latadi'. Sonli'qtan da wol ko'birek ha'kimiyatti'n' g'a'rezsizligin ko'r-setedi.

Ma'mleket suvereniteti, suveren respublika, xali'q suvereniteti si'yaqli' ibaralar qollang'anda, yen' aldi' menen ha'kimiyatqa iyelik yetiw ko'z qarasi'nan g'a'rezsiz boli'w na'zerde tuti'ladi'.

O'zbekistan g'a'rezsizlikke yeriskenge shekem SSSR dep atalg'an imperiya qurami'nda buri'ng'i' worayg'a bag'i'ni'shli' bolg'an won bes respublikani'n' birewi yedi. SSSR zorli'q penen, yerkin ha'm azat xali'qlardi' ma'jbu'rlew tiykari'nda du'zilgen ma'mleket yedi. Wol wog'ada u'lken aymaqt'i' iyelegeni, du'nyadag'i' ko'plep

xali'qlardi' wo'z qi'si'mi' asti'nda uslap turg'ani', ma'mleket ni'shanlari'nda qi'zi'l ren' tiykarg'i' wori'n tutqani' ushi'n kommunistlik imperiya yaki qi'zi'l imperiya dep atalar yedi.

«Imperiya» lati'nsha so'z boli'p, sheklenbegen ha'kimiyatqa iye bolg'an, wo'z qaramag'i'nda ko'plep ma'mlektler ha'm xali'qlardi' ma'jbu'rlep tutqi'nli'qta saqlap turatug'i'n iri basqi'nshi' ma'mleket ma'nisin bildiredi.

Imperiyani', a'dette, imperator basqarg'an. Biraq buri'ng'i' SSSR wo'zine tartatug'i'n ideyalar menen ni'qaplang'ani' ushi'n wo'zin «ten' huquqli' socialistlik respublikalar awqami» si'pati'nda ko'rsetiwge uri'nar yedi, a'ne usi' ideyalardi'n' wori'nlani'wi'n qatan qadag'alap turatug'i'n, «KPSS» dep atalatug'i'n Sovetler Soyuzi' kommunistlik partiyasi'n da woni'n' ko'semleri basqaratug'i'n yedi.

Paytaxti'mi'z Tashkent qalasi'ndag'i' «Qatag'an qurbanlari' yesteligi» muzeyinde kolonialli'q ji'llari'nda xalqi'mi'z qanshelli ko'p qurbanlar bergeni, azatli'q joli' qanshelli awi'r ha'm mashaqatli' bolg'ani' tuwrali' ko'plep tariyx'i'y hu'jjetler bar.

Ma'rt ha'm dani'shpan babalari'mi'z basqi'nshilarg'a qarsi' tek qural-jaraq penen yemes, al ag'arti'wshi'li'q joli' menen de gu'res ju'rgizgen. Bug'an XX a'sir baslari'ndag'i' ja'didshilik ha'reketinin' jumi'slari' ayqi'n mi'sal bola aladi'.

«Ja'did» arabsha so'z boli'p, jan'a, taza degen ma'nisti bildiredi.

Ag'arti'wshi' babalari'mi'z ta'lim-ta'rbiya ma'kemelerin jan'asha sho'lkemlestiriw, teatr, kitapxana, muzeyler ash'i'w, gazeta ha'm jurnallar basi'p shi'g'ari'w joli' menen xalqi'mi'zdi'n' turmi'si'n wo'zgertpekshi bolg'an. Soni'n' ushi'n da wolar ja'didler dep atalg'an. Ja'didlerdin' tiykarg'i' maqseti adamlardi' bilimli ha'm woqi'mi'sli', ma'deniyatli' yetiw arqali' jurat azatli'g'i'na yerisiwden ibarat bolg'an. Biraq hu'rriyat, g'a'rezsizlik hesh qashan wo'z-wo'zinen kelmeydi. Ag'arti'wshi' babami'z Munawwar qari' Abdurashidxanov bul tuwrali' bi'lay degen: **«Pu'tkil du'nyadag'i' hu'rriyatshi'lar arasi'nda bir so'z bar: hu'rriyat berilmeydi, ali'nadi'. Hesh na'rse menen ali'p bolmaydi', tek qan ha'm qurban menen g'ana ali'wg'a boladi'. Ha'ziret Adam Atadan baslap usi' waqi'tqa shekem hesh bir ma'mleket ha'm ma'mlekette hu'rriyatti'n' berilgeni, qan ha'm qurbansi'z berilgeni tariyxlarda ko'rinbeydi»¹.**

Prezident Islam Karimov usi' haqi'yqatti' na'zerde tuti'p, **«Azatli'qqa tek gu'resip yerisiledi»²** dep atap ko'rsetken yedi.

Ma'mlekettin' g'a'rezsizligi bolsa woni'n' xalqi' ushi'n wo'z keleshegin wo'zi belgilew, azat ha'm yerkin, ti'ni'sh-tati'w, pa'rawan turmi's keshiriw huquqi'n berip, iygilikli maqsetlerge yerisiw joli'nda u'lken imkaniyatlar jaratadi'. Soni'n' ushi'n da Jurtbasshi'mi'z **«G'a'rezsizlik — bul yen' aldi' menen huquq degeni»³** dep atap ko'rsetedi.

Haqi'yqattan da, yeger xalqi'mi'zdi'n' g'a'rezsizlikten buri'ng'i' ha'm wonnan keyingi turmi'si'n sali'sti'ri'p ko'retug'i'n bolsaq, g'a'rezsizlik arqasi'nda qanday u'lken huquqlarg'a yeriskenimiz ayqi'n ko'zge taslanadi'. A'sirese, siz kibi millionlap jaslardi'n' zamanago'y ta'lim-ta'rbiya ali'p, du'nyada hesh kimnen kem bolmastan yer jetip

¹ Watan ha'm millet muqa'ddesdur. —T.: «Ma'nawiyat» baspasi', 2000-ji'l, 31-bet.

² **Islam Karimov.** Watan ha'm xali'q ma'n'gi qaladi'. —T.: A'liysher Nawayi' ati'ndag'i' O'zbekistan milliy kitapxanasi' baspasi', 2010-ji'l, 17-bet.

³ Sonda. 19-bet.

ati'rg'ani' g'a'rezsiz Watani'mi'zda insan ushi'n, woni'n' ka'mal tabi'wi' ushi'n qanday u'lken sharayatlar jarati'lg'ani'n ko'rsetedi. Bunday huquqlardi'n hesh qashan qoldan berilmesligi, kerisinshe, ja'ne de bekkemlenip bari'wi' ushi'n biz xalqi'mi'z, Watani'mi'z aldi'ndag'i' wazi'ypami'zdi' teren' an'lap, wolardi' shi'n ju'rekten wori'nlawg'a umti'li'p jasawi'mi'z kerek.

Sorawlar ha'm tapsi'rmalar:

1. Siz wo'z huquqi'n'i'zdi' bilesiz be? Wazi'ypalari'n'i'zdi' she?
2. «G'a'rezsizlik – bul yen' aldi' menen huquq degeni» degende neni tu'sinesiz?
3. Su'wretlerdegi balalar wo'z huquqlari'nan qalay paydalani'p ati'rg'ani' tuwrali' ayti'p berin'.

1

2

3

4

4. Siz wo'z huquqlari'n'i'z bekkem ha'm turaqli' boli'wi' ushi'n ne islew kerek, dep woylaysi'z?

O'ZBEKISTAN PREZIDENTI

A'ziz woqi'wshi'! Biz ana Watani'mi'z – O'zbekistani'mi'z, wo-ni'n' g'a'rezsizligi, g'a'rezsizlik ji'llari'nda yerisken tabi'slari' haqqi'nda so'z yetkende bir ulli' insanni'n' ismin hu'rmet-izzet penen tilge alami'z. Wol – O'zbekistan Respublikasi' Prezidenti Islam Karimov boli'p yesaplanadi'. Bul ism bu'gingi g'a'rezsiz O'zbekistan ma'mleketinin' ati' menen uyg'i'nlasip, birlasip ketkenligi sonshell, wolardi' bir-birinen aji'rati'p ko'z aldi'mi'zg'a keltire almaymi'z.

Prezident Islam Karimov jan'a O'zbekistan ma'mleketinin' negizin sali'wshi', biz ha'r ku'ni paydalani'p ati'rg'an barli'q unamli' wo'zgerislerdin' baslawshi'si' boli'p yesaplanadi'.

Yelimiz g'a'rezsizlikke yerisiwi ha'm du'nya sheriklesliginen mu'na'sip wori'n iyelewi, milliy ma'mleketshiligimizdin' tikleniwi, O'zbekistanni'n' Konstituciyasi', «o'zbek modeli» degen at penen du'nyada ta'n ali'ng'an rawajlani'w joli'mi'z, turmi'si'mi'zdi'n' ha'mme tarawlari'ndag'i' reformalardi'n' tabi'sli' a'melge asi'ri'li'wi'nda Jurtbasshi'mi'zdi'n' tariyx'i'y xi'zmetleri ten'siz. Bul ulli' insan sovet du'zimi toli'q hu'kimdarli'q yetip turg'an ju'da' awi'r payi'tta O'zbekistanda g'a'rezsizlik ushi'n gu'resti basladi'. Buri'ng'i' awqam respublikalari'ni'n' basshi'lari' arasi'nda birinshi boli'p jurti'mi'zda prezidentlik basqari'wi'n yengizdi.

Prezident ma'mleket basshi'si', ma'mleketimiz Quralli' Ku'shlerinin' Joqarg'i' Bas sa'rkardasi' boli'p yesaplanadi'. Wol O'zbekistan Respublikasi' puqaralari' ta'repinen uluwma xali'qli'q saylaw tiykari'nda bes ji'l mu'ddetke saylanadi'.

Prezident barli'q puqaralardi'n' huquq ha'm yerkinlikleri ta'miyinleniwini'n', Konstituciya ha'm ni'zamlar basshi'li'qqa ali'ni'wi'ni'n' kepili boli'p yesaplanadi'. O'zbekistan Prezidenti ma'mleketimizdin' ishki ha'm si'rtqi' siyasati'ni'n' tiykarg'i' bag'darlari'n belgilep beredi, wolardi'n' wori'nlani'wi'na basshi'li'q yetedi, O'zbekistan Respublikasi' xalqi' ati'nan is ju'rgizedi.

Ma'mleketlik siyasat ishki ha'm si'rtqi' siyasatqa bo'linedi. Ishki siyasat xali'qti' birden-bir maqset joli'nda birllestiriv, reformalardi' a'melge asi'ri'w, jurt ti'ni'shli'g'i'n saqlaw, ekonomikani' rawajlandi'ri'w, xali'q abadanshi'li'g'i'n ko'teriv si'yaqli' ma'selelerge qarati'ladi'. Si'rtqi' siyasat bolsa basqa ma'mleketler, xali'q arali'q sho'lkemler, ja'ha'n sheriklesligi menen dosli'q baylani'slardi', birge islesiwdi rawajlandi'ri'wg'a qarati'ladi'.

Siz yeski sovet da'wirinde a'melge asi'ri'lg'an ha'r tu'rli qi'si'mlar ha'm zorli'q-zombi'li'qlardi' ko'rmegen baxi'tli' a'wlad wa'killerisiz. Sol qi'yi'n ji'llarda jurti'mi'z bayli'qlari' ayawsi'z talandi'. Bolshevikler ha'tte ulli' babalari'mi'zdi'n' qa'birlerin ashi'p, wolardi'n' ruwxin ti'ni'shsi'zlandi'ri'wdan da qaytpadi'. Yekinshi jaha'n uri'si qarsan'i'nda Sahi'pqi'ran Amir Temur ha'm temuriyeler qa'birleri ashi'p ko'rildi. Amir Temur babami'zdi'n' wo'mir joldasi' bolg'an Biybixani'm qa'birinen tilla buyi'mlar, ha'tte ma'liyka mamami'zdi'n' bir ju'zigi barmag'i' menen qosa kesip ali'ng'ani' tariyxtan ma'lim.

Bunday nahaqli'qlar sovet hu'kimetinin son'g'i' ji'llari'na shekem ga' ashi'q, ga' jasi'ri'n tu'rde dawam yetti. Wo'tken a'sirdin' 80-ji'llari'nda «o'zbekler isi» degen jalg'an ayi'plar menen mi'n'lap biygu'na watanaslari'mi'z qamali'p ketkeni de usi'nday zuli'mli'qti'n' na'tiyjesi yedi. Buri'ng'i' woraydan kelgen Gdlyan, Ivanov degen qanxor tergewshiler basshi'li'g'i'ndag'i' toparlar hesh bir da'lil-hu'jjetsiz a'piwayi' adamlardi'n' u'ylerine basti'ri'p kirip, wolardi' qorlaydi'. Ha'tte, hayallar ha'm qi'zlardi'n' tag'i'nshaqlari'na shekem talaydi'. Wolardi' azaplap, wo'zleri yadtan toqi'g'an jalg'an hu'jjetlerge qol qoyi'wg'a ma'jbu'r yetedi.

Buri'ng'i' woraydag'i' gazeta-jurnallar bolsa do'hmet ha'm jala ga'pler menen xalqi'mi'zdi'n' ati'n pu'tkil du'nyag'a jamanatli' qi'li'wg'a uri'nadi'.

Islam Karimov 1989-ji'l 23-iyunde O'zbekistan bashsi'si' boli'p is baslag'annan son' derlik jar jag'asi'na kelip qalg'an awhaldi' du'zeti'w, jurti'mi'zda a'dalatti' tiklew ushi'n ju'da' qatti' gu'res ju'r-gizdi (bul tuwrali' Jurtbashi'mi'zdi'n' «O'zbekistan g'a'rezsizlikke yerisiw bosag'asi'nda» kitabi'nda toli'q jazi'lg'an). A'ne usi'nday gu'resler na'tiyjesinde mi'n'lap biygu'na insanlar azatli'qqa shi'g'i'p, bala-shag'asi'ni'n' bawi'ri'na qaytti'. Xalqi'mi'zdi'n' mu'ba'rek ati' aqlandi', ataq-abi'rayi' tiklendi. Watanaslari'mi'z jan'a milliy wo'zligi menen maqtani'p jasaw mu'mkinshiligine iye boldi'.

1991-ji'l 31-avgustta Prezident Islam Karimov O'zbekistan g'a'rebsizligin pu'tkil du'nyag'a ja'riyaladi'.

Ma'mleketimiz basshi'si'ni'n' milliy qa'diriyatlari'mi'zdi' tiklew tarawi'ndag'i' xi'zmetleri de ten'siz. Jurtbasshi'mi'zdi'n' baslamasi' menen tilimiz, dinimiz, milliy ma'rtebemiz, Nawri'z, Ramazan hayi't, Qurban hayi't kibi milliy bayramlari'mi'z qayta tiklendi. Watanlaslari'mi'z haj ha'm umra saparlari'na yerkin bari'p keletug'i'n boldi'. Buri'nlarini' ismi de, shi'g'armalari' da, tariyxi'y xi'zmetleri de bizden si'r tuti'lg'an ne-ne ulli' babalari'mi'z ja'ne wo'zimizge qaytti'. Wolardi'n' su'yekleri qoyi'lg'an mu'ba'rek jerler abadanlasti'ri'ldi'. Aldi'n'g'i' sa'wbetimizde ayti'lg'ani'nday, yeski qalalari'mi'zdi'n' tariyxi'y sa'neleri xali'q arali'q ko'lemde ken'nen belgilenip, wol jerlerdegi arxitekturali'q yestelikler tu'pten qayta won'landi'.

Bu'gingi ku'nde ma'mleketimiz barli'q tarawlarda tabi'slarg'a yerisip, ekonomikali'q qu'diretimiz, xalqi'mi'zdi'n' abadanshi'li'g'i', Watani'mi'zdi'n' xali'q arali'q abi'rayi' ha'm ma'rtebesi arti'p barmaqta. Qala ha'm awi'llari'mi'zdi'n' shi'rayi'na shi'ray qosi'lmaqta. Bulardi'n' ha'mmesi Prezidentimiz basshi'li'g'i'nda uzaqti' go'zlep ju'rgizilip ati'rg'an reformalardi'n' na'tiyjesi boli'p yesaplanadi'.

A'sirese, 1997-ji'li' Jurtbasshi'mi'zdi'n' baslamasi' menen islep shi'g'i'li'p, qabi'l yetilgen Kadrlar tayarlawdi'n' milliy bag'darlamasi' yelimizde 12 ji'lli'q uluwma ma'jbu'riy, biypul bilim beriw sistemasi'n yengiziwde u'lken a'hmiyetke iye boldi'.

Buri'ng'i' du'zim da'wirinde mekteplerimizdi, balalar baqshalari'n, ha'tte azg'ana won'law ushi'n da pul tabi'lmaytug'i'n yedi. G'a'rezsizlik ji'llari'nda, atap aytqanda, 2004-2009-ji'llarda jurti'mi'zdi'g'i' 1000 g'a'jaqi'n uluwma bilim beriw mektepleri tu'pten rekonstrukciya qi'li'ndi' yamasa wolardi'n' ko'pshiligi jan'adan quri'ldi'. Sonday-aq, yelimizde 1500 den arti'q licey ha'm kolledjler, 69 joqari' woqi'w worni' — universitetler, institutlar, akademiylar jaslari'mi'zdi'n' teren' bilim ha'm qa'nigelik ali'wi' ushi'n xi'zmet yetpekte.

Prezidentimizdin' milliy ma'mleketshiligimizdi tiklew, xalqi'mi'z turmi'si'ni'n' barli'q tarawlarini' reformalasti'ri'w joli'ndag'i' xi'z-

metleri wog'ada u'lken boli'p, wolardi'n' ha'mmesin atpa-at sanap woti'ri'wdi'n' imkani' joq, a'l'bette. Soni'n' ushi'n Prezident Islam Karimov ismi g'a'rezsiz ma'mleketshiligimiz, ana Watani'mi'z ti'msali'na aylani'p ketken.

Sorawlar ha'm tapsi'rmalar:

1. Siz televizorda Prezidentimizdin' so'zlerin yesitkenbisiz?
2. Ma'mleketimiz basshi'si'ni'n' qaysi' so'zleri yesin'izde qalg'an?
3. Siz, Jurtbasshi'mi'z u'mit yetkenindey, ilimlerde, shet tillerde jaqsi' wo'zlestirgen, salamat ha'm jetik insan boli'wg'a ha'reket yetesiz be? A'yne qanday ha'reket yetesiz?
4. Su'wretlerge qarap, ma'mleketimiz basshi'si'ni'n' jaslarg'a berip ati'rg'an di'qqat-itibari' tuwrali' ayti'p berin'.

1

2

3

A'meliy sabaq

IMAM BUXARIY YESTELIK KOMPLEKSI

A'ziz woqi'wshi'! Ma'mleketimizde ulli' ha'm muqa'ddes ziyarat wori'nleri' tuwrali' so'z yetilgende, watanaslari'mi'z da, si'rt yellerden kelgen sayaxatshi'lar da Imam Buxariy yestelik kompleksin birinshiler qatari'nda tilge aladi'. Bul a'jayi'p yestelik Samarqand wa'layati'ni'n' Payari'q rayoni'ndag'i' Xartan' qi'shlag'i'nda jaylasqan.

Imam Buxariy pu'tkil islam du'nyasi'nda muha'ddisler sultani' dep ta'n ali'ng'an.

Bul ulli' insanni'n' qa'biri a'zim Saraqand qalasi'ni'n' arqa ta're-pinde, bar-jog'i' woti'z kilometrdey uzaqli'qta jaylasqani'na qara-

mastan, buri'ng'i' SSSR da'wirinde ko'p ji'llar dawami'nda qarawsiz qali'p ketken yedi. Bul jerde a'ziz-a'wliyenin' qa'biri bar yekenligin hesh kim qi'yali'na da keltirmegen. Keyin ala bir waqi'ya sebepli Imam Buxariydin' qa'biri ani'qlani'p, wol jerde ko'rimsiz g'ana bir maqbara quri'lg'an.

«Ha'dis» arabsha so'z boli'p, xabar, jan'ali'q degen ma'nilerdi, Muhammed a'layhissalamni'n' aytqan so'zleri, islegan isleri ha'm ko'rsetpeleri haqqi'ndag'i' ra'wiyatlardi' bildiredi.

Imam Buxariy ziyoratxanasi' tek g'a'rezsizlikke yeriskenimizden son' g'ana ha'r ta'repleme abadanlasti'ri'li'p, ha'zirgi saltanatli' ko'rinite qaytadan quri'ldi'.

«Muha'ddis» arabsha so'z boli'p, ha'dis ra'wiyat yetiwshi, ha'dislerdi toplaw, tan'law ha'm wolarg'a tu'sinikler beriw menen shug'i'llanatug'i'n ali'm degendi an'latadi'.

Da'slep, 1997-ji'li' dekabr ayi'nda Prezidentimiz Islam Karimovti'n' aldi'nda Imam Buxariy kompleksinin' jan'a joybari' dodalandi'. Mine usi' ji'ynali'sta Jurtbasshi'mi'z bolajaq komplekstin' ishki ha'm si'rtqi' ko'rinishi, bul jerde quri'latug'i'n ha'r bir imarat, wolardi'n' gu'mbezleri, da'rwazalar, ha'tte, u'stinlerdin' qanday boli'wi'na shekem quri'li'sshi' ha'm injenerlerge kerekli ma'sla'ha'tler berdi.

«Imam Buxariy yestelik kompleksindeki basli' woray — bul dani'shpan babami'zdi'n' qa'bir-maqbarasi' boli'p yesaplanadi', — deydi Jurtbasshi'mi'z dodalaw dawami'nda. — Pu'tkil du'nyadan millionlap adamlar aldi' menen usi' qa'birdi ziyoratlaw ushi'n, wo'zlerin pa'klew, ruwxii'y tazalaw ha'm sawap yetiw ushi'n keledi. Soni'n' ushi'n, menin' na'zerimde, biz arxitekturali'q she-shimnin' worayi'na Imam Buxariy qa'bir-maqbarasi'n qoyi'wi'mi'z za'ru'r».

Ma'mleketimiz basshi'si' usi' komplekstin' wo'zine ta'n kelbetke iye boli'wi' lazi'mli'g'i'n qayta-qayta uqti'radi': «Bul yestelik ti'm-sali'nda ata-babalari'mi'zdan miyras boli'p kiyati'rg'an arxitekturali'q da'stu'rler, Shi'g'i's filosofiyasi'ni'n' ju'regi bolg'an Samarqand,

**Imam Buxariy
maqbarasi'**

Buxara, Xiywani'n' tariyxi'y yesteliklerinde mo'r lengen ten'siz do'retiwshilik uslublari' ayqi'n sa'wleleniwi tiyis».

Mine usi' ji'ynali'sta komplekstin' imarati' ushi'n materiallar qanday boli'wi' kerekligi tuwrali' da so'z yetilip, bul boyi'nsha da ani'q ha'm puqta ko'rsetpeler beriledi: «Bizde a'zelden tariyxi'y-arxitekturali'q yestelikler pisken gerbishten quri'lg'an. Bunda ta'biyg'i'y i'qli'm sharayatlarimi'z, si'rtqi' wortali'q ta'siri ha'r ta'repleme yesapqa ali'ng'an. Imaratlardi'n' diywallari' g'ana yemes, ha'wliler, meshit-medreselerdin' maydانشalari' da pisken, yag'ni'y «musi'lmani'» gerbish penen qaplang'an. Imam Buxariy kompleksin quri'wda da usi'lay isleniwi kerek».

Prezidentimiz ata-babalari'mi'z qurg'an a'yyemgi imaratlardi'n' yen' tiykgari' wo'zgesheliklerine itibar qatari'p, pikirin dawam yettiredi: «Birinshisi — gerbish, yekinshisi — u'stin. Milliy imarat quri'w da'stu'rinin' yeki tiykgari' tayani'shi' usi'. Soni'n' ushi'n da Imam Buxariy meshit-medresesi kompleksinde «musi'lmani'» gerbishten tawi'p isletesiz. Ja'ne bir pikir sonnan ibarat, maqbarani'n' yeki ta'repinde aldi' ashi'q a'ywan quri'w tuwrali' woylap ko'riw za'ru'r. A'ywang'a woyma nag'i's sali'ng'an jetpis to'rt u'stin tayarlap wornati'lsa, wol biyta'kirar ko'riniske iye bolg'an bolar yedi. U'stinlerdin' sapasi'na, a'sirese, ag'ashi'na ayi'ri'qsha itibar beriw kerek. Shi'nar, arsha, g'oza ha'm gu'jim si'yaqli' jergilikli ag'ashlardan bolsa, ja'ne de jaqsi'. U'stinlerdin' bir bo'legin tayarlaw ushi'n Xorezm ustalari'na, bir bo'legi ushi'n Samarqand ha'm Buxara ustalari'na, ja'ne bir bo'legi ushi'n ferg'anali' ustalarg'a buyi'rtpa

beriw kerek. A'yan pa'tiklerin bezew islerinde de barli'q wa'layatlardi'n' ustalari' qatnassa, bul haqi'yqattan da uluwma milliy ha'm uluwma xaliqli'q yestelik boladi».

Arxitektorlar, quri'li'sshi'lar ha'm ustalar Prezidentimizdin' so'zlerinen ilhamlani'p, u'lken ku'sh-g'ayrat penen iske kiristi. Mine usi' woy-pikirler tiykari'nda Imam Buxariy kompleksi joybari'ni'n' pu'tkilley jan'a u'lgisi jarati'ldi'. Keyninen de Jurtbasshi'mi'z bul temag'a bir neshe ma'rte qayti'p, ha'r sapari' jan'a-jan'a usi'ni's-pikirleri menen joybardi' toli'qti'ri'p, bayi'ti'p bard'i'. Al 1998-ji'li jazda quri'li's maydani'na kelip, ju'rgizilip ati'rg'an jumi'slar menen jaqi'nnan tani'sti', quri'li'sshi' ha'm qa'nigeler menen pikirlesip, qi'mbatli' ma'sla'ha'tler berdi.

JAQSI'LI'QTI'N' SI'YLI'G'I

Solay yetip, 1998-ji'ldi'n' oktyabr ayi'nda kompleks quri'li'si' pitkerildi. Wol 23-oktyabrde Imam Buxariydin' 1225 ji'lli'q yubiley sa'nesine bag'i'shlani'p saltanatli' tu'rde ashi'ldi'. Sol ku'ni ulli' babami'zdi'n' tuwi'lg'an sa'nesi mu'na'sibeti menen du'nyani'n' tu'rli ma'mleketlerinen bul jerge kelgen abi'rayli' miymanlar – ataqli' diniy ulamalar, ilim ha'm ma'deniyat g'ayratkeleri, xali'q arali'q sho'lkemlerdin' wa'killeri, watanlaslari'mi'z aldi'nda ma'mleketimiz basshi'si' shi'g'i'p so'yledi. A'sirese, Jurtbasshi'mi'zdi'n' to'mendegi so'zleri ji'ynalg'anlardi'n' qa'lbinde, ju'reginde mo'rlenip qaldi':

«Muqa'ddes Quran ayati'nda atap wo'tilgenindey, «Jaqsili'qti'n' si'yli'g'i' tek jaqsili'qdur»...

...Azatli'g'i'mi'zdi'n' da'slepki ji'llari'nan-aq biz Imam Buxariy maqbarasi'n usi' insanni'n' sha'n-sha'wketine mu'na'sip, do'gerek-a'tirapi' go'zzal ma'kang'a, ziyaratqa kelgen mo'min-musi'lmanlarg'a ruwx'i'y-ma'nawiy ku'sh bag'i'shlaytug'i'n ziyaratxanag'a aylandi'ri'wdi' niyet yetken yedik. Allani'n' inayati' menen iygilikli niyetimiz wori'nlang'an usi' qutli' ku'nde men bul saltanatli' yestelik

kompleksinin' tek ziyoratxana yemes, al go'zzal O'zbekis-tani'mi'zdi' pu'tkil du'nyag'a tani'tatug'i'n, ha'r bir insandi' wo'mir ha'm ma'n'gilik haqqi'nda woylandi'ratug'i'n a'ziz ma'kan boli'p qali'wi'na isenemen»¹.

Haqi'yqati'nda da, bul yestelik xalqi'mi'z, Watani'mi'zdi'n' ulli' muqa'ddes perzentine, woni'n' su'yegi qoyi'lg'an teberik jerge hu'rmet-izzetimizdin' a'meliy ko'rinisi boli'p yesaplanadi'.

Imam Buxariy kompleksinin' uluwma maydani' 10 gek-tardi' quraydi'. U'lken da'rwazadan ishkerige kiriwin'iz benen Imam Buxariy babami'zdi'n' saltanatli' maqbarasi' ko'zge taslanadi'. Wol ko'k gu'mbezli, qi'mbat baha taslar, shi'g'i's-qa ta'n nag'i'slar menen bezetilgen. Maqbarani'n' yeki ta'repinde aldi' ashi'q, woyma nag'i'sli' jetpis to'rt u'stinnen ibarat u'lken hawali' a'ywan quri'lg'an.

Shi'nar, arsha, g'oz a ha'm gu'jim ag'ashlari'nan jasalg'an a'ywan u'stinlerin xorezmi, samarqandli', buxarali' ha'm ferg'anali' ustalar tayarlag'an. A'ywan pa'tiklerin bezewde de yelimizdin' barli'q wa'layatlari'nan sheber usta ha'm nag'i's woyi'wshi'lar qatnasqan. Usi'layi'nsha Imam Buxariy kompleksi, shi'ni'nda da, uluwma milliy ha'm uluwma xali'qli'q a'hmiyetke iye yestelik si'pati'nda quri'ldi'.

Ha'zirgi ku'nde bul jerde jurti'mi'zdan, ja'ha'ndegi musi'lman ma'mleketlerinen ju'zlep, mi'n'lap insanlar ziyoratqa keledi. Wolar Imam Buxariy babami'zdi' yad yetip, usi' kompleksti u'lken qi'zi'g'i'wshi'li'q penen tamasha yetedi.

Sorawlar ha'm tapsi'rmalar:

1. Siz qanday ha'disti yadtan bilesiz?
2. Imam Buxariy ziyoratxanasini' buri'ng'i' du'zim da'wirinde ne ushi'n qarawsi'z qali'p ketken, dep woylaysi'z?

¹ **Islam Karimov.** Ma'nawiy jetilisiw joli'nda. —T.: «O'zbekistan» baspa-poligrafiya do'retiwshilik u'yi, 1998-ji'l, 444, 450-betler.

3. Imam Buxariy maqbarasi'n su'wretlerdegi Amir Temur ha'm Imam Moturidiy maqbaralari' menen sali'sti'ri'p ko'rin'. Wolar-di'n' gu'mbezlerinde, nag'i'slari'nda qanday uqsasli'qlar ha'm parq bar?

1

2

3

WATANIMIZ TI'MSALLARI

A'ziz woqi'wshi! Insanlar du'nyadag'i' predmet-ha'diyselerdi, wolardi'n' wo'zgesheligin ha'm belgilerin ani'q bayanlaw, jaqsi' ko'z aldi'na keltiriw ushi'n tu'rli ti'msallardan paydalanadi'. Ti'msallar formasi', mazmun-mag'anasi'na ko're bir-birinen parqlanadi'. A'yyemgi zamanlarda adamlar qudaylardi' wo'zlerinshe ko'z aldi'na keltirip, ha'r tu'rli kishkene ha'ykeller, but ha'm idollar jasag'an. Wolarda qudaylar ga' adam, ga' perishte tu'rinde su'wretlengen. A'sirese, ko'rkem a'debiyatta ti'msallar ju'da' ko'p. Ma'selen, biz woqi'g'an qosi'q, gu'rrin' yamasa yerteklerde analar quyashqa, go'zzal qi'zlar ayg'a, ma'rt jigitler ari'slang'a, wolardi'n' ushqi'r tulparlari' bolsa samalg'a yamasa shaqmaqqa uqsati'ladi'. Bulardi'n' ha'mmesi ko'rkem ti'msallar delinedi.

Ti'msal qanday da bir na'rsenin' uqsasi', woni'n' mazmun-mag'anasi'n wo'z ishine alg'an ra'mziy sa'wleleniwi boli'p yesaplanadi'.

Du'nyadag'i' yen' ulli' ha'm a'ziz qa'diriyat bolg'ani' ushi'n Watanni'n' da ti'msali' ko'p. Watanni'n' ti'msallari' ra'smiy ha'm ra'smiy yemes, tariyxi'y ha'm zamanago'y boli'wi' mu'mkin. Yelimizdin' ma'mleketlik ni'shanlari' — bayrag'i'mi'z, gerbimiz ha'm gimnimiz ra'smiy ti'msallar boli'p yesaplanadi'. Sonday-aq, Prezident, hu'kimet, Konstituciyami'z, ma'mleketlik til, paytaxti'mi'z, milliy valyutami'z da ma'mleketshiligimizdin' yen' a'hmiyetli belgileri, ti'msallari' boli'p yesaplanadi'.

Ra'smiy ti'msallardi'n' mazmun-mag'anasi', statusi' ma'mleket Konstituciyasi'nda ha'm tiyisli ni'zamlarda belgilep

qoyi'ladi'. Wolar Watani'mi'zdi'n' abi'rayi' ha'm maqtani'shi', g'a'rezsizlik ha'm suverenitetin' ra'mzi si'pati'nda ni'zam menen qorg'aladi'. Wolardi' biliw ha'm hu'rmet yetiw, ko'z qarashi'g'i'nday asi'raw ha'r bir puqarani'n' wazi'ypasi' boli'p yesaplanadi'.

Watanni'n' muqa'ddes ti'msallari' xali'qti' birlestirip, woni' birden-bir maqsetke qaray umti'li'p jasawg'a, ha'r qanday sharayatta da wo'z jurti'ni'n' ma'pleri ushi'n gu'resiwge shaqi'radi'.

! O'zbekistan Respublikasi'ni'n' ma'mleketlik bayrag'i' 1991-ji'li' 18-noyabrde qabi'l yetilgen.

Bayraqtag'i' ko'k ren' — tirishilikti, wo'mirdi an'lati'wshi' ma'n'gi aspan ha'm suw ti'msali'. Aq ren' — ti'ni'shli'q ti'msali', xalqi-mi'zdi'n' haq niyetli ha'm iygilikli umti'li'slari'n wo'zinde ja'mlegen. Jasi'l ren' bolsa ta'biyatti'n' jan'alani'w ti'msali' boli'p yesaplanadi'. Wol a'zel-a'zelden na'wqi'ranli'q, u'mit, shadi'-qurramli'q ti'msali' boli'p yesaplang'an. Bayraqtag'i' qi'zi'l si'zi'qlar xalqi'mi'z ta'nindegi ku'sh-g'ayrat ha'm qu'diret belgisi. Wol — g'a'rezsizlik joli'ndag'i' gu'reslerdi de an'latadi'. Yari'm ay su'wreti xalqi'mi'zdi'n' islam dini da'stu'rlerine sadiqli'g'i' menen baylani'sli' boli'p, wol jan'a turmi's, yag'ni'y g'a'rezsizlikti an'latadi'. Bayraqtag'i' won yeki juldi'z aspan a'lemindegi won yeki juldi'zdi' bildiredi.

! O'zbekistan Respublikasi'ni'n' ma'mleketlik gerbi 1992-ji'l 2-iyulde qabi'l yetilgen.

Gerbtin' shep ta'repinde biyday masaqlari', won' ta'repinde bolsa ashi'li'p turg'an paxta shaqalari' bayrag'i'mi'z su'wreti tu'sirilgen lenta menen woralg'an. Gerbtin' wortasi'nda uzaqtag'i' tawlar ha'm da'ryalarg'a tutasqan tegislikler boylap quyash alti'n nurlari'n shashi'p turi'пти'. Gerbtin' joqarg'i' bo'liminde Shi'g'i'sta musamman dep atalatug'i'n segiz mu'yeshli juldi'z su'wretlengen. Musammanni'n' ishinde yari'm ay ha'm juldi'z sa'wlelengen. Gerbtin' aldi'n'g'i' bo'liminde, worayda qanatlarin' jayg'an Qumay qus turi'пти'. Gerbtin' to'mengi bo'liminde O'zbekistan Respublikasi' bayrag'i'n an'lati'wshi' lentani'n' wortasi'nda «O'zbekistan» dep jazi'p qoyil'g'an.

A'ziz woqi'wshi', du'kanda yeki shi'rayli' futbolka turi'пти'. Birewine ma'mleketlik gerb, yekinishisine bolsa si'rt yeldin' ataqli' futbolshi'si'ni'n' su'wreti tu'sirilgen. Siz wolar-di'n' qaysi'si'n tan'lag'an bolar yedin'iz?

O'zbekistan gimni 1992-ji'li' 10-dekabrde qabi'l yetilgen boli'p, woni'n' tekstin O'zbekistan Qaharmani' Abdulla Ari-pov, namasi'n bolsa kompozitor Mutavakkil Burxanov jazg'an.

Ma'mleketimiz gimninde Watani'mi'zdi'n' biyta'kirar go'zzalli'g'i', xalqi'mi'zdi'n' a'jayi'p pazi'yletleri, g'a'rezsizligimizdin' ma'n'giligi, jarqi'n keleshegimiz, jas a'wlad Watanni'n' su'yenishi yekeni ji'rlanadi'.

O'zbekistan puqarasi' bolg'an ha'r bir insan ma'mle- ketimiz gimnin yaddan biliwi ha'm woni'n' ma'nisin teren' tu'sinip, ayta ali'wi' kerek.

Du'nyada ra'smiy yemes ti'msallar da ko'p. Ma'selen, Amerika Qurama Shtatlari' degende, Azatli'q monumenti, Franciya degende, Eyfel minarasi', Qi'tay Xali'q Respublikasi' degende, Ulli' Qi'tay diywali', Hindistan degende, Tajmahal yesteligi yadqa tu'sedi. Al bizin' jurti'mi'z tuwrali' so'z yetilgende, ko'pshilik Samarqand, Bu-xara ha'm Xiywa, Tashkent qalalari'mi'zdi', Registan, Ark, Ha'zireti

Imam kibi arxitektura yestelikleri, Buxariy, Termiziy, Xorezmiy, Samarqandiy, Toshkandiy kibi ismleri menen du'nyag'a tani'lg'an ulli' dani'shpanlari'mi'zdi' ko'z aldi'na keltiredi.

Jurttan ali'sta ju'rip, woni' sag'i'nsaq, u'lkemizdin' shiyrin-sheker miyweleri, go'zzal qalalar ha'm awi'llari'n, a'piwayi' ha'm kishipeyil insanlari'n yeske alami'z. Usi'lardi'n' ha'mmesi ti'msali'nda jannan a'ziz Watani'mi'zdi' ko'rgendey bolami'z.

WATAN SAG'I'NI'SHI'

Ta'g'dirdin' talabi'na bola Hindistan topi'rag'i'nda jasap, bul u'lkede qu'diretli ma'mleketke tiykar salg'an Zahiriddin Muhammad Babur babami'z mudami' ana jurt sag'i'ni'shi' menen jasag'an. Bul ulli' insan ushi'n qa'dirdan diyardan ali'p kelingan, woni' yesletetug'i'n ha'r qanday na'rse Watan ti'msali' boli'p ko'rinedi. Woni'n' wo'zi jazi'wi'na qarag'anda, jurti'mi'zdan apari'lg'an qawi'ndi' iyiskep, jas baladay wo'ksip-wo'ksip ji'lag'an yeken. Sebebi mine usi' ma'writte wol insan Watanni'n' iyisin sezgendey boladi', ali's balali'q ji'llari' wo'tken demlerin an'saydi'. Watang'a qarap juwi'rg'i'si', misli qanat baylap ushq'i'si' keledi. Tilekke qarsi', joldi'n' uzaqli'g'i', hind diyari'nda ma'mleketlik isler menen pu'tkilley baylani'p qalg'ani' ushi'n ju'reginde zildey a'rman boli'p jatqan bul arzi'w-u'mitti a'melge asi'ri'wdi'n' mu'mkinshiligi bolmaydi'.

Watani'mi'zdi'n' tariyx'i'y ti'msallari' degende, a'yyemgi qalalari'mi'z ha'm a'sirler dawami'nda wolardi'n' ti'msali' boli'p kiyati'rg'an yesteliklerdi ko'z aldi'mi'zg'a keltiremiz. Zamanago'y ti'msallar bolsa bu'gingi da'wir na'pesin, xalqi'mi'zdi'n' ha'zirgi ku'ndegi arzi'w-umti'li'slari'n sa'wlelendiredi. Ma'selen, a'yyemgi Buxara worayi'ndag'i' Minarayi' Ka'lan yesteligi ko'p ji'llar dawami'nda qalani'n' wo'zine ta'n ti'msali' boli'p kelgen. 2010-ji'li' Prezidentimiz baslamasi' menen quri'lg'an «A'yyemgi ha'm ma'n'gi Buxara» monumenti bolsa usi' muqa'ddes diyardag'i' ko'rkemlik joli' menen jarati'lg'an zamanago'y ti'msali'na aylandi'.

Ulli' Sahi'pqi'ran babami'z Shahrizabzdag'i' saltanatli' Aqsaraydi' wo'z ku'sh-qu'diretinin' wo'shpes ti'msali' si'pati'nda qurdi'rg'an. Soni'n' ushi'n da woni'n' man'layshasi'nda «Kim de kim bizin' ku'sh-qu'diretimizge gu'man keltirse, qurdi'rg'an imaratlari'mi'zg'a na'zer salsi'n» degen so'zlerdi jazdi'ri'p qoyg'an. 1996-ji'li' bul yes-telikke tutas maydanda Amir Temur babami'zdi'n' ha'ykeli worna-ti'ldi'. Wol qalani'n' zamanago'y ti'msali'na aylandi'.

Sonday-aq, Samarqandtag'i' Shahi'-Zinda, Biybixani'm, Registan yestelikleri qatari'na g'a'rezsizlik ji'llari'nda Imam Buxariy, Imam Moturidiy kompleksleri ha'm basqa da ko'plep yestelikler qosi'lg'ani' jurti'mi'zda a'yyemgi ti'msallari'mi'zdi' asi'rap-abaylaw menen birge, xalqi'mi'zdi'n' bu'gingi arzi'w-umti'li'slari', do'retiwshilik islerinin' jarqi'n ko'rinisi bolg'an zamanago'y ti'msallardi' jarati'wg'a da u'lken itibar berilip ati'rg'ani'n ko'rsetedi. Ma'selen, Watani'mi'z paytaxti' Tashkent qalasi'ndag'i' G'a'rezsizlik maydani'nda boy tiklegen Iygilik arkasi', G'a'rezsizlik ha'm iygilik monumenti xalqi'mi'zdi'n' joqari' arzi'w-umti'li'slari'ni'n' ti'msallari' boli'p yesaplanadi'. Biz bul ti'm-sallardi'n' ha'r birinde, tamshi'da quyash sa'wlelengenindey, Wata-ni'mi'zdi'n' go'zzal ha'm i'nti'qti'ratug'i'n kelbetin ko'remiz.

Sorawlar ha'm tapsi'rmalar:

1. Siz wo'z qalan'i'z yaki awi'li'n'i'z ti'msali'n nelerde ko'resiz?
2. Si'rt yellerden kelgen miymanlarg'a O'zbekistan ti'msali' si'pa-ti'nda neni sawg'a yetken bolar yedin'iz?
3. Ma'mleketimiz gimnin ayti'p berin'.
4. Su'wretler arasi'nan tariyx'i'y ha'm zamanago'y ti'msallardi' aji'-rati'n'.

O'ZBEKISTAN KONSTITUCIYASI'

A'ziz woqi'wshi! O'zbekistan Konstituciyasi' Watani'mi'z g'a'rezsizliginin' ulli' ti' msallari'nan biri, ha'r bir watanlasi'mi'zdi'n huquq ha'm yerkinliklerine huquqi'y jaqтан kepillik bere-tug'i'n ma'mlekettin' bas hu'jjeti boli'p yesapla-nadi'. Yelimmizde qabi'l yetiletug'i'n barli'q ni'zamlar Konstituciyami'z tiykari'nda tayarla-nadi' ha'm tasti'yi'qlanadi', turmi'sqa yengiziledi. Sonli'qtan da Konstituciyani' Tiykarg'i' ni'za-mi'mi'z dep ataymi'z.

«Konstituciya» so'zi lati'n tilinen ali'ng'an boli'p, wornati'w, du'zilis degen ma'nislerdi an'latadi'. Ha'zirgi ku'nde insan, ma'mleket ha'm ja'miyettin' huquq ha'm wazi'ypalari'n ha'r ta'repleme ta'rtipke salatug'i'n, joqarg'i' yuridikali'q ku'sh-ke iye bolg'an, basqa ni'zamlarg'a tiykar, ma'mleket g'a'rezsiz-liginin' kepili boli'p xi'zmet yetetug'i'n ni'zam hu'jjeti ma'nisinde qollani'ladi'.

Konstituciya, ko'lemi wonsha u'lken bolmasa da, ma'm-leketimizdin' siyasiy quri'li'si', socialli'q-ekonomikali'q rawaj-lani'wi', ma'mleket ha'm puqarani'n', ja'miyetlik du'zilmeler-din' barli'q huquq ha'm wazi'ypalari'na tiyisli ma'selelerdi wo'z ishine alg'ani', wolardi'n' huquqi'y negizin belgilep bergeni ushi'n woni' turmi'si'mi'zdi'n' bas ni'zami' deymiz.

Konstituciyami'z xalqi'mi'z, ma'mleketimiz, ja'miyetimiz turmi'-si'nda, rawajlani'wi'nda u'lken a'hmiyetke iye bolg'ani' ushi'n da woni' ha'r birimiz teren' u'yreniwimiz, turmi'sta, woqi'wda, jumi'sta woni'n' talaplari'n basshi'li'qqa ali'p jasawi'mi'z kerek. Bul — ha'm-memizdin' puqarali'q wazi'ypami'z.

Konstituciya – ma'mlekettin' huquqi'y tiykari', ti'rnag'i' boli'p yesaplanadi'. Bul tiykardi' salg'an, bekkemlegen, yag'ni'y Konstituciyami'zdi' islep shi'g'i'w ha'm ja'ne de jetilistiriwdin' negizgi baslawshi'si' Prezidentimiz boli'p yesaplanadi'.

O'zbekistan Konstituciyasi' 1992-ji'li' 8-dekabrde qabi'l yetilgen.

Mine usi' sa'ne ma'mleketimizde ha'r ji'li' Konstituciya ku'ni si'pati'nda bayramlanadi'. Bul bayram qarsan'i'nda Jurtbasshi'mi'z Aqsaray rezidenciyasi'nda Watani'mi'zdi'n' joqari' ataqlari', orden ha'm medallar menen si'yli'qlang'an watanaslari'mi'zg'a usi' si'yli'qlardi' saltanatli' tu'rde tapsi'radi'. Bunday ilajlar paytaxti'mi'z Tashkent qalasi'nda, wa'layatlari'mi'zda da boli'p wo'tedi.

Konstituciyami'zdi'n' 13-statyasi'na muwapi'q, «insan, woni'n' wo'miri, yerkinligi, abi'rayi' ha'm basqa da qol qati'lmaytug'i'n huquqlari' joqari' qa'diriyat boli'p yesaplanadi'»¹.

Joqari'da atap wo'tilgen ilajlardi'n' a'yne Konstituciya bayrami' ku'nlerinde wo'tkeriliwin «insan, woni'n' wo'miri, yerkinligi, abi'rayi', qa'dir-qi'mbati' ha'm basqa da qol qati'lmas huquqlari' joqari' qa'diriyat boli'p yesaplanadi'» degen qag'i'ydag'a baylani'sti'ri'p tu'sindirin'.

Usi' ku'nleri Tashkent qalasi'ndag'i' «O'zbekistan» a'njumanlar sarayi'nda Konstituciya ku'nine bag'i'shlang'an ja'ne bir u'lken ilaj wo'tkeriledi. Wonda Prezidentimiz Islam Karimov bayanat islep, g'a'rezsiz O'zbekistanni'n' rawajlani'wi'nda Konstituciyani'n' a'hmiyeti ten'siz yekeni, Tiykarg'i' Ni'zami'mi'zda belgilep qoyi'lg'an

¹ O'zbekistan Respublikasi'ni'n' Konstituciyasi'. –T.: «O'zbekistan» baspa-poligrafiya do'retiwshilik u'yi, 2014-ji'l, 6-bet.

maqset-wazi'ypalardi' a'melge asi'ri'wda xalqi'mi'z qanday tabi'slarg'a yeriskeni, soni'n' menen birge, aldi'mi'zda turg'an aktual ma'seleler boyi'nsha jan'a pikir ha'm ideyalardi' bayan yetedi.

Jurti'mi'zda 1997-ji'ldan baslap ha'r bir ji'lg'a wo'z aldi'na at berip kelinbekte. Ha'r bir ji'l boyi'nsha ma'mleketlik bag'darlama qabi'l yetilip, u'lken isler a'melge asi'ri'lmaqta. Mine usi' jumi's-lardi'n' negizi, jobasi', wolardi' a'melge asi'ri'w jol-jori'qlari' da a'yne Konstituciya ku'ninde beliglep ali'nadi'.

O'zbekistan Konstituciyasi' «Kirisiv», 6 bo'lim, 26 bap, 128 statyadan ibarat.

Konstituciyami'zda yelimizde jasap ati'rg'an hesh bir insan, socialli'q topar ha'm qatlamlardi'n' ma'pleri, huquq ha'm yerkinlikleri itibardan shette qalmag'an. Sonli'qtan da woni' pu'tkil ja'miyetimizdi birlestiriwge xi'zmet yetetug'i'n uluwma milliy hu'jjet, xalqi'mi'z woy-pikirinin' a'jayi'p u'lgisi dep ataymi'z. Soni'n' ishinde, ma'mleketimizdin' siz si'yaqli' jaslari'ni'n' huquq ha'm ma'pleri de Tiykarg'i' Ni'zami'mi'zda sa'wlelengen. Ma'selen, «Ha'r kim bilim ali'w huquqi'na iye. Biypul uluwma bilim ali'wg'a ma'mleket ta'repinen kepillik beriledi» (41-statya), «Anali'q ha'm balali'q ma'mleket ta'repinen qorg'aladi'» (65-statya) kibi bir qatar qag'i'yda ha'm normalar mine usi'ni'n' da'lili boli'p yesaplanadi'.

Biz Watani'mi'zdi' shi'n ju'rekten su'yetug'i'n, wog'an sadi'q boli'p, pidayi'li'q penen jasaytug'i'n sanali' puqara boli'w ushi'n Konstituciyami'zdi', woni'n' tiykari'nda qabi'l yetilgen ni'zamlardi' jaqsi' biliwimiz kerek. Bul bizge turmi'sta duri's joldi' tan'law, tu'rli mashqalalardi' aqi'lg'a muwapi'q sheshiwde ja'rdem beredi.

Tiykarg'i' Ni'zami'mi'z biz ushi'n jigerlilik, maqtani'sh deregi boli'p yesaplanadi'. Woni'n' ha'r bir statyasi'n woqi'g'anda wol bergen imkaniyatlardan paydalani'p, wo'z aldi'mi'zg'a qoyg'an iygilikli

maqsatlerge yeriskende biz qanday ulli' xali'q, ulli' Watanni'n' perzenti yekanimizdi ish-ishimizden sezemiz. Ja'ne de biyik sheklerdi go'zlep jasawg'a ha'reket yetemiz.

Sorawlar ha'm tapsi'rmalar:

1. Siz wo'zin'izdin' biypul bilim ali'w huquqi'n'i'zdan qalay pay-dalani'p ati'rsi'z?
2. Ja'ne qanday huquqlari'n'i'zdi' bilesiz?
3. Siz Konstituciyami'zdi' u'yreniwdi qa'leysiz be?
4. Su'wretlerge qarap, Konstituciyami'zda belgilep qoyi'lg'an insan huquqlari' tuwrali' ayti'p berin'.

1

2

3

4

TA'KIRARLAW

«O'ZBEKISTAN DEP ATALADI» TEMASI BOY'NSHA SORAWLAR

1. O'zbekistan qaysi' aymaqta joylasqan?
2. Ma'mleketimiz qaysi' ma'mleketler menen shegaralas?
3. O'zbekistanni'n' uluwma jer maydani' qansha?
4. Ma'mleketimiz aymag'i'nan qanday u'lken da'ryalar ag'i'p wo'tedi?
5. Yelimiz aymag'i' qaysi' tawlar menen woralg'an?
7. Su'wretlerge qarap, jurti'mi'zda qanday avtomobil zavodlari' bar yekenin ko'rsetin'.

TESTLER

1. O'zbekistan qaysi' aymaqta joylasqan?

A) Tu'slik Aziya	C) Worayli'q Aziya
B) Shi'g'i's Evropa	D) Lati'n Amerikasi'

2. O'zbekistan tu'slik-shi'g'i'sta qaysi' ma'mleket penen shegaralas?

A) A'zerbayjan	C) Ta'jikistan
B) Rossiya Federaciyasi'	D) Tu'rkmenistan

3. Ma'mleketimizdin' uluwma jer maydani' neshe kvadrat kilometr quraydi'?

A) 300 mi'n' kvadrat kilometr	C) 447 mi'n' 400 kvadrat kilometr
B) 749 mi'n' 329 kvadrat kilometr	D) 942 mi'n' 23 kvadrat kilometr

4. Ma'mleketimiz aymag'i'nan Worayli'q Aziyani'n' qaysi' u'lken da'ryalari' ag'i'p wo'tedi?

- A) Aqda'rya ha'm Qarada'rya C) A'miwda'rya ha'm Si'rda'rya
B) Qashqada'rya ha'm Surxanda'rya D) Volga ha'm Dnepr

«O'ZBEKISTAN XALQI'» TEMASI' BOYI'NSHA SORAWLAR

1. «Xali'q» so'zinin' ma'nisin tu'sindirin'.
2. «O'zbekistan» so'zi qanday ma'nisti bildiredi?
3. «O'zbek xalqi'» ha'm «O'zbekistan xalqi'» degen so'zler bir tu'rli ma'nisti an'lata ma'?
4. Yelimizde qansha millet ha'm xali'q wa'killeri jasadidi'?
5. Tiykarg'i' Ni'zami'mi'zda O'zbekistan xalqi' tuwrali' ne dep ayti'lg'an?
6. Su'wretlerge qarap, o'zbek xalqi'ni'n' du'nyadag'i' yen' a'yyemgi xali'qlardan biri yekeni tuwrali' ayti'p berin'.

TESTLER

1. O'zbekistan xalqi' degende kimdi tu'sinemiz?

- A) O'zbeklerdi D) Milletine qaramastan, barli'q
B) Jurti'mi'z miynetkeshlerin O'zbekistan Respublikasi'
C) Qala ha'm awi'l xalqi'n puqaralari'n

2. «Xali'q» so'zi qanday ma'nisti an'latadi'?

- A) Xalayi'q degen ma'nisti C) Puqara degen ma'nisti
B) Alaman degen ma'nisti D) Jarati'lg'an degen ma'nisti

3. O'zbek xalqi' degende kimlerdi tu'sinemiz?

- A) O'zbekistandag'i' o'zbeklerdi D) Du'nyadag'i' o'zbek milletine
B) Si'rt yellerdegi o'zbeklerdi tiyisli barli'q insanalardi'
C) O'zbek tilinde so'ylesetug'i'n xali'qti'

4. Yelimizde ...dan arti'q millet ha'm xali'q wa'killeri jasaydi'.

- A) 130 dan arti'q
 B) 100 den arti'q
 C) 50 ge shamalas
 D) 200 den arti'q

**«O'ZBEKISTAN MA'MLEKETI» TEMASI'
 BOYI'NSHA SORAWLAR**

1. Ma'mleketimiz aymag'i'nda qanday ma'mleketler bolg'an?
2. Amir Temur babami'z qaysi' qalani' wo'z ma'mleketinin' paytaxti' yetip belgilegen?
3. Amir Temur jurti'mi'zdi' qanday basqi'nshi'lardan azat yetti?
4. Biz qashannan baslap milliy ma'mleketshiligimizdi tiklewge kiristik?
5. Du'nya sheriklesligi degende neni tu'sinemiz?
6. O'zbekistan qanday ma'mleket?
7. Su'wretlerge qarap, ma'mleketimiz jarati'p bergen imkaniyatlar tuwrali' ayti'p berin'.

TESTLER

1. Qaysi' a'yyemgi kitap yelimiz aymag'i'nda jarati'lg'an?

- A) «Ramayana»
 B) «Don Kixot»
 C) «Maxabxarat»
 D) «Avesto»

2. «Worda» so'zi ... degen ma'nisti an'latadi'.

- A) Wortali'qtag'i' jer, woray
 B) Qala
 C) Qi'shlaq
 D) U'y

3. Samarqandti' qaysi' ulli' ma'mleketlik g'ayratker wo'z ma'mleketinin' paytaxti' yetip belgilegen?

- A) Abdullaxan
 B) Jalaliddin Manguberdi
 C) Amir Temur
 D) Tumaris

4. O'zbekistan BMShe ag'za bolg'an sa'neni belgilen'.

- A) 1995-ji'l 21-mart
 B) 1992-ji'l 2-mart
 C) 1992-ji'l 2-iyul
 D) 1991-ji'l 1-sentyabr

«O'ZBEKISTAN PREZIDENTI» TEMASI' BOY'NSHA SORAWLAR

1. O'zbekistan Respublikasi' Prezidentinin' ismi-sha'riypin toli'q ayti'n'.
2. Jurtbasshi'mi'zdi'n' Watani'mi'z aldi'ndag'i' tariyxi'y xi'zmetleri tuwrali' nelerdi bilesiz?
3. 1990-ji'l 24-mart ku'ni O'zbekistanda qanday basqari'w yengizildi?
4. Wo'tken a'sirdin' 80-ji'llari'nda yelimizdegi jag'day ne ushi'n awi'rlasti'?
5. 1989-ji'lda kim O'zbekistan basshi'si' si'pati'nda jumi's basladi'?
6. Su'wretler arasi'nan «Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh» ha'm «O'zbekistan g'a'rezsizlikke yerisiw bosag'asi'nda» kitaplari'n ta-wi'p, wolardi'n' avtori'n ayti'n'.

1

2

3

TESTLER

1. O'zbekistanda qashan prezidentlik basqari'wi' yengizildi?

A) 1991-ji'l 31-avgust	C) 1990-ji'l 24-mart
B) 1992-ji'l 8-dekabr	D) 1993-ji'l 14-yanvar

2. Jurtbasshi'mi'z Islam Karimov qashan O'zbekistan basshi'si' si'pati'nda jumi's basladi'?

A) 1986-ji'l	B) 1990- ji'l	C) 1989- ji'l	D) 1991- ji'l

3. Prezident Islam Karimovti'n' g'a'rezsizlik qarsan'i'ndag'i' O'zbekistan tuwrali' jazi'lg'an kitabi' qanday ataladi'?

- A) «Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh»
- B) «O'zbekistan g'a'rezsizlikke yerisiw bosag'asi'nda»
- C) «Alla qa'lbimizde, ju'regimizde»
- D) «Ma'nawiy jetilisiw joli'nda»

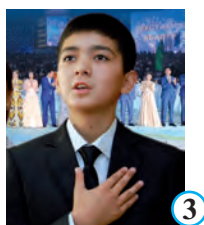
4. Qatag'an qurbanlari'n yeslew ku'ni

A) 9-may	B) 22-iyun	C) 31-avgust	D) 8-dekabr

«WATANI'MI'Z TI'MSALLARI» TEMASI BOY'NSHA SORAWLAR

1. Sizin' wo'zin'iz su'ygen ti'msali'n'i'z bar ma?
2. Da'pterin'iz yamasa kitabi'n'i'z basqalardikinen aji'rali'p turi'wi ushi'n qanday belgi qoyi'p qoyasi'z?
3. Yelimizdin' ma'mleketlik ni'shanlari'n atop ko'rsetin'.
4. O'zbekistan Respublikasi'ni'n' Ma'mleketlik bayrag'i' qashan qabi'l yetildi?
5. Ma'mleketlik gerbi she?
6. Ma'mleketimiz gimninin' teksti ha'm namasi'ni'n' avtorlari' kimler?
9. Su'wretlerge qarap, Watani'mi'z ti'msallari' tuwrali' ayti'p berin'.

TESTLER

1. Yelimizdin' ma'mleketlik ni'shanlari' keltirilgen qatardi' ko'rsetin'.

A) Ma'mleketimiz bayrag'i', gerbi, gimni
B) Da'rya ha'm ko'ller | C) Taw ha'm adi'rlar
D) Ma'mleketlik organlar |
|--|--|

2. O'zbekistan Respublikasi'ni'n' Ma'mleketlik bayrag'i' qabi'l yetilgen sa'neni tabi'n'.

A) 1991-ji'l 1-sentyabr
B) 1992-ji'l 8-dekabr | C) 1992-ji'l 2-iyul
D) 1991-ji'l 18-noyabr |
|--|---|

3. O'zbekistan Respublikasi'ni'n' Ma'mleketlik gerbi qaysi' sa'nede qabi'l yetilgen?

A) 1997-ji'l 22-sentyabr
B) 1991-ji'l 31-avgust | C) 1991-ji'l 18-noyabr
D) 1992-ji'l 2-iyul |
|--|---|

4. Ma'mleketimiz gimni tekstinin' avtorin' tabi'n'.

A) Mutavakkil Burxanov
B) A'liysher Nawayi' | C) Sholpan
D) Abdulla Aripov |
|--|---------------------------------|

5. Ma'mleketimiz gimni namasi'ni'n' avtorin' ko'rsetin'.

A) Abdulla Aripov
B) Mutavakkil Burxanov | C) Yunus Rajabiy
D) Anar Nazarov |
|---|-------------------------------------|

MAZMUNI'

Kirisiv.....	3
--------------	---

Birinshi bap. ANA JURTI'M — ALTI'N BESIGIM

Watan — jalg'i'z ha'm muqa'ddes.....	6
<i>A'meliy sabaq. G'a'rezsizlik maydani'</i>	12
Watandi' an'law.....	18
<i>A'meliy sabaq. Ti'ni'shli'q — biybaha bayli'q</i>	24
Watan tuyg'i'si'.....	29
<i>A'meliy sabaq. Bul muqa'ddes Watanda a'zizdur insan</i>	35
Shan'araq — Watan ti'msali'.....	40
<i>A'meliy sabaq. Kishkene chempionlar</i>	45
Watang'a muhabbat.....	50
<i>A'meliy sabaq. Sahi'pqi'ran Amir Temur</i>	55
Ta'kirarlaw.....	60

Yekinshi bap. ANA WATANI'MI'Z — MAQTANI'SI'MIZ

O'zbekistan dep ataladi'.....	66
<i>A'meliy sabaq. O'zbekistanni'n' milliy kitapxanasi'</i>	71
O'zbekistan xalqi'.....	76
<i>A'meliy sabaq. Mi'rza Ulug'bek muzeyi</i>	80
O'zbekistan paytaxti'.....	85
<i>A'meliy sabaq. Ga'rezsizlik — yen' aldi' menen huquq degeni</i>	90
O'zbekista'n Prezidenti.....	94
<i>A'meliy sabaq. Imam Buxariy yestelik kompleksi</i>	98
Watani'mi'z ti'msallari'.....	104
<i>A'meliy sabaq. O'zbekistan Konstituciyasi'</i>	109
Ta'kirarlaw.....	113

XAYRIDDIN SULTONOV, MURTAZO QARSHIBOYEV

VATAN TUYG‘USI

**Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 5-sinflari uchun
o‘quv qo‘llanmasi**

(Qoraqalpog‘ tilida)

To‘ldirilgan va qayta ishlangan o‘zbekcha 7-nashriga muvofiq
qoraqalpog‘cha 4-nashri

Toshkent «Ma’naviyat» 2015

Awdarg‘an *A. Alniyazov*
Redaktor *A. Alniyazov*
Xudojnik *S. Soin*
Korrektor *A. Alniyazov*
Kompyuterde tayarlawchi’ *Sh. Sohibov*

Licenziya AI №189, 2011-ji’li’ 10-mayda berilgen. Basi’wg’a 10.06.2015-ji’li’ ruqsat yetildi.
Pishimi 70×90¹/₁₆. Tayms garniturası’. Ofset baspa usuli’nda basi’ldi’. Sha’rtli baspa tabaq 8,77.
Baspa tabag’i’ 6,82. Tiraj 9771 nusqa. Buyi’rtpa №15-288.

«Ma’naviyat» baspasi’. Tashkent, Taraqqiyot 2-berkko’she, 2-u’y. Sha’rtname 31–15.

O‘zbekstan baspasoz ha’m xabar agentliginin’ «O‘zbekistan» baspa-poligrafıya do’retiwshilik
u’yinde basi’ldi. Tashkent, Nawayi’ ko’shesi, 30-u’y. 2015.

Sabaqli'qti'n' jag'dayi'n ko'rsetetug'i'n keste

N	Woqi'wshi'ni'n' ati', familiyasi'	Woqi'w ji'li'	Sabaqli'qti'n' ali'ng'andag'i' jag'dayi'	Klass basshi'si'ni'n' qoli'	Sabaqli'qti'n' tapsi'ri'lg'an-dag'i' jag'dayi'	Klass basshi'si'ni'n' qoli'
1						
2						
3						
4						
5						

Sababli'q woqi'w ji'li' aqi'ri'nda qaytari'p ali'ng'anda joqari'dag'i' keste klass basshi'lari' ta'repinen to'mendegi bahalaw wo'lsheplerine tiykarlani'p tolti'ri'ladi'

Jan'a	Sabaqli'qti'n' birinshi ret paydalani'wg'a beri'lgendegi jag'dayi'
Jaqsi'	Muqabasi' pu'tin, sabaqli'qti'n' tiykar'g'i' bo'liminen aji'ralmag'an. Barli'q betleri bar. Ji'rti'lmag'an, betleri almasti'ri'lmag'an, betlerinde jazi'w ha'm si'zi'qlar joq.
Qanaatlanarli'	Muqaba jelingan, bir qansha si'zi'li'p, shetleri qayri'lg'an, sabaqli'qti'n' tiykar'g'i' bo'liminen ali'ni'p qali'w jag'dayi' bar, paydalani'wshi' ta'repinen qanaatlanarli' qa'lpine keltirilgan. Ali'ng'an betleri jelimlengen, ayi'ri'm betlerine si'zi'lg'an.
Qanaatlanarsi'z	Muqabag'a si'zi'lg'an, ji'rti'lg'an, tiykar'g'i' bo'limnen aji'ralg'an yamasa pu'tkilley joq, qanaatlanarsi'z won'lang'an. Betleri ji'rti'lg'an, betleri toli'q emes, si'zi'p, boyap taslang'an. Sababli'qti' tiklew mu'mkin emes.